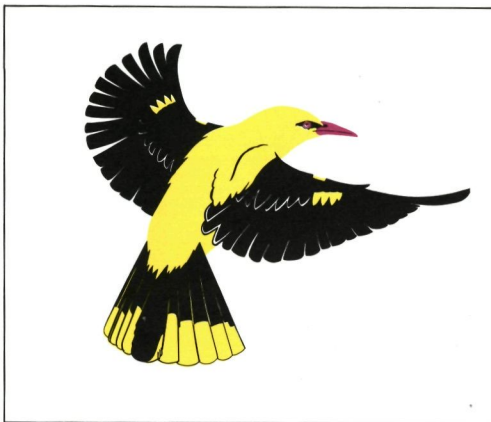

Wielewaal

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
SEPTEMBER 1991 JAARGANG 57
AFGIFTEKANTOOR 2300 TURNHOUT 1

Wielewaal

VLAAMS TIJDSCHRIFT VOOR
NATUURSTUDIE SEPTEMBER 1991

J. DE BOE. De betere jaren voor de Kerkuil: 1988-1989	141
Herintroductie in Nederland van bedreigde dagvlinders geslaagd	148
G. VAN AVERMAET. Roerdomp <i>Botaurus stellaris</i>	150
Voor u gesprokkeld	152
Verenigingsberichten	154
Activiteitenkalender	157
Van Aalscholver tot Zeis	161
Uit het Wetstraatje	164
Boekbespreking	165
Goed om te weten	168
Vijf voor twaalf	174

Titelblad : Kerkuil - Foto : G. Robbrecht

Administratie: De Wielewaal vzw
Graatakker 11 - 2300 Turnhout
Tel. 014/41 22 52 ('s maandags gesloten)

Hoofdredacteur: G. Luyts
Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41.67.45)

Lidmaatschap en abonnementen
België: 500 F. - Nederland en Luxemburg: 800 F
KNNV-leden: 700 F. - Andere landen: 900 F.
Giro: 000-0319785-73.

Ieder lid van De Wielewaal ontvangt het tweemaandelijks
tijdschrift WIELEWAAL en het trimestriële tijdschrift
ORIOLOS.

Wielewaal-leden kunnen "Natura" ontvangen tegen een
gereduceerd tarief van fl. 27,50 per jaar.

Verantwoordelijke uitgever: G. Luyts, Turnhout

Druk: Matthys-Beccu, Turnhout

De betere jaren voor de Kerkuil 1988-1989

Jan De Boe

Bij het schrijven van dit artikel zitten we in een bijzonder koude sneeuwperiode. Het is nog niet duidelijk of dit invloed zal hebben op het komend broedseizoen van de Kerkuil. Pas als de sneeuw lang blijft liggen, krijgt hij het moeilijk. Sinds het begin van het kerkuilproject in 1980 kan dit de eerste spelbreker in het succesverhaal van de Kerkuil worden. Het komend broedseizoen zal antwoord bieden. Samen met de Kerkuil zit ook de kerkuilwerkgroep in de lift. Het zou beschamend zijn indien niet elk Wielewaallid weet heeft van het kerkuilproject. In deze bijdrage presenteren we u de gegevens van 1988-1989.

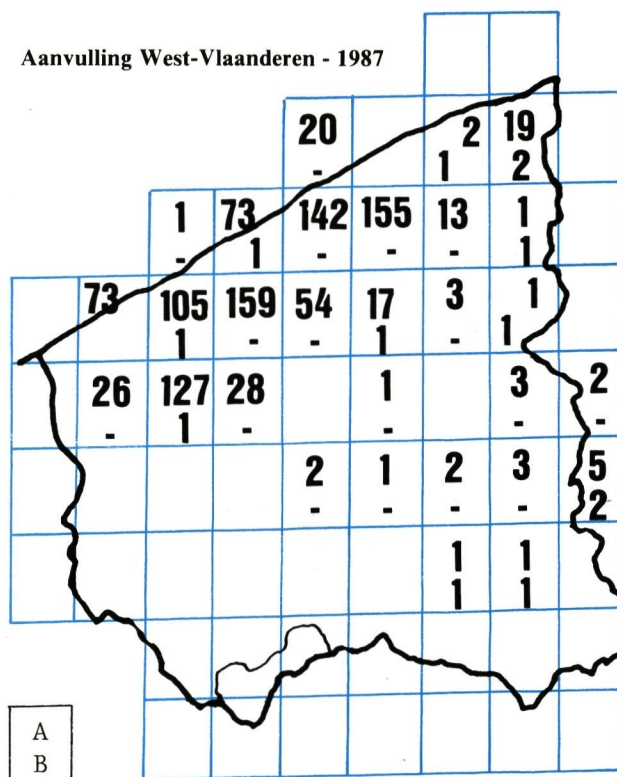
Aanvulling - "West-Vlaanderen boven"

Het vorig kerkuilartikel (septembernummer Wielewaal 1988) ging over de periode '82-'87. Alle informatie waarover ik toen beschikte, werd erin verwerkt. Ontbrekende gegevens werden met een vraagteken weergegeven. Dat niet iedereen daar even gelukkig mee was, is duidelijk. Wat ook de redenen van het ontbreken van die informatie is, ik neem de verantwoordelijkheid op mij. Ik beloofde dan ook deze aanvulling. Ze heeft betrekking op West-Vlaanderen (1987). Voor andere regio's en jaren zijn er geen gedetailleerde gegevens. Er werden toen niet minder dan 1040 plaatsen gecontroleerd (54 kerken, 968 boerderijen, 3 kastelen en 15 andere gebouwen). West-Vlaanderen was daarmee de best onderzochte provincie. Men noteerde er 13 geslaagde, 4 vermoedelijke en 1 mislukt broedgeval. Van de 77 Westvlaamse nestkasten (22 op kerken, 25 in boerderijen, 10 op andere gebouwen en van de overige 20 kasten ontbreekt de juiste informatie) werden er 15 gecontroleerd. Eén paartje bracht er zijn jongen in groot terwijl drie anderen (waar er toch een nestkast op het gebouw stond), buiten de kast broedden.

De kerkuilwerkgroep

De kerkuilwerkgroep is in heel Vlaanderen actief. Hoogstwaarschijnlijk is er geen andere vogelsoort die zo goed gevolgd wordt als de Kerkuil. Er wordt niet alleen cijfermateriaal vergaard maar er wordt vooral aan beschermingswerk gedaan (zie verder). Dit gebeurt met "gewone mensen", geen twitchers, geen vogelkenners maar mensen die begaan zijn met de Kerkuil. Vaak mensen die anders niet bereikt worden en bijgevolg door de brede mazen van het net van vele natuurverenigingen dreigen te glijpen.

Aanvulling West-Vlaanderen - 1987

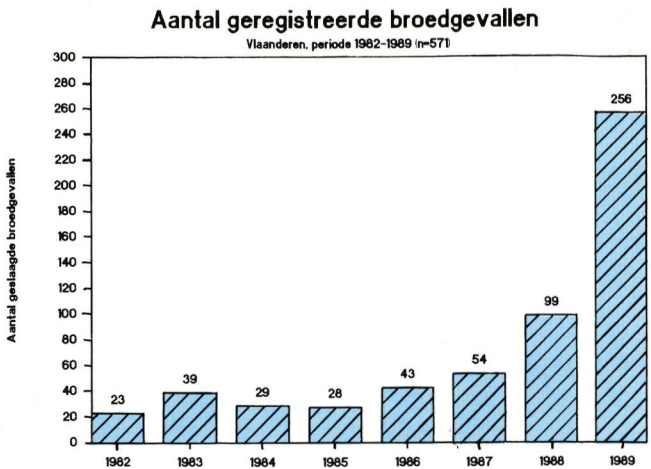

Kerkuil toegevoegd aan de lijst van vogels die er systematisch gevolgd worden. Dit gebeurt door de provinciale vogelwerkgroep die geleid wordt door Jan Gabriëls (Lisec). Zo kon op korte termijn een hele provincie aansluiten bij de landelijke werking.

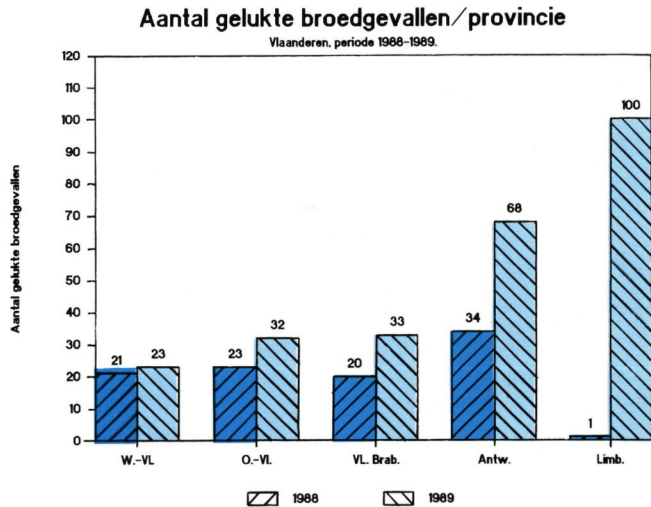
Verspreiding van de Kerkuil in Vlaanderen

Bij een soort in uitbreiding of herstel zal niet alleen het verspreidingsgebied uitbreiden, maar zullen ook de dichtheden in de kerngebieden toenemen. Vermits de Kerkuil in sommige regio's reeds vanaf 1982 gevolgd wordt, is ook dit fenomeen hier terug te vinden. De betere kerkuilgebieden liggen vooral ten oosten van de as Antwerpen-Lier-Leuven, bijgevolg worden daar de hoogste dichtheden genoteerd. In het westen van het land, waar de dichtheden minder hoog liggen, is er ook sprake van een herstel. Het blijft nu nog uiterst moeilijk om een totaalbeeld van de populatie te krijgen. Zelfs in gebieden waar het meest intensief gewerkt wordt, krijgen we nog altijd meldingen van broedpaartjes die we over het hoofd hebben gezien. De Kerkuil blijft een moeilijk op te sporen vogelsoort. Men mag ook niet vergeten dat dit cijfermateriaal een rechtstreeks resultaat is van het geleverde inventarisatiewerk. Niet elk jaar wordt er overal even intensief gewerkt. Het centraliseren van de gegevens is ook een hele klus. Vermoedelijk blijft teveel informatie op lokaal vlak hangen. Het staat altijd goed om een aantalsschatting te geven op het gevaar af met de "natte vinger" te werken. Met het huidig cijfermateriaal in het achterhoofd en een behoorlijk intuïtieve terreinkennis zouden we de totale broedpopulatie voor 1988 en 1989 op resp. 250 à 300 en 400 à 500 paren schatten. Neem de cijfers voor wat ze waard zijn. Ze zullen wellicht niet ver van de werkelijkheid liggen.

Tabel 1 en kaart 1 zitten volgepropt met cijfers. Het geeft een beeld van twee jaar intensief spoorwerk. Werken rond de Kerkuil is ook werken met mensen. We kunnen u verzekeren dat één controle veel tijd in beslag neemt: afspraak maken, broedplaats bezoeken, praatje

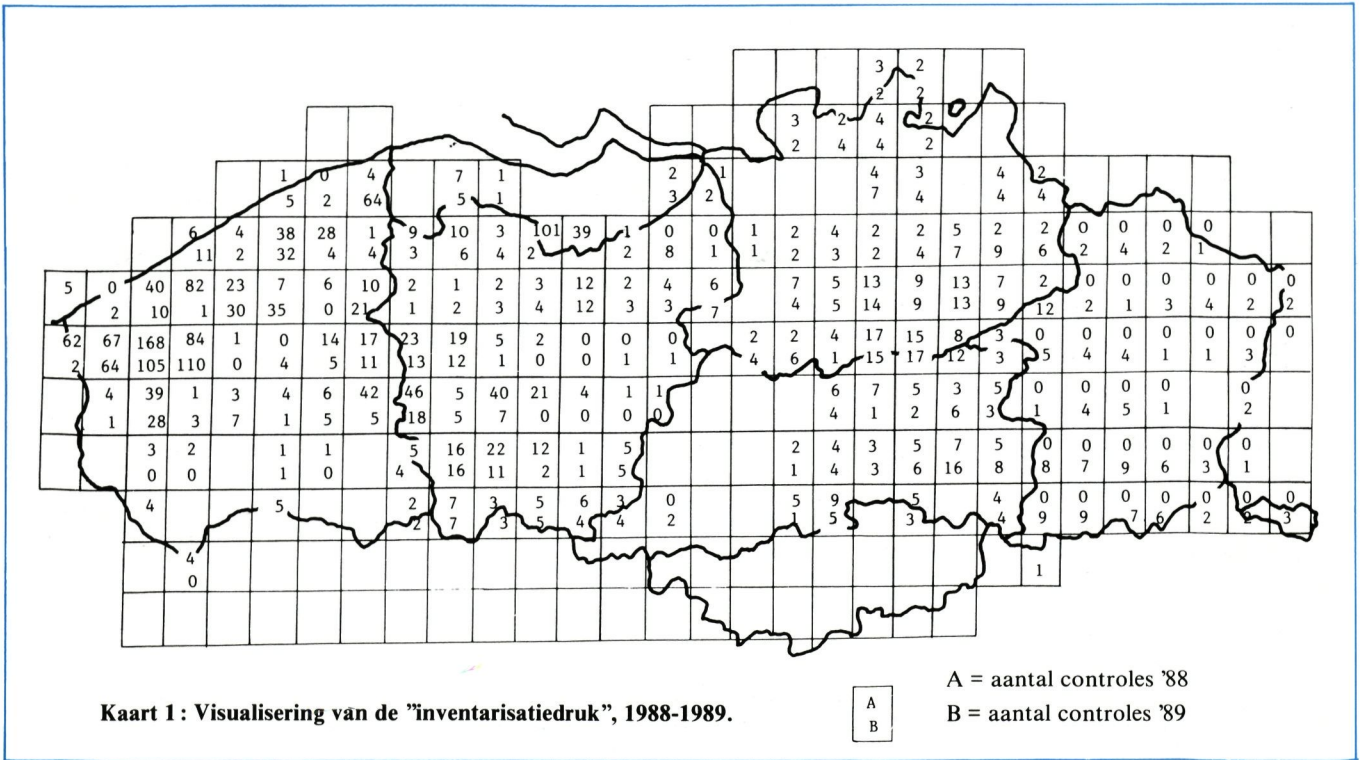

Grafiek 1

Grafiek 2

maken, het inschakelen van een plaatselijke contactpersoon... De 1487 en de 1157 controles in 1988 en 1989 staan borg voor vele duizenden werkuren... puur vrijwilligerswerk.

Tabel 1: Voorkomen van Kerkuil, Vlaanderen - 1988/1989

	W.-Vl.		O.-Vl.		Antwerpen		Brabant		Limburg		Vlaanderen	
	88	89	88	89	88	89	88	89	88	89	88	89
Gecontroleerde plaatsen	845	590	412	181	150	175	78	78	2	133	1487	1157
Kerk	83	49	131	108	92	86	65	61	2	70	373	374
Boerderij	681	512	250	43	22	30	5	6	0	23	958	614
Kasteel	18	11	9	8	12	11	1	3	0	14	40	47
Andere	63	18	22	22	24	48	7	8	0	26	116	122
Broedgevallen	21	23	23	32	34	68	20	33	1	100	99	256
Vermoedelijk broedgeval	11	5	5	5	5	10	0	3	0	12	22	35
Mislukt broedgeval	3	1	1	1	1	5	0	3	0	0	5	10
Aanwezig - niet broedend	2	2	10	20	13	21	7	2	0	15	32	60
Recente sporen	151	94	8	6	0	0	0	5	0	0	159	105
Geen recente sporen	657	465	364	177	97	71	51	32	1	6	1170	691

Vooraf vanaf 1989 worden er opnieuw vrij hoge dichtheden in een aantal atlashokken (10 bij 8 km) genoteerd (cfr kaart 2 en 3). Er is opnieuw sprake van enkele kerkuilgebieden. Hoe moet men die "kerkuilstijging" begrijpen of verklaren? Vinden we meer broedparen dan voorheen? Worden er meer jongen groot gebracht? Zijn de overlevingskansen van de jongen gunstiger? Is er sprake van een "nestkasteffect"? Dit is geen eenvoudige hypothese. Maar zoals bij veel onderzoeken, zal ook hier sprake zijn van een samenloop van factoren.

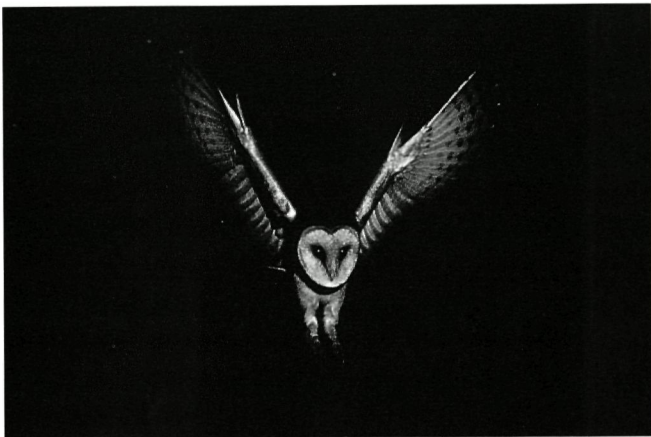
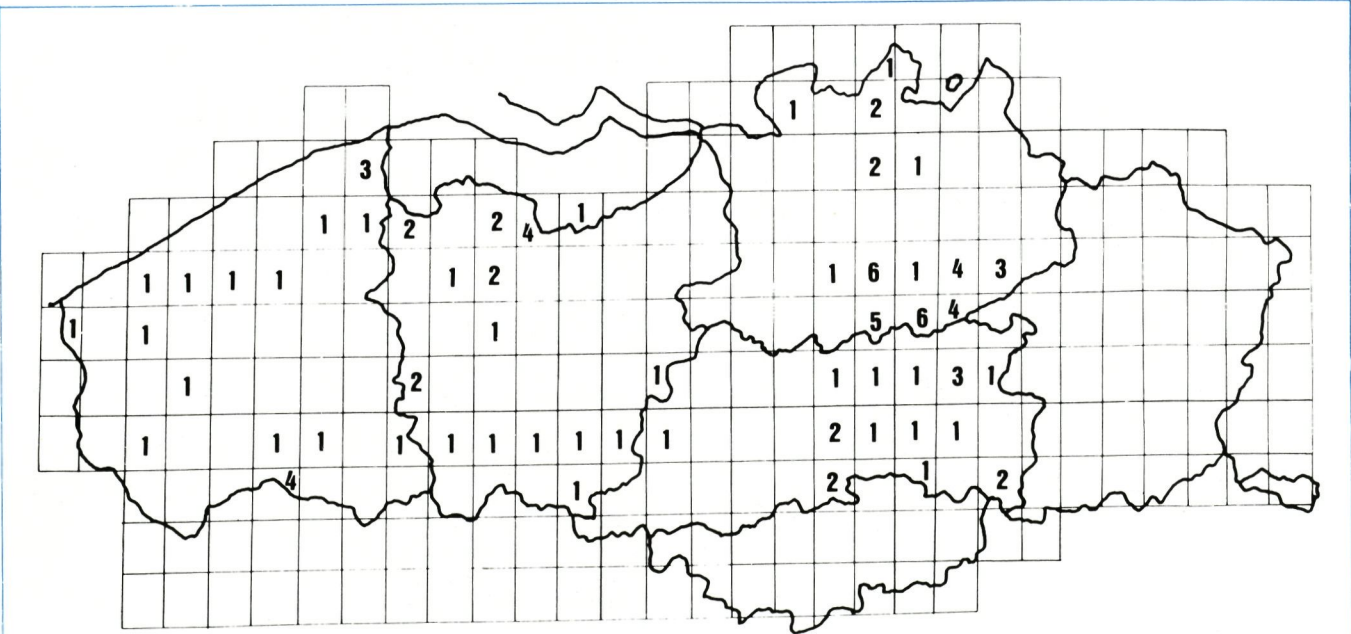

Foto: J. Vandervelden

Juistere informatie

Hier zijn wel al gedeeltelijk op ingegaan. Er is ongetwijfeld beter spoorwerk verricht (cfr kaart 1) doch niet alleen hierdoor is die stijging te verklaren.

Kaart 2: De verspreiding van de Kerkuil als broedvogel in Vlaanderen, 1988. Het cijfer in elk atlasblok (10-8 km) komt overeen met het aantal geslaagde broedgevallen.

Stijgend aantal jongen?

Indien een vogelsoort veel jongen kan grootbrengen en de overlevingskansen tijdens de winterperioden gunstig zijn, kan die soort opnieuw toenemen. Dat gebeurde bij verschillende roofvogelsoorten. De reproductie heeft een lange periode t.g.v. bestrijdingsmiddelen op een erg laag peil gezeten. Dit is een bekend verhaal. Gelukkig is dit probleem nu minder. Ook de Kerkuil heeft van deze gunstige evolutie gebruik gemaakt. Het aantal uitgevlogen jongen ligt nu weer op een gezond niveau. In verschillende Europese gebieden heeft men de grote schommelingen van het aantal grootgebrachte jongen onderzocht en beschreven. Men spreekt dan ook van top- en daljaren. Dit heeft te maken met het prooi-aanbod. Is er veel voedsel voorradig dan zijn er grotere legfels en komt een groot deel van de populatie opnieuw tot broeden. Het zijn vooral de fluctuaties bij de Aardmuis (o.a. Schotland) en de Veldmuis (o.a. Wallonië en Frankrijk) die verantwoordelijk zijn voor die top- en daljaren. Eén van de meest verrassende resultaten uit ons onderzoek blijkt het constante aantal jongen dat jaarlijks uitvliegt. Dit ligt voor de hele periode steeds rond de 3 à 4 jongen (cfr grafiek 3). We kennen in Vlaanderen geen top- en daljaren. Tweede broedsels worden slechts zeer uitzonderlijk vastgesteld. We weten reeds dat de Veldmuis nagenoeg niet voorkomt op de spijskaart van de Kerkuil in Vlaanderen en dat de Aardmuis, in tegenstelling tot andere gebieden, bij ons geen aantalsschommelingen kent. Dit verklaart grotendeels het constante reproductiepeil bij de Vlaamse Kerkuil.

Foto: J. De Boe

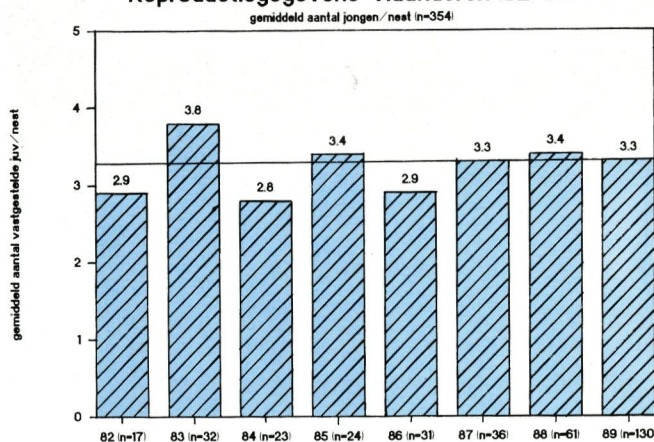

Foto: J. De Boe

Foto: J. De Boe

Reproductiegegevens-Vlaanderen (82-89)

Grafiek 3

Onvoorspelbare factor : het weer !

Het is geweten dat de Kerkuil erg kan lijden onder barre weersomstandigheden. De drie koude, "sneeuw-arme" winters van de jaren tachtig hebben geen noemenswaardige klappen aan het kerkuilbestand toegebracht. De daaropvolgende zachte winters hadden als gevolg dat de muizensterfte binnen de perken bleef. Niet alleen de afgelopen winters maar ook de broedperiodes waren gunstig voor de Kerkuil. De droge en warme zomers zorgden ervoor dat er nergens gebrek aan muizen was. Hierdoor was niet alleen de uitval tijdens de opgroefase van de jongen gering maar bleken ook hun overlevingskansen gunstiger te zijn. Dit zal ongetwijfeld ook meegespeeld hebben in de toename van het kerkuilbestand.

Tabel 2: Nestplaatskeuze, Kerkuil - Vlaanderen - 1988/1989

	W.-Vl.		O.-Vl.		Antwerpen		Brabant		Limburg		Vlaanderen	
	88	89	88	89	88	89	88	89	88	89	88	89
Broedgevallen	21	23	23	32	34	68	20	33	1	100	99	256
Kerken e.d.	3	4	8	10	19	43	14	20	1	50	45	127
Boerderij	8	15	4	4	1	3	3	5	0	13	16	40
Andere	10	4	8	10	14	22	3	8	0	37	35	81
Geen exacte gegevens	0	0	3	8	0	0	0	0	0	0	3	8

Broedplaatsen

Van een groot deel van de broedparen is de juiste broedplaats gekend. Die gegevens werden in tabel 2 samengebracht. Het leert ons dat de helft van de broedparen op kerkgebouwen broedt. Het is mooi om te zien dat de Kerkuil in West-Vlaanderen voorkomt op boerderijen. De gegevens van de rubriek "andere" is samengesteld uit zeer diverse soorten gebouwen. Dat kan gaan van een verlaten fabriekshal, een molen, een kasteel tot de schouw van een bewoond huis. In sommige gebieden waar praktisch alle kerktorens reeds opnieuw als broedplaats gebruikt worden, wijkt hij nu uit naar andere gebouwen.

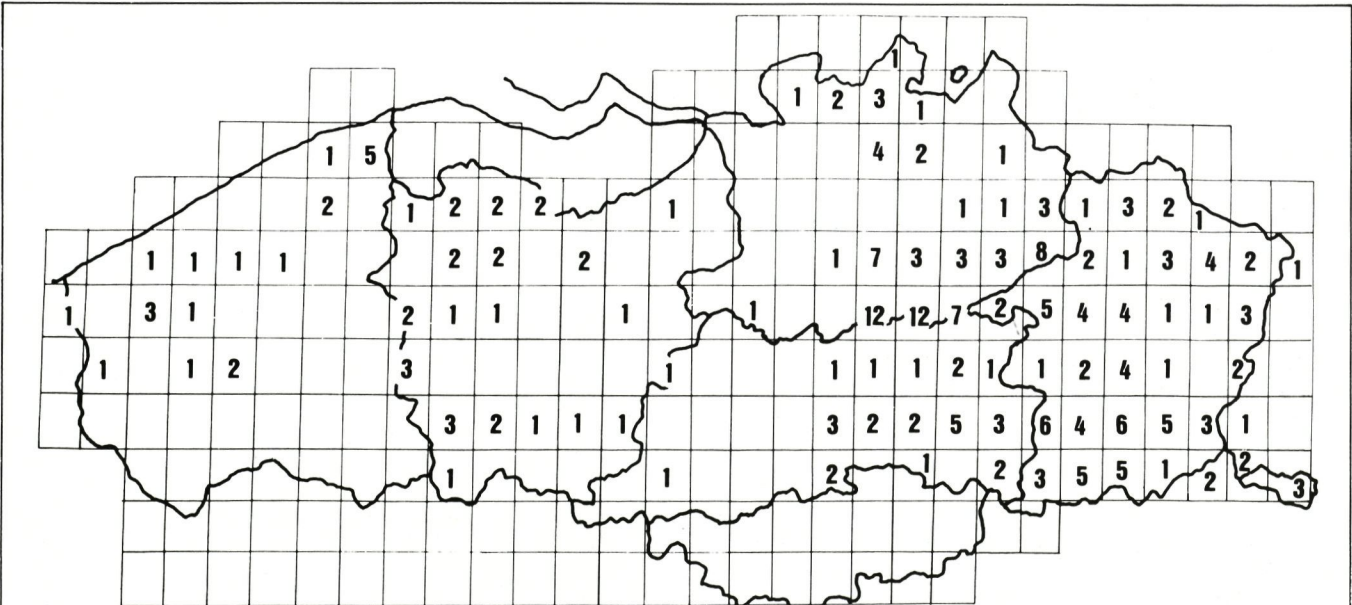
Nestkasten

Vaak wordt geïnformeerd naar het succes van de nestkasten en wil men de cijfers vergelijken met Nederland. In Vlaanderen broedt slechts een zeer klein percentage van de Kerkuilen in nestkasten. Bij onze Noorderburen daarentegen maakt een groot deel (> 2/3) van de populatie gebruik van die nestkasten. Vanuit Vlaamse hoek werd zeer hard gewerkt aan het veilig stellen van de broedplaatsen. Waar kon, werd gepleit

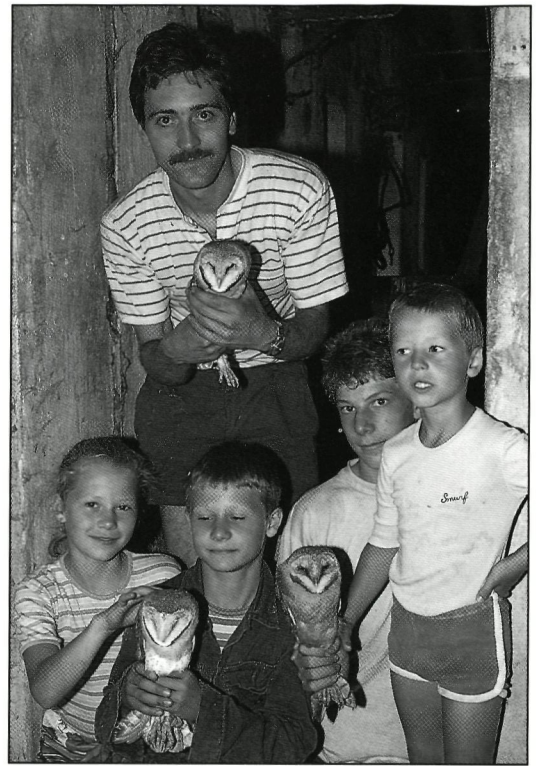
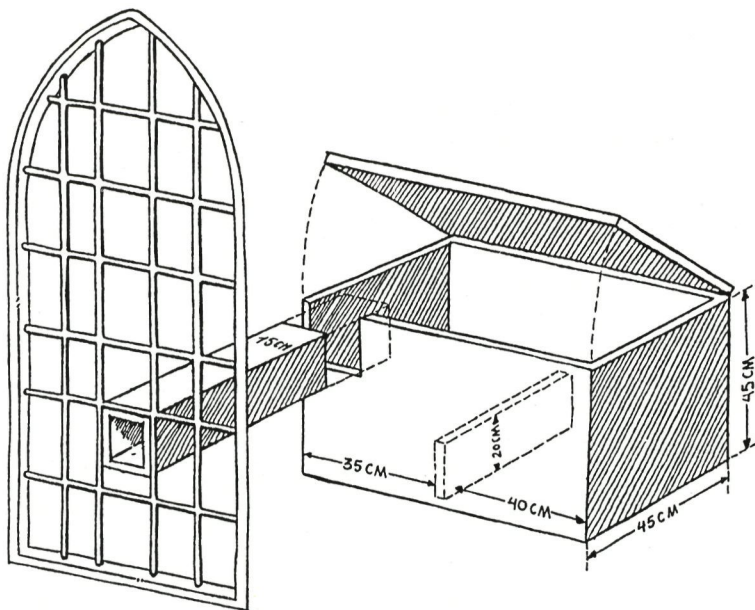

Kerkuil met Woelmuis

Foto: G. Robberecht

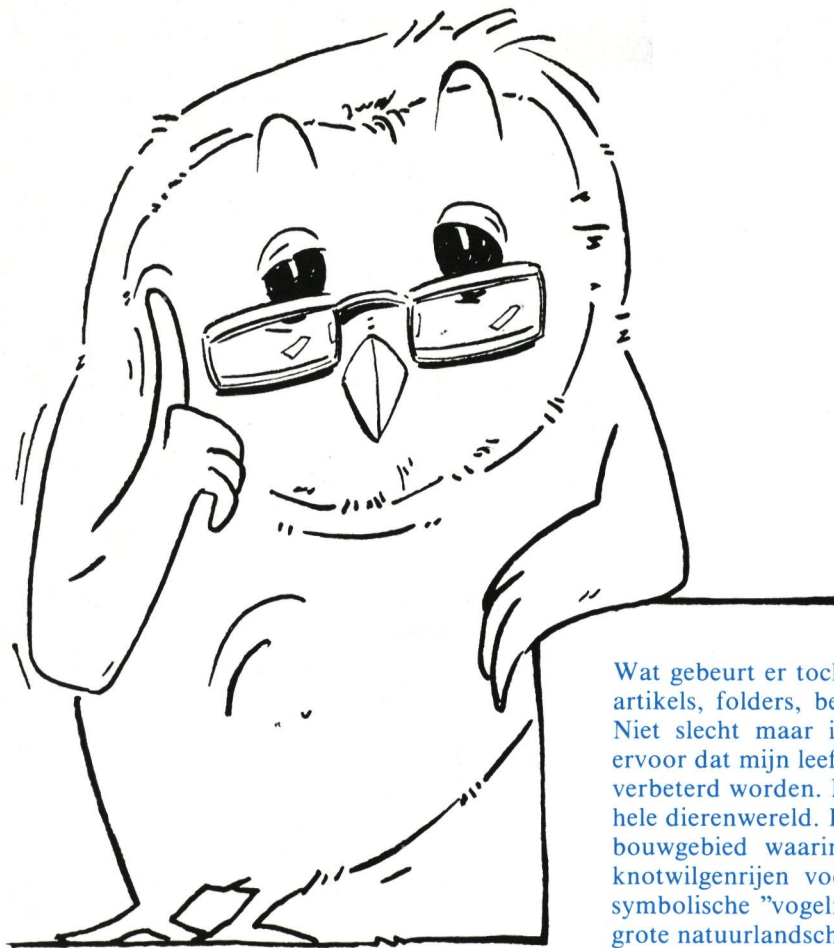
Kaart 2: De verspreiding van de Kerkuil als broedvogel in Vlaanderen, 1989.
Het cijfer in elk atlasblok (10-8 km) komt overeen met het aantal geslaagde broedgevallen.

om kerktorens of een deel althans open te houden.

Dit is aardig gelukt. Enkel in gevallen waar alle invlieggaten dichtgegaasd waren (omwille van de uitwerpselen van verwilderde duiven), is de plaatsing van een nestkast met inlooppijp de enige oplossing.

Nestkasten kunnen enkel bezet worden als er Kerkuilen zijn. Zo éénvoudig is dat. De bezettingsgraad van de nestkasten verschilt erg van streek tot streek. Nu moet het juist lukken dat in gebieden met de hoogste dichtheden, de nestkasten het meest frequent gebruikt worden (Nete- en Demervallei). We moeten niet denken dat de plaatsing van nestkasten in gebieden met lagere dichtheden verloren werk betekent. Nu er weer sprake is van een toename kunnen dat "toekomstige veilige" broedplaatsen zijn. Geschikte gebouwen, niet alleen kerken maar ook boerderijen, toegankelijk maken of houden (ondermeer door nestbak met inlooppijp) in voedselrijke gebieden blijft een belangrijke beschermingsmaatregel. De Kerkuil krijgt het slotwoord.

"De wijze uil sprak..."

Wat gebeurt er toch allemaal rond mijn persoon. Er verschijnen artikels, folders, bedankingskaarten ... Wat ik daar van denk? Niet slecht maar ik wil toch één wijze raad meegeven: zorg ervoor dat mijn leefgebieden niet verprutst worden en zorg dat ze verbeterd worden. Dat is niet alleen goed voor mij maar voor de hele dierenwereld. Ik moet het hebben van een versnipperd landbouwgebied waarin ruige weiden, bermen, hagen, heggen en knotwilgenrijen voorkomen. Onthoudt dat ik enkel maar een symbolische "vogelrol" in het behoud en in de ontwikkeling van grote natuurlandschappen te vervullen heb.

De organisatie

Sinds 1980 wordt de Kerkuil in Vlaanderen zeer goed gevolgd. Dit gebeurt door een groep van ruim 200 medewerkers. Het zijn zowel leden van diverse natuurverenigingen als gewone burgers. In de afgelopen jaren heb ik gepoogd een landelijke organisatie op punt te zetten. Ze werd opgesplitst per provincie (met telkens een hoofdcoördinator) en verder opgedeeld in regio's. De kerkuilwerkgroep heeft van het FIR en het WWF financiële middelen ter beschikking gekregen. Hierdoor konden nestkasten, folders, bedankingskaart en een diareeks gemaakt worden waarvoor onze hartelijke dank. Inmiddels heeft de werkgroep een jarenlange terreinervaring opgebouwd. Dat is van groot belang. Wie wil meewerken aan het kerkuilproject en een lokale carrière als kerkuilbeschermer wil beginnen, kan terecht bij:

West-Vlaanderen: Danny De Pauw, Bruggestraat 45, 8750 Zwevezele, 051/61 28 53

Oost-Vlaanderen: Stefaan Claeys, Groenestaakstraat 40, 9030 Mariakerke (Gent), 091/26 73 59

Vlaams-Brabant: Jan De Boe, Lindenhoekje 3, 1970 Wezembeek-Oppem, 02/731 10 77

Antwerpen: Ludo Smets, Baron E. Deschampsstraat 64, 3018 Wijnmaal-Leuven, 016/44 83 34

Limburg: Jan Gabriëls, Echellaan 12, 3740 Munsterbilzen, 011/41 34 09

Literatuur

Taylor I. *The Barn Owl*. Press Buildings, 1989.

Bunn D., e.a. *The Barn Owl*. T. & A.D. Poyser, 1982.

De Boe J. De Kerkuil in Vlaanderen. *Natuurreservaten*, mei 1990.

De Jong J. Aantal broedparen van de kerkuil neemt toe, *Vogels*, nr. 52.

Jan De Boe, p.a. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Vautierstraat 29, 1040 Brussel, 02/648 04 75 toestel 395.

HIJ WON 45 MILJOEN. ZIJN OGEN STRALEN VAN GELUK.

Lotto

**6 KRUISJES VERANDEREN
EEN LEVEN.**

Herintroductie in Nederland van bedreigde dagvlinders geslaagd

De natuur in Nederland is in de loop van deze eeuw sterk verarmd. Bijvoorbeeld zijn er van de oorspronkelijke 75 dagvlindersoorten 15 soorten uitgestorven. De belangrijkste oorzaken voor deze sterke achteruitgang zijn de vermindering van het aantal leefgebieden, in aantal en kwaliteit, en de toenemende versnippering van het landschap. Door verbetering in de landinrichting en in het beheer van natuurgebieden, dijken, bermen en stedelijk groen wordt nu getracht overgebleven vlindersoorten te behouden en bestaande populaties te vergroten. De uitgestorven soorten komen langs natuurlijke weg niet terug! De meeste dagvlinders kunnen zich namelijk buiten hun leefgebieden niet oriënteren. Bovendien zijn de afstanden tussen de leefgebieden en de te nemen barrières in het landschap onoverbrugbaar. Herintroductie is dan de enige mogelijkheid om ook de minst mobiele vlinders weer terug te krijgen.

Zulke herintroductie van twee, in Europa sterk bedreigde dagvlinders, het Pimpernelblauwtje en het Donker pimpernelblauwtje heeft een uitstekende kans van slagen nu enkele tientallen van deze prachtige vlinders weer vliegen in het natuurreservaat 'De Moerputten' bij Den Bosch.

Op 2 augustus 1990 zijn, na uitvoerig onderzoek door de Vakgroep Natuurbeheer van de Landbouwniversiteit te Wageningen, de twee Pimpernelblauwtjes na twintig jaar weer teruggebracht in Nederland. Deze eerste officiële herintroductie van twee dagvlindersoorten vond plaats in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

De uit Polen gehaalde vlinders hebben zich in het afgelopen jaar uitstekend kunnen ontwikkelen. En met dit fraaie zomerweer, juist in de vliegperiode van deze vlinders, hebben de blauwtjes volop gelegenheid te vliegen om voor voldoende nakomelingen te zorgen. Het verloop van deze ontwikkeling wordt nauwgezet door de Wageningse onderzoekers gevolgd. Zij hopen dat de vlinders zich geleidelijk vanuit het reservaat via de wegbermen zullen verspreiden. Voorwaarde is wel dat het beheer door de gemeenten goed wordt uitgevoerd.

Pas na enkele jaren zal het duidelijk worden of de Pimpernelblauwtjes zich in het Brabantse gebied definitief hebben gevestigd.

Het Pimpernelblauwtje en het Donker pimpernelblauwtje hebben een ingewikkelde en zeer interessante levenswijze. Ze vliegen van midden juli tot midden augustus. De vrouwtjes zetten de eitjes af op de bloemhoofdjes van de Grote pimpernel. Als de rupsen uitgekomen zijn, leven ze de eerste tijd in het binnenste van de bloembodem waarmee ze zich voeden. Na de tweede vervelling verlaten ze de plant en laten zich op de bodem vallen. Hier worden ze opgepikt door werksters van een bepaalde knooppierensoort. Omdat de rupsen een suikerachtige stof produceren, waar de mieren verzot op zijn, worden ze meegenomen naar het mierennest. De rupsen van het Donker pimpernelblauwtje worden vooral opgenomen in nesten van *Myrmica rubra* en die van het Pimpernelblauwtje bij *Myrmica scabrinodis*.

In Nederland bestaan nog enkele terreinen waar deze blauwtjes zullen kunnen overleven. Hun vliegterreinen lagen oorspronkelijk op vochtige, matig voedselrijke rivierdal- en beekdal-graslanden in Midden-Limburg en Noord-Brabant. Deze werden in juni en/of in september gemaaid. In Brabant zijn nog natuurterreinen die voldoende Pimpernelplanten en knooppierennesten hebben en op een goede manier beheerd kunnen worden. In het meest geschikte terrein "De Moerputten", een natuurreservaat in beheer van Staatsbosbeheer, zijn de vlinders vorig jaar dus uitgezet.

De Vlinderstichting, die nauw bij het project is betrokken, ziet herintroductie als een belangrijk instrument voor natuurherstel en natuurontwikkeling. Veel planten en dieren kunnen namelijk herstelde of nieuwe natuurgebieden niet meer bereiken als gevolg van de sterk afgenomen kwaliteit van natuur en landschap.

Grote pimpernel

Foto: A. Riemis

„Mmmmm... geitemelk“

SWAROVSKI HABICHT SLC MARK II

Een verrekijker die alle bestaande dimensies doorbreekt en een volledig nieuw gezichtsveld biedt.

Stof- en waterdicht. Onveranderd robuust in SL-uitvoering.

Aantrekkelijk design. Veelzijdig — met talrijke optisch-technische nieuwigheden, die in hun geheel door geen enkele andere verrekijker overtroffen worden.

Uw dealer zal U graag meer details verstrekken.

OPTIEK VAN WESEMAEL - GELDMUNT 22 - GENT - TEL. 091/25 26 92

OPTIEK Van Wesemael

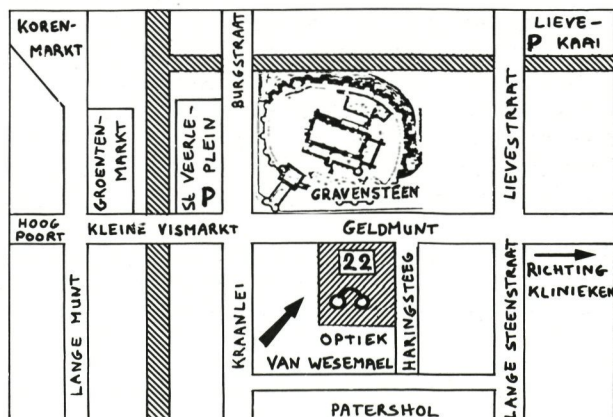
GELDMUNTSTRAAT 22 GENT 091 25 26 92

De belangrijkste factor bij de aanschaf van een verrekijker of telescoop is de helderheid van de kijker. Hoe hoger de lichtdoorlaatbaarheid, hoe beter men details kan waarnemen. Dit is vooral belangrijk bij schemerlicht. De meeste gebruikers van kijkers beschouwen de grootte van het objectief als bepalende factor voor de helderheid van de kijker. Dit is echter niet de hoofdfactor. Het belangrijkste element voor de lichtdoorlaatbaarheid is de behandeling van de lenzen tegen reflecties. Per glasoppervlak treedt namelijk een lichtverlies op van 4 % of 8 % per lens. In een kijker zijn tussen de 10 à 20 glasoppervlakken aanwezig wat kan leiden tot een lichtverlies van 80 %. Om dit lichtverlies te verminderen brengt men een ontspiegeling aan op de lensoppervlakken. Hoe beter deze ontspiegeling, hoe meer winst men doet aan lichttransmissie. Met een goede ontspiegeling kan een winst van 3,9 % per lensoppervlak bekomen worden. Jammer genoeg wordt de lichttransmissie niet aangegeven bij de technische informatie van de kijkers. Toch heeft SWAROVSKI het aangedurft om de lichttransmissie aan te geven voor z'n telescoop AT 80, namelijk 83 %. Deze hoge waarde wordt bekomen door de meervoudige ontspiegeling SWAROTOP van SWAROVSKI, die eveneens in alle verrekijkers aanwezig is.

De kijkers van SWAROVSKI beschouwen we dan ook als de beste in hun prijsklasse. Ze zijn eveneens water- en stofdicht.

De kwaliteit van een kijker wordt niet alleen bepaald door de kwaliteit van de ontspiegeling, maar tevens door de kwaliteit van de lenzen. Hierover praten we een volgende keer...

Bij eventuele vragen kan U steeds bij ons terecht, tot kijk.

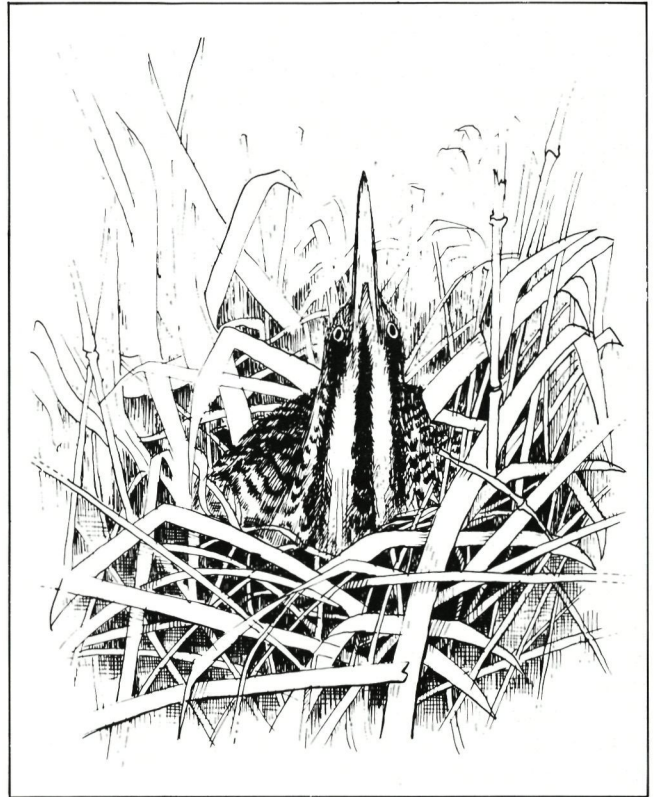
Roerdomp *Botaurus stellaris*

G. Van Avermaet

Een ontmoeting met de Roerdomp is altijd meegenomen. In onze veldnota's vinden we een jaarlijks treffen met de vogel, voornamelijk in de maand maart; eenmaal zelfs twee exemplaren op dezelfde dag en op twee uiteenliggende plaatsen. We konden de vogel dicht benaderen. Zoals verwacht, nam de vogel rustig en kalm de "paalhouding" aan. Bij die typisch houding bleef de vogel roerloos staan, strak en onbeweeglijk als een standbeeld, de dik bevederde, lange hals zo ver mogelijk naar boven uitgerekt. Het is dan niet gemakkelijk de vogel tussen de vegetatie te ontdekken. Zijn kleuren en tinten zijn geheel in overeenstemming met de geelbruine rietvegetatie. De mimicry van de vogel is opvallend doelmatig en zoals we lezen in het "Woordenboek der Natuur" (Rap 1984): "Een zich onherkenbaar maken door aanpassing aan de omgeving in kleur, tekening en vorm".

De vluchtafstand van een vogel neemt toe in verhouding met zijn formaat. Een Blauwe reiger gaat vlugger op de wieden dan een Rietgors. De Roerdomp echter vertrouwt op zijn camouflage, hij steekt de snavel in de hoogte en de verticale borststrepen doen de vogel als het ware versmelten met de omgeving. Dan loert de vogel onder zijn opgerichte snavel door en draait heel langzaam de kop als men om hem heen loopt. Het is vreemd op enkele meter afstand van een Roerdomp te staan, dan een momentje niet naar de vogel te kijken en daarna de indruk te krijgen dat de vogel verdwenen is. Is de kust veilig, dan gaat de vogel heel langzaam en voorovergebogen op stap. Nu eens ingetrokken, dan weer gestrekt en horizontaal sluipst hij met grote, trage passen door het riet wantaalt zijn oker grote, trage gevlekt kleed weinig afsteekt. Gaat de Roerdomp op de vleugels, dan valt zijn trage reigerachtige wieslag op. De kop houdt hij tijdens het vliegen ingetrokken tussen de schouders terwijl hij zijn poten naar achteren strekt zoals de Blauwe reiger.

Bij Portielje (1938) lezen we, in verband met de "paalhouding" van de Roerdomp, dat het hier gaat om een schrikemotie bij de vogel. Het is een drang om zich aan een gevaar te onttrekken. Bij schrik kan er een drang opwellen tot vluchten, wegvliegen of weglopen. Maar ook kan een verschrikt dier plotseling een neiging vertonen zich te gaan verschuilen. Wanneer we een Roerdomp onverhoeds en dichtbij verrassen veranderd zijn vluchtdrift in een merkwaardig gedrag, waarover de vogel als gespecialiseerde rietvogel beschikt. Zonder een stap te verzetten, zonder zich verder tussen de begroeiing terug te trekken, neemt de vogel bijna onmerkbaar een totaal andere houding aan. Stilletjes zakt de vogel door de poten en richt tegelijkertijd de kop en de steeds dunner wordende hals de hoogte in. Al doende wordt hij hoe langer hoe spichtiger, hij is een bundel bruinachtig riet gemiddeld van de loodrecht omhooggaande halmen geworden. De vogel heeft nu aan de voorzijde van zijn omhooggerekte hals en ook aan de borst een tekening van verticale, lichte en donkere strepen, die tevoren niet zo duidelijk uitkwamen. Door deze camouflage gaat de vogel volkomen verloren in een spel van licht en schaduw tussen de rietstengels met zijn lichte en donkere

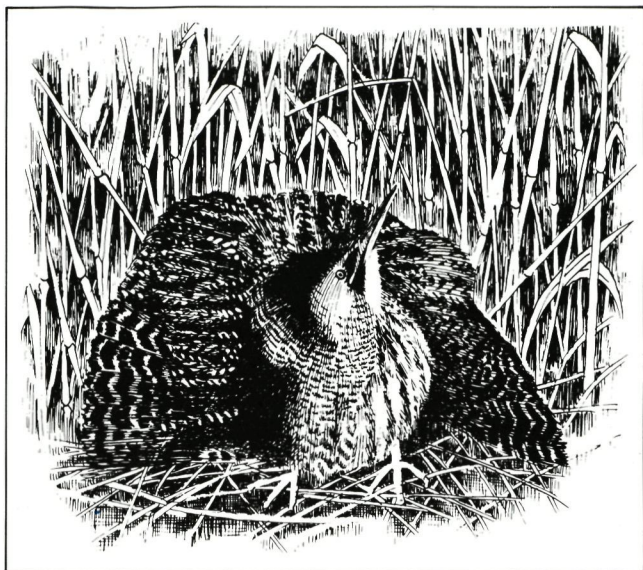
partijen. Onvindbaar als het ware, zeker voor wie de vogel tevoren niet in het oog heeft gekregen. Verplaatsen we ons, dan draait hij onmerkbaar met ons mee, ons voortdurend in het oog houdend en ons steeds zijn overlangs gestreepte hals en borst toedraaiend. De vogel kijkt in zijn uitgerekte stand niet naar omhoog, maar recht vooruit naar de indringer, onder de snavel door.

De paalhouding wordt, aldus Portielje, uit natuurlijke behoefte en veiligheidshalve, niet met schrandere opzet maar als natuurlijk driftobject, door de verontruste vogel aangenomen.

Zolang de storende toestand voor de Roerdomp voortduurt, blijft de vogel starogend in zijn paalhouding volharden. Ons overkwam het dat de vogel een kwart uur, en langer, in zijn paalhouding bleef volharden, terwijl we vlak voor de vogel stonden. Portielje heeft het 45 minuten kunnen volhouden. Ook wanneer hij op een afstand, met een 3,5 meter lange bamboestengel de vogel aanraakte, trok de vogel zich hoegenaamd niets aan van de hem tamelijk stevig opzij duwende stengel. Eenmaal de vogel in schuthouding, dan is hij niet te bewegen zijn paalhouding te laten varen vooraleer men zich heeft verwijderd. Men beweert zelfs dat afgerichte honden de Roerdomp moeilijk op de vlucht kunnen krijgen.

Een Roerdomp, verrast bij het oversteken van een gracht, nam midden in het water de paalhouding aan en bleef zo geruime tijd staan zonder de minste dekking!

De Roerdomp is zich dus niet bewust van de doelmatigheid van zijn paalhouding en schutkleur. Voor de vogel is het een biologische behoefte, door zijn vluchtinstinct gedreven. De vogel bezit ook nog een "dreig-

houding" waarin vechtdrift en woede, alsook het instinct van zelfvertoon optreden. Hij kan van het ene uiterste in het andere, van zijn camouflerende paalstand in een dreighouding overslaan. De zo even nog uitgerekte figuur ligt opeens met halfgespreide vleugels en opgerichte veren gevechtssklaar. De teruggetrokken hals lijkt nu opvallend fors door het zijdelings uitstaand gevederte en vertoont geen spoor meer van de camouflerende strepentekening. De kop dreigt imponerend, vergroot door een donkere kroon van waaivormig opgerichte veren. De snavel staat recht op de indringer gericht en klaar om toe te stoten. Lijkt voor de vogel het gevaar geweken, dan laat de Roerdomp langzaam zijn dreighouding varen om behoedzaam weg te sluipen of terug in paalhouding te verstarren.

De Roerdomp is stand-, trek- en zwerfvogel. Onze jaarlijkse maartwaarnemingen wijzen op een mogelijke

trekweg langs de Westerschelde; dit voor de Nederlandse broedvogel op weg naar hun broedgebieden. Bij de overwinterraars in België zijn exemplaren uit Nederland en Duitsland vastgesteld. Andere vogels trekken verder door via West-Frankrijk. Het is nog niet voldoende bekend welke route ze volgen door Spanje en Portugal. Een terugmelding uit Algerije laat zien, dat ze ook de Middellandse Zee passeren. De Roerdomp trekt voornamelijk 's nachts. Meestal alleen, soms met enkele exemplaren samen. Een zekere Ulmer zag op 17 september 1907 een vlucht van elf vogels! Bij Speek (Thieme's vogeltrekatlas 1984) lezen we, dat het kleine aantal terugmeldingen van de in Nederland geringde Roerdompen, nog geen goed beeld geeft van de trekwegen. Wel krijgt men enigszins een beeld van de plaatsen waar de geringde doortrekkende Roerdompen vandaan komen. Een deel van de vogels komt uit Zweden en Finland. Een ander deel is afkomstig uit oostelijk gelegen landen zoals Duitsland en Polen.

Alhoewel velen de Roerdomp nog nooit hebben gezien, heeft de vogel heel wat volksnamen: domphoren, domper, brulreiger, butoor, putoor, rommedoos. Voegen we er nog aan toe voor Nederland: putoor pittoir, pictoir, poittoir, iperom, rietdomp, reiddomp, roesdomp, roesdommel, rosdompf. Hieruit blijkt dat de vogel, zonder zich veel te vertonen, zich op een andere wijze kenbaar maakt. Dit is zeker het geval door zijn op afstand waarneembaar dof geluid, te horen in de omgeving van zijn rietbiotoop.

De wetenschappelijk naam betekent: BOTAURUS = "boe"roeper als een stier; STELLARIS = de naam gegeven wegens de stervormige (?) tekening op de kopveren (gesterd, gevlekt). Een andere uitleg: sterrenkijker, dit in verband met zijn opgerichte paalstand, de snavel in de lucht. Weer anderen zien in de naam meer verband met de nachtelijke levenswijze.

Gilbert Van Avermaet, St.-Jozefstraat 7, 9040 Oostakker.

Club Exotica

NATUURREIZEN - PROGRAMMA 1992

Gedetailleerde programma's en inlichtingen te bekomen bij Jean-Luc Busschaert, Salvialaan 35 te 9144 Steendorp. Tel. 03/774 37 77 of 775 62 27 (fax: 03/774 09 51). Club Exotica is een departement van Beveren Travel (lic A1437).

EUROPA

- ☆ SCHOTLAND: 10d op 23/04 vanaf 49.000 F - extentie naar Shetlands of Hebriden
- ☆ IJSLAND: 16d in juni en juli vanaf 70.000 F
- ☆ POLEN: — wolf-trip: 9d op 18/01 vanaf 60.000 F
- lente-trip: 11d in mei vanaf 55.000 F

VERRE REIZEN:

- ☆ KENYA: — Great Rift: 16d op 25/4 - 11/07 - 31/10 en 19/12 vanaf 85.000 F
- Stammen van Kenya (4x4-wagens): 16d op 25/04 en 31/10 vanaf 110.000 F
- Ornithologisch Paradise: 16d op 25/04 - 11/07 en 31/10
- ☆ KENYA TANZANIA: 16d op 06/06 en 08/08 vanaf 105.000 F
- ☆ NAMIBIE: 18d op 07/06 en 20/09 vanaf 100.000 F
- ☆ SRI LANKA: 17d op 28/2 - 03/04 - 05/06 - 10/07 en 30/10 vanaf 63.500 F
- ☆ INDIA: 15d op 08/02 en 31/10 vanaf 75.000 F
- met o.a bezoeken aan Bharatpur, Ranthambore, Khana en Gir Nationaal Park
- ☆ GOLF VAN MEXICO:
 - Florida: 15d op 08/02 vanaf 79.000 F (Sanibel, Everglades, Ocala...)
 - Everglades/Yucatan: 15d op 15/01 en 18/11 vanaf 85.000 F
- ☆ ECUADOR/GALAPAGOS - ZIMBABWE/BOTSWANA - ALASKA - PATAGONIE: in samenwerking met het Schotse Caledonian Wildlife - info/data op aanvraag.

Voor u gesprokkeld

Bronnen: Acta Ornithologica Lituanica Vol. 2, Egretta 33/2, Le Héron 23/2, Limosa 63/3, Naturschutz Heute 4/90, Oekologie der Vögel 12/2, Ringing & Migration 11/3, Vogeljaar 38/5-6, Vogels nr 61.

— In het Nederlandse parlement, de Tweede Kamer, werden vragen gesteld over de verstoring van Lepelaars door Engelse mariniers in "De Geul", Texel, tijdens het broedseizoen 1990. In het antwoord werd goed overleg beloofd.

— Het ziet ernaar uit dat vogels houden een, van het roken onafhankelijke, risicofactor is voor longkanker. Het risico voor vogelhouders is, na correctie voor roken en andere bekende factoren voor longkanker, 7,7 x hoger dan voor niet-vogelhouders. Het jarenlang inademen van stofdeeltjes die allergische verschijnselen kunnen geven binnenshuis, veroorzaakt op den duur immuuniteitsstoornissen. Naast het roken is vogelhouden nu onderkend als een sterke risicofactor. Het schoonmaken van de kooien is dus een karwei dat frequent en zorgvuldig moet worden gedaan om de risico's op kanker te verminderen.

— Eén van de twee Roerdampen die meer dood dan levend werd opgeraapt in Harderwijk (Ned) en later intensief behandeld werd, waardoor o.a. zijn gewicht van 760 gram na drie weken tot 1450 gram toenam, werd geringd en vier jaar later teruggemeld uit zijn broedgebied (49.45N, 23.42E) in de Europese Sovjet-Unie.

— Er is in Nederland een controverse ontstaan over het al dan niet plaatsen van nestkasten in bossen waar weinig of geen natuurlijke holten aanwezig zijn. Aanleiding was een verordening van "Natuurmonumenten" om 40 nestkasten uit een bos dat zij in beheer hadden, te verwijderen.

— De populatie van de Grauwe gors is in Nederland van 1100-1250 broedparen in 1975 afgenomen tot 125-175 paar in 1989. Deze afname loopt gelijk met de afnames van Paapje, Roodborsttapuit, Patrijs, Kneu en Geelgors. De grootschaligheid van de landbouw alsmede een kleiner voedselaanbod tijdens de winter werken deze negatieve trend in de hand. We mogen alleen maar hopen dat de Grauwe gors niet de weg opgaat van de Ortolaan waarvan de Westeuropese bestanden tot enkele relictpopulaties werden herleid.

— In Nederland werd reeds een tiental adulte vrouwtjes Eider waargenomen die een kleed droegen dat erg geleek op een jong mannetje in eerste prachtkleed. Deze vrouwtjes waren alle erg oud en seniel; één van hen was als een broedend vrouwtje met normaal kleed geringd en tweemaal gecontroleerd waarbij geen afwijking in het vederkleed werd vastgesteld. Het is dus heel goed mogelijk dat het hier om een ouderdomsverschijnsel gaat of om vogels met een gestoorde hormoonbalans.

— Door Litouwse ornithologen werd een nieuwe methode ontwikkeld om nachttrekkers te bestuderen. Men maakt gebruik van het licht (1300 kW) van vuurtorens gecombineerd met bandrecorders om de roep van de vogels te registreren. Aldus werden in de jaren van 1985-1988 69 vogelsoorten gedetermineerd waaronder

Sperwer, Buizerd, Kokmeeuw, Houtduif, Sijs, Graspieper, Geelgors, Sneeuwgorst, Staartmees, Barmsijs, Goudvink, enz... die na zonsondergang en voor zonsopgang doortrokken. Futen, Roerdomp, Koekoek, Nachtzwaluw trekken solitair maar de eenden, Blauwe reiger, Kraanvogel, Meerkoet, meeuwen, Houtduif en vele steltlopers trekken in georganiseerde en compacte groepen door. De groeps grootte is kleiner dan bij dagtrek. Gemengde trek groepjes komen nauwelijks voor. Zanglijsters trekken in "verspreide" orde door maar de afstand tussen de vogels bedraagt slechts 20 à 50 meter.

— Een mannetje en een vrouwtje Sperwer werden op 18 oktober 1989 waargenomen wanneer ze 's nachts trekkers aanvielen die voorbij vuurtorens in Litouwen vlogen. De belaagde vogels waren vooral Veldleeuwen en Goudhaantjes. Men vermoedt dat de Sperwers pleisterende trekkers waren.

— Op een verlaten broedplaats van de Parelduiker in Litouwen werden kunstnesten aangebracht die onmiddellijk geaccepteerd werden door een paartje dat er dan met succes broeden.

— Zowel in de winter 1988-1989 als in 1989-1990 overwinterden aan de Donau in Beneden-Oostenrijk een groepje Dwergaalscholers. De waarneming van baltende vogels wijst erop dat de paring reeds in het overwinteringsgebied plaatsvindt.

— Kaap Bon in Tunesië is in het voorjaar een uitgelezen plaats om trekwaarnemingen te doen; twee van de hoofdvogels zijn er de Wespindief en de Kraanvogel die er met ongeveer 8000 exemplaren doortrokken. Een eigenaardig gedrag werd er bij de Ooievaars opgemerkt: de vogels kwamen met snelle vleugelslag aan Kaap Bon aan, schroefden omhoog en verdwenen uit het zicht, richting noord. Geen half uur later keerde echter deze groep Ooievaars terug, overvloedig het vasteland meerdere keren en vloog dan in zuidelijke richting terug over het Tunesische binnenland. Men vermoedt dat de Ooievaars een tot dusver onbekende route volgen om de Middellandse Zee over te steken die hen niet in Sicilië maar wel in Calabrië brengt waar er veel meer Ooievaars werden waargenomen dan op Sicilië.

— 1930 skeletten van 173 vogelsoorten werden onderzocht op breuken die geheeld werden. Zo vond men o.a. dat 10 % van adulte Merels in de steden geheelde breuken bezitten. In vergelijking met een onderzoek van 30 jaar geleden blijkt overduidelijk dat de huidige vogels 5 à 40 % meer breuken oplopen. Vooral het toegenomen verkeer, hoogspanningsmasten en andere obstakels veroorzaken de letsels van nu.

— Enkele "ouderlingen" van het Britse ringwerk: Roodkeelduiker 16 jaar en 5 maanden, Noordse pijlstormvogel 35 jaar en 8 maanden, Stormvogeltje 20 jaar en 11 maanden, Kleine zwaan 20 jaar en 4 maanden, Bergeend 17 jaar en 2 maanden, Eider 26 jaar en 3 maanden, Scholekster 25 jaar en 10 maanden, Grote stern 23 jaar en 1 maand en Papegaaiduiker 27 jaar en 11 maanden.

Rogier De Fraine

— Nieuwzeelandse douanebeambten hebben op de luchthaven van Auckland twee vrouwen aangehouden die 52 vogeleieren onder hun kleren hadden verstopt. Het waren waarschijnlijk eieren van een bedreigde papegaaisoort die hadden moeten verkocht worden op de zwarte markt. De vrouwen, die vanuit Los Angeles naar Nieuw-Zeeland waren gekomen, vertelden ongeveer 400.000 F te hebben neergeteld voor één enkel ei. (GvA)

— Omdat het treurig is gesteld met de bescherming van de laatste Franse Bruine beren mag het Nationale Pyreneeënpark geen aanspraak meer maken op het Europese natuurparkenlabel. Het is de eerste keer dat de Raad van Europa dit predicaat intrekt. De laatste 13 beren worden in hun beperkte leefruimte steeds vaker gestoord door luidruchtige bergrecreatie en jagers.

"Het kwijtraken van het Europese label is een afgang voor Frankrijk", meent een woordvoerder van het Berenbeschermingscomité "Arctus". Het is de president en de regering kennelijk onmogelijk nationaal bezit te beheren. De lokale politici spelen daarbij een dubbel spel omdat ze niet durven te kiezen tussen de Beer en hun jagende "electoraat". (GvA)

— De rockzanger Sting heeft van de milieuvereniging Vervia Ambiente de jaarlijkse prijs gekregen voor zijn inzet voor de mensenrechten en de bescherming van het leefmilieu.

Eerdere laureaten waren de oceanograaf Jacques Cousteau en de Franse politica Simone Veil.

— Japan, IJsland en Noorwegen willen dat de commerciële jacht op walvissen weer toegelaten wordt. Sinds 1986 mogen walvissen niet meer gevangen en gedood worden voor consumptie. Onder het mom van wetenschappelijk onderzoek hebben de hogervernoemde landen in de afgelopen 5 jaar toch nog 14.000 walvissen gedood.

Milieuorganisaties zijn het natuurlijk niet eens met het voorstel van de drie walvisvarende landen, om de jacht op Dwergwalvissen en vinvissen weer te openen.

— Het Vlaams Zoogdierkundig Overleg kloeg bij dhr. J. Sauwens, Gemeenschapsminister voor Verkeer en Infrastructuur het onoordeelkundig gebruik van betonblokken op de middenbermen van autosnelwegen aan.

ZOEKERTJES

TE KOOP GEVRAAGD: Leitz verrekijker 8x40 of 10x40 Ba; camera Nikon F₃HP en converter TC-14B. Aangeboden in uitstekende staat: Swift Telescoop 15-60x met koker.

W. Oudshoorn, St. Pieterstr. 70, 6211 JP Maastricht, tel. 0031 43611709 of 0031 43219526.

TE KOOP: Wegens dubbel gebruik: Kowa TS-1 (60 mm) + lens 22xWA, 25x en 40x, in perfecte staat. Vraagprijs: 20.000 F.

Kris Bourquez, Klerkenstraat 12, 8610 Kortemark, tel. 051/57 00 55.

Bij deze voorziening werd geen rekening gehouden met de ecologische impact. Voor vele zoogdiersoorten maken de betonblokken het geheel onmogelijk om de weg over te steken. Hieraan had kunnen verholpen worden door onderaan hier en daar ongeveer 40 cm hoge openingen uit te sparen.

— In Duitsland werd de Patrijs uitgeroepen tot vogel van het jaar 1991. Hij staat op de lijst van de bedreigde soorten sinds 1982. De voornaamste oorzaak van zijn verdwijning is de intensieve landbouw.

— Het KBVBV heeft onlangs klacht neergelegd tegen een jachtwachter van Arendonk, die 8 Buizerden had gedood met vergiftigd aas. Volgens de jagers is dit hun vorm van "natuurbeheer".

— Sphinx Tours, een reisbureau voor jagers, vraagt aan de Malta Ornithological Society (MOS) een schadevergoeding van 52.000 Pond (iets meer dan 3 miljoen F) omdat ze door een anti-jachtactie van de MOS schade zouden hebben geleden. De MOS tracht de onwettige vogeljacht te stoppen op Malta en lanceerde een campagne tegen Maltese jagers die naar Egypte reisden en er beschermde vogels schoten. Tot de uitspraak is gevallen heeft het gerecht beslag gelegd op de fondsen van de MOS. Omdat hun werking hierdoor wordt lam gelegd, heeft de RSPB (Royal Society for the Protection of Birds) een lening toegestaan aan de MOS.

— De ICBP (International Council for Bird Preservation) heeft de president van Cyprus geluk gewenst, omdat hij ook in 1991 de lentejacht in zijn land heeft verboden, ondanks de grote druk van de jagers. Dit verbod was een gevolg van internationaal protest tegen de jaarlijkse slachting van lentetrekkingers.

— *Pterodroma madeira* is een endemische stormvogel van het Portugese eiland Madeira. Gezien er slechts een tiental exemplaren van overblijven, is het de meest bedreigde broedvogel van Europa. Dank zij de verdeling van de ratten is de toestand er nu op verbeterd, zodat de Madeira-Freira er beter voorstaat in 1991 dan in 1986.

H. Franckx

TE KOOP:

Viking kijker 30x80 + statief.

Te bevragen: Bert Mertens, Korte Zavelstr. 25/2, Antwerpen, tel. 03/232 26 18 (na 18.00 u.)

Voor een winteravond in uw afdeling: dia-projecties in overvloeiing met commentaar beschikbaar over:

— de Shetlandeilanden: landschap, prehistorische vondsten, otters, zeehonden en een rijk vogelleven.

— Noorwegen, van Oslo tot de Lofoteneilanden: zeevogelkolonies, leven in de fjells, walvissen bij de noordelijke eilanden.

— Joegoslavië, de grote meren en Montenegro: prachtige berglandschappen, historische steden en kloosters, uitgestrekte moerasgebieden met een rijk planten- en dierenleven.

Inlichtingen: Stef Smet, Diepestraat 15, 2400 Mol, tel. 014/31 02 67.

Verenigingsberichten

UIT HET VERSLAG VAN DE VERGADERING VAN DE RAAD VAN BEHEER VAN 8 JUNI 1991

- Van de 11 Wielewaal-projecten voor de Koning Boudewijnstichting zijn er in 1991 slechts 5 weerhouden. Te onthouden is dat de KBS per provincie een verschillende % subsidie toekent, in de toekomst (naargelang heersende subsidiëringsregeling).
 - Project 9: De Braekeleer voor 667.000 F
 - Project 11: Neerhelst 60.000 F
 - Project 17: Vloeiweide Lommel 100.000 F
 - Project 18: Kevie 53.000 F
 - Project 41: Zuur Bemke 54.000 F
 - Een goede werking van De Wielewaal op provinciaal vlak dringt zich op en is zeker wenselijk. In Oost-Vlaanderen komt er een zekere samenwerking rondom de op te stellen kaart van de groene hoofdstructuur.
 - 174 JNM-ers namen een combi-lidgeld voor de Wielewaal aan 314 F.
 - Voor 1992 wordt het combi-lidgeld bepaald op 350 F i.p.v. 314 F. De JNM zal enkele wielewaalafdelingen plaatselijk aanspreken om te pogen aldaar met JNM te starten. (bv. Denderland, Geraardsbergen en Pajottenland).
 - Reservaat Weelde-station
 - contract met Turnhout stad blijft achterwege,
 - Provincie Antwerpen zal aankopen en Wielewaal zal beheer krijgen.
 - Weidevogelgebied De Graaf te Retie.
 - Diverse brieven tegen bedreiging werden door De Wielewaal verzonden.
 - De gemeente neemt een positief standpunt in.
 - Door De Wielewaal is geprotesteerd tegen een internationale insektenbeurs te Antwerpen. Ook de Zoo reageerde hiertegen.
 - Door De Wielewaal is geprotesteerd tegen jacht in het Verdronken Land van Saeftinghe (via enkele afdelingen).
 - Aan de Nederlandse Raad van State werd bevestigd dat De Wielewaal Nationaal dit anti-jacht-standpunt ondersteunt.
 - Een ruilabonnement werd goedgekeurd tussen Natuur en Wetenschap, Zuidstraat 211, 3581 Beverlo (redactieadres) en het blad Wielewaal (Oriolus wordt niet medegeruild).
 - Tal van subsidies zijn toegekomen.
 - a. WWF-subsidie van 500.000 F (61 %) voor aankoop "Vloeiweiden".
 - b. WWF-subsidie van 500.000 F (5,3 %) voor aankoop van "De Braekeleer" te Arendonk.
 - c. WWF-subsidie van 100.000 F (22,2 %) voor aankoop in "De Schrieken" te Beerse.
 - d. Provinciale subsidie Limburg van 48.060 F voor aankoop in de Dommelvallei op 3.05.91 en 46.500 F op 31.05.91 voor een tweede aankoop aldaar.
 - e. De provincie Limburg stelt 5 miljoen aankoop-subsidie ter beschikking in 1991. Er werd als volgt verdeeld: BNVR 2,5 miljoen, Stichting Limburgs Landschap 1,65 miljoen en Wielewaal 850.000 F.
 - f. Aankoopsubsidie 1991 AROL
 - Een verdeling werd overeengekomen van 35 miljoen voor BNVR, 11 miljoen voor Wielewaal en 4 miljoen voor Stichting Limburgs Landschap.
 - De AROL-subsidie '91 zal wellicht opgetrokken worden van 18 tot 25 F/m².
 - Een toelage voor erkende reservaten wordt van 2,9 naar 3,3 miljoen F opgetrokken.
 - g. Momenteel geven de gemeenten Lille en Herk-de-Stad een gemeentelijke aankoopsubsidie.
 - h. In 1992 komt er ook in de provincie Antwerpen een provinciale subsidie voor aankoop reservaten. (Een som van 3 miljoen zal ter beschikking worden gesteld).
 - i. Een subsidie van AROL van 300.000 F is aan De Wielewaal gegeven voor het beheer van niet erkende natuurreservaten (voor 1991 over werkjaar 1990).
 - j. De provincie Limburg kocht voor De Wielewaal voor 250.000 F beheersmateriaal aan (6 bosmaaiers, 2 motorzagen, 10 zeisen en 2 kabelliers).
- Aankoop van natuurreservaten door De Wielewaal:
 - a. Aankoop "De Braekeleer" te Arendonk op 20 maart 1991: oppervlakte 15ha 53a 52ca;
 - b. Aankoop in de "Dommelvallei" op 12 april 1991; oppervlakte 99a 40ca;
 - c. Aankoop in de "Lange Vaag" te St-Gillis-Waas op 30 april 1991, oppervlakte 87a 75ca;
 - d. Aankoop in Heist-op-den-Berg op 7 mei 1991, oppervlakte 79a 10ca;
 - e. Aankoop "Zuur Bemke" te Mechelen op 3 juni 1991, oppervlakte 33a 70ca;
 - f. Aankoop "De Bonte Klepper", kleiput te Rijkvorsel, oppervlakte 6ha 45a 56ca en 63a 70ca;
 - g. Uitbreiding van vrije reservaten van afdeling 's Heerenbosch:
 - De Wietermeersch: uitbreiding met 1ha 87a 60ca en in de Vlassenbroekse polder een aanwinst van 1ha 50a 90 ca;
 - h. Ninove heeft enkele vrije reservaten bij in beheer gekregen.
 - i. "De Schrieken" te Beerse (gemeentegronden) zijn voortaan geklasseerd.
 - j. Kortgeding in Vlassenbroekse Polder tegen illegale weg. Jan Vandenberghe is als advocaat aangezocht in de belangen van De Wielewaal te behartigen.
 - Subsidie van het 5e decreet.
 - 4 x 444.952 F = 1.779.808 F (80 % voorschot).
 - We verwachten een subsidie van ongeveer 2 miljoen te krijgen (hierin zijn weddetussenkomsten personeel vervat).
 - Voorlopig besluit: 550.000 F kan wellicht besteed worden aan de afdelingen. Het secretariaat te Turnhout onder leiding van Johan Bloemen moet een lijst opstellen van het gepresteerde aantal uren per afdeling, die aanvaard werden door Brussel, en die

door binnengestuurde handtekeningslijsten zijn bezwen in Turnhout.

- Sulawesi reis: wellicht kan die doorgaan in 1992.
- Wielewaal en Oriolus worden vanaf juli op 7000 exemplaren gedrukt.
- Het congres 1992 wordt verzorgd door afdeling Noord-Limburg. Het symposium zal doorgaan op 15.11.1992.

KUNST VOOR NATUUR BIJ WIELEWAAL'S HEERENBOSCH

Wielewaalafdeling 's Heerenbosch 'verzoent' KUNST met NATUUR, niet dat tussen deze twee enige onenigheid zou bestaan, integendeel, maar deze afdeling heeft in de streek stilaan een reputatie opgebouwd rond dit thema. Ze houdt zich immers actief bezig om, i.s.m. kunstenaars, fondsen te verzamelen voor aankoop van natuurgebieden. Het gaat hier specifiek om uitbreiding van ons natuurreservaat Vlassenbroekse Schorre in een 300 ha groot natuurgebied aan de Schelde te Baasrode (Dendermonde). Kunstenaars werden graag bereid gevonden om hiervoor een deel van hun opbrengst af te staan.

Zo had onze afdeling in oktober 1990 in het Stadhuis te Dendermonde een grote groepstentoonstelling die heel wat volk lokte. Daarnaast is er de doorlopende tentoonstelling in het kunstenaarsdorpje Vlassenbroek en wel in de Taverne Huize Geertrui, waar deze afdeling reeds meer dan een jaar een overeenkomst met de eigenaar heeft om werken tentoon te stellen van vermaarde kunstenaars, docenten van de vijf Vlaamse kunstacademies. Het eerste jaar was er om de twee maanden een andere kunstenaar van de Brusselse Kunstacademie te gast. Momenteel is de Kunstacademie van Hasselt aan de beurt en van 8 augustus tot 18 oktober 1991 is dit met tekeningen van Guido Swartebroekx.

Naast deze doorlopende tentoonstelling heeft van vrijdag 11 oktober tot en met vrijdag 18 oktober 1991 opnieuw een tentoonstelling plaats in het Stadhuis van Dendermonde van drie landschapsschilders: Rob De Lange, Gust De Lintdecker en Tuur De Rijbel. De vooropening heeft plaats op vrijdag 11 oktober met Lambert Van de Sijpe als inleider.

Zoals een schrijver teruggrijpt naar autobiografische elementen zo voert Rob De Lange ons in zijn schilderwerken terug naar het platteland en de omgeving van zijn jeugd. Waar de schilder in vroeger werk felle, soms gewaardeerde kleuren gebruikte om het picturaal schone te beklemtonen, daar weet hij nu uitgaande van enkele basiskleuren, sfeerbeelden te scheppen, aangrijpend van poëtische eenvoud en geladenheid.

Ook het werk van Gust De Lintdecker is ontegensprekelijk verbonden met de natuur. Het is de natuur die de kunstenaar begeestert, imponeert, ontroert en telkens weer de nodige impulsen geeft om een kunstwerk te creëren. Na veertig jaar lijkt de ganse verzameling kunstwerken indrukwekkend. Het niveau waarop deze kunstenaar gekomen is, de manier waarop Gust De Lintdecker zijn kunstenaar-zijn en zijn mens-zijn beleeft, de rijkdom waarmee hij het gevecht met het doek aangaat, spreken boekdelen over het oeuvre dat deze Zelenaar nog zal afleveren.

Tuur De Rijbel is al lang een gevestigde naam. Geboren Lebbekenaar is hij woonachtig te Buggenhout. Zijn doeken zijn dikwijls geladen met nostalgie en melancholie. En we zouden in die zin de indruk krijgen dat hij deels onder de invloed staat van de Dendermondse schildersschool. Een idee die wordt gevoed door zijn thematiek, met name landschappen waarin hij de regio Dendermonde verheerlijkt, meer bepaald het pittoreske Vlassenbroek met zijn poëtisch kerkje en, natuurlijk, de Schelde.

M. De Clercq

TWEDE PROVINCIALE NATUURKWIS: WIELEWAAL LIER

Na het grote succes van de eerste editie vorig jaar richt Wielewaalafdeling Lier op zaterdag 16 november 1991 haar tweede Provinciale Natuurkwis in ten voordele van haar reservatenfonds met als hoofdproject: de verwerving van De Kartelbladbeemd te Emblem (nabij Lier). Dit is één van de 4 laatste en wellicht de grootste groeiplaats van het Moeraskartelblad in Vlaanderen.

Deze leerrijke kwis die in een aangename sfeer wordt opgebouwd, staat open voor ploegen tot max. 5 personen en bevat vragen over alle mogelijke disciplines van de natuur: vogels, planten, insecten, zoogdieren, amfibieën, reptielen, milieu, reservaten,...

Wij verwachten uw inschrijving vóór 10/10/91:

100 F/persoon op rekeningnummer 000-0606834-02 van WA-Lier t.a.v. Y. Peeters, Antwerpsestr. 120, Lier. Voor alle inlichtingen: 03/481 94 79.

Iedere deelnemer krijgt een aandenken!

Onze tweede Provinciale Natuurkwis vangt aan om 20 u. stipt in de refterzaal van de Rijksbasisschool te Nijlen, Nonnenstr. 46, Nijlen (nabij kerkplein). Parking is voorzien bij het binnenrijden van de school. Bewegwijzering zal voorzien worden. Dank in naam van de natuur voor uw deelname!

M. Vermeylen

"FOTOTENTOONSTELLING OOSTVLAAMS KREKENGEBIED"

Ludo Goossens, van Wielewaalafdeling Meetjesland, organiseert een fototentoonstelling over de natuur in het Oostvlaams krekengebied.

Deze vindt plaats in Zaal de Zonnebloem, Dorpsstraat, Sint-Laureins.

Openingsuren:

— zaterdag 21.9: 14-20 u.

— zondag 22.9: 10-20 u.

Inkom: 50 F.

IN MEMORIAM XAVIER IN 'T VEN

1932-1991

Bestuurslid Afdeling Turnhout

Conservator van de Wielewaalreservaten "De Klei" en het "Mevrouw Van De Velderreservaat".

Milieuagent van de Stad Turnhout.

Op 10 juli 1991 ging "de Xave" heen. Plots, onverwacht, zonder enige waarschuwing werd hij uit het leven en ons midden weggerukt. Wie had dit van Xavier kunnen denken? Vol levenslust, energie en plannen voor de toekomst zag hij zijn op ruststelling volgend jaar tegemoet. Het heeft helaas niet mogen zijn.

Wij kenden Xavier als de steeds in de weer zijnde collega. Hij gunde zichzelf geen rust door zich dag in dag uit in te zetten voor zijn Kempense natuur en het behoud ervan.

Het Wielewaalreservaat "De Klei" lag hem als conservator zeer nauw aan het hart, temeer daar het in de onmiddellijke omgeving van het ouderlijke huis gelegen was. Sinds zijn prille jeugd is Xavier er opgegroeid. Hij was het dan ook die zich bij het ontstaan van het reservaat als conservator aanbood, met de bedoeling er mettertijd een waardevol bosreservaat te beheren. Dagenlang was Xavier in de weer voor beheerswerk en om de evolutie van dieren en planten te volgen. Moge zijn werk de start geweest zijn van een toekomstig volwaardig bosreservaat.

Wat Xavier voor het Kempens Reservatenfonds gedaan heeft, is waarschijnlijk alleen door het bestuur en de conservators van afdeling Turnhout geweten. Zonder zijn inzet en goede raad zouden meerdere projecten niet hebben kunnen doorgaan. Xavier, bedankt hiervoor! Wij zullen u als blijmoedige collega steeds in onze herinnering bewaren.

Niet alleen als meer dan plichtsbewust milieuagent bij de Turnhoutse politie, maar ook als gekend fotograaf trachtte hij in zijn werk de natuur dicht bij de mensen te brengen.

Xavier was tevens een mens met een groot hart. Wie zich voor om het even welk probleem gesteld zag, moest hem zelfs niet vragen om hierbij geholpen te worden. De "Xave" was reeds bezig een oplossing te zoeken en vond ze gewoonlijk ook nog.

De kinderen van de IPA-leden zullen hem missen als de meneer die hun vele wandelingen, feestjes, picknick's enz. zo zorgvuldig en fijn voorbereide en verzorgde.

Aan zijn echtgenote Paula en zijn kinderen wenst De Wielewaal veel sterkte toe in deze voor hen zo moeilijke dagen. Het heengaan van hun toegewijde echtgenoot en vader laat ook in De Wielewaal een grote leegte achter.

R. De Prins

EERSTE NATIONALE BUITENLANDSE REIS: TENERIFE van 6 tot en met 20 maart 1992.

Tenerife, het grootste van de Canarische eilanden, ligt zo'n 300 km van de westkust van Afrika en meer dan 1000 km zuidelijker dan Spanje in de Atlantische Oceaan.

Dit vulkanisch eiland staat bekend als het "eiland van de eeuwige lente" en is het toevluchtsoord voor wie tijdens onze winter wenst te genieten van een zacht klimaat.

Tenerife heeft echter meer te bieden dan zon. Dank zij de warme golfstroom en de hoge Teide-berg vertoont Tenerife een eindeloze variatie van microklimaten en landschappen, gaande van woestijnachtige duinen tot subtropische flora, van ruige rotsmassieven tot glooiende maanlandschappen.

De eerste week verblijven we in het vruchtbare noorden, in de levendige badstad Puerto de la Cruz. Van hieruit bezoeken we het bosrijke Orotava-dal, het dorpje Taganana in het Mercedes-gebergte, Icod met zijn duizendjarige drakenbloedboom, het dorp Garachico, verwoest door een lavastroom, het oude dorpje Mascea en de ravijnen in het noordoosten en noordwesten van het eiland.

De tweede week logeren we in het zonnige en droge zuiden.

We bezoeken er de badsteden Los Cristianos, Playa de las Americas en de Costa del Silencio (Ten Bel). We wandelen er naar de vuurtoren van Palm Mar en boven op de berg Guaza. We rijden er naar de rotswanden van Los Gigantes, wandelen door de Barranco del Infierno, varen heen en terug naar het eiland Gomera en bezoeken tweemaal het nationaal park van Las Canadas, waarin zich de 3717 m hoge Teide bevindt.

Tijdens deze reis zal u wandelingen maken door gebieden, waar nooit een doorsnee toerist komt.

Wie massa's vogels wenst te zien, gaat beter niet naar de Canarische eilanden. Samen tellen ze maar 70 vogelsoorten.

Niettemin zijn endemische soorten als Trocaz- en Laurierduif, de Eilandengierzwaluw, de Blauwe vink en de Kanarie alleen al de verplaatsing naar Tenerife waard.

Hoofddoel blijft echter de landschappelijke en botanische pracht van Tenerife.

Richtprijs: 45.000 F.

Inschrijving door storting van 5000 F op postrekening 000-0319785-73, van De Wielewaal vzw, Graatakker 11, 2300 Turnhout.

Reisleider: Rik Franckx

ZOEKERTJE

TE KOOP:

Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8/I, 8/II, 9, 10I, 10II, 11I, 11II + Kompendium der Vögel Mitteleuropas.

Absoluut perfecte staat (huidige kostprijs ± 54.000 F). Vraagprijs: 30.000 F.

The Birds of Africa Vol. I. In goede staat. Prijs: 3.500 F.

D. Oellibrandt, Grote Baan 285, 9120 Melsele, tel + fax 03/755 24 07 (17.30 - 18.30 u.).

Activiteitenkalender

-b- = begin
-l- = leiding
-e- = einde
-m- = mee te brengen

SEPTEMBER

1

Aalter. Plantenwandeling langs de Kleitkalseide en de heide-terreintjes van het militair domein te Ursel -b- 9u. Hoeve Dron-
gengoed, Ursel -l- E.Blondia -e- 11.30u.

Denderland. Maandelijks Osbroekwandeling: inzicht in de plan-
tengemeenschappen bijbrengen -b- 10u. Cafeteria Osbroeksta-
dion, Burg.Blankaertdreef (zijstraat Parklaan), Aalst -l- M.De Wolf
-e- 12u.

Denderland. Studie van de spinners in het Osbroek: diverse soor-
ten leren herkennen, hun relatie tot het biotoop -b- 14u.
Burg.Blankaertdreef (zijstraat Parklaan), Aalst -l- B.Goethals -e-
15u.

Geraardsbergen. Dagtocht naar het Zwin: Excursie, vogel-
parkbezoek, en bezoek aan de vlindertuin te Knokke -b- 8u. Markt
te Geraardsbergen -l- L.Van Der Trappen -e- 18u. -m- Wande-
ling gaat niet door bij regen, info: 054/41 61 18

Land van Waas Zuid. "Vogels leren herkennen". Dagtocht naar het
Zwin en de Zwinbosjes. Bezoek aan Ringstation van KBIN en be-
zoek aan 't Zwin -b- 7.45u.Stadhuis St-Niklaas, 9u. hoek Bronlaan
en Ooievaarslaan, Knokke-Oosthoek -l- G.Keereman -e- 16.30

Lier. Bezoek aan het Arboretum van Kalmthout -b- 9u. Station Lier,
10u. Station Kalmthout -l- H.Janssen -e- 12u. -m- Stevig
schoeisel, picknick en drank.

Merelbeke - Melle. Educatieve familie-uitstap in de Zwalmvallei
-b- 14u. Kerk van Merelbeke-Centrum, 14.30u. Kerk van Roborst
-l- F.De Sutter -e- 17u.

Mol. Initiatie in roofvogeldeterminatie aan 't Zwart Kot (weg Mol-
Postel) -b- 9u. Brug Sas 3- De Maat (weg Mol-Postel) -l-
F.Vreysen -e- 12.30u.-m- kijker, determinatiegidsen, vouwstoel-
tje, picknick.

Nete en Aa. Initiatie in het determineren van roofvogels aan het
Zwart Kot te Mol-Postel: observatie van eventuele trek van roofvo-
gels -b- 8.10u.De Lindekens Bouwel.8.20u.Parking Klein Sas
Herentals.8.40u.Kerk St.Dymphna Geel, 9u. Brug Sas3 -l- J.Sas -e-
13u.

Noord-Limburg. Bloemenexploratie -b- 10u. Bredase Dijk, Water-
ringen, Lommel Kolonie -l- V.Wijnen -e- 12.30u.

Schelde - Leie. Vroege herfst- en paddestoelenwandeling in het
Ingelbos -b- 14u. Hootondmolen te Ronse -l- J.Rogge -e- 17u.
-m- laarzen.

Turnhout. Wandeling in natuurreservaat De Domborgheide: studie
van de resultaten van het heidebeheer -b- 14u. Theobalduskapel,
Paterstraat, Turnhout -l- R.De Prins -e- 17u.

3

Gent. Plantenwerkgroep: inventarisatie in KM hok C3 42 33, Oost-
veld Sleidinge; kennismaking met de plaatselijke flora -b- 18.30u.
Kerk van Sleidinge -l- J.Van Den Haute -e- 20.30u.

4

Noord-Limburg. Bloemenexploratie, wateringsystemen en
bomeneducatie -b- 14u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel
Kolonie -l- M.Geboers -e- 16.30 u

6

Denderland. Vleermuizenavond: diavoordracht gevolgd door ex-
cursie in het Osbroek: vleermuizen determineren a.d.h.v."bat-de-

tector" -b- 19.30u. Zaal 't Capucientje, hoek Capucienlaan en
St.Jobstraat, Aalst -l- P.Voet -e- 22.45u.

7

Lier. Werkgroep Botanie inventariseert KM hok B4 48 13, heidege-
bied omgeving Brasschaat. Gids: Joris Pinseel -b- 8u. Station Lier
-l- A.De Jonghe -e- 17.30u. -m- flora, loep, picknick.

Schelde - Leie. Planteninventarisatie te Asper -b- 14u. Kerk te
Asper -l- K.De Waele -e- 17u.

8

Antwerpen-Zuid. Macro-invertebraten en biotische index. 's
Namiddags aansluiten kan ook, hiervoor Walter contacteren 03/480
54 24 -b- 8.30u. Station Oude God (eigen wagens), 9.30u. Kerk
van Olmen -l- W.Van Spaendonck -e- 17u. -m- stevig wandel-
schoeisel, verrekijker, picknick en laarzen.

Hageland-Zuiderkempem. Steltvogeltrek in Zeeland -b- 6u. Abdij
Averbode -l- G.Janssens -e- 18u. -m- Info: G.Nijs, 013/77 68 14.

Lier. Observatie vogeltrek Vlaamse kust: Waarnemingen vanop
Ooststaketsel Oostende en trektocht langs Zeeuws-Vlaamse kust
-b- 6u. Station Lier -l- T.Depauw -e- 17u.

Mandelstreke. Wandeling in het natuurreservaat "De Mandelhoek"
-b- 9.30u. Ingang reservaat, Kanaal Roeselare-Leie te Ingelmun-
ster -l- M.Dumoulin -e- 12u.

Mandelstreke. Plantendeterminatie -b- 14u. Afspanning Roodhuis,
Bergstraat, Roeselare -l- P.Desmet -e- 17u.

Meetjesland. Tocht naar de Westerschelde: op zoek naar de eerste
wintergasten en doortrekkers -b- 13.30u. Markt Eeklo -l-
G.Schuermans -e- 17u.

Midden-Limburg. Heidewandeling in De Maten -b- 14u. Slagmo-
len bij de ingang van het reservaat -l- F.Van Brabant -e- 16.30u.

Noorderkempem. Zeevogeltrek -b- 5.30u. Essen, Kerk-centrum
-l- F. Broos -e- 12u.

Oostende. Busexcursie naar het "Parc ornithologique de Marquen-
terre". We sluiten aan bij afdeling Westkust -b- Samenkomst par-
keerterrein J.Bauwensschool om 7u.-e-

Schelde - Leie. Bomen- en struikenwandeling in de kasteelparken
van Nokere -b- 9u. Kerk Nokere -l- L.Kinds -e- 12u.

Scheldeland. Landschapswandeling te St-Lievens-Houtem met
studie van flora van bloemrijke wegbermen -b- 13.15u. Markt te
Wetteren -l- W.De Pauw -e- 17u.

Zwalmvallei. Dagtocht naar de Kalmthoutse heide -b- 8u. Markt
Zottegem -l- F.De Waele -e- 17u. -m- Picknick.

11

Noord-Limburg. Bloemenexploratie, wateringsystemen en
bomeneducatie -b- 14u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel
Kolonie -l- M.Geboers -e- 16.30 u

12

Gent. Plantenwerkgroep: inventarisatie in KM hok D3 22 34, Maal-
tepark en omgeving; kennismaking met de plaatselijke flora -b-
18.30u. Ingang Maaltepark, Kortrijksesteenweg, St.Denijs-Westrem
-l- J.Van Den Haute -e- 20.30u.

14

Denderland. Vogels observeren in het natuurreservaat "Verdron-
ken land van Saeftinghe", Nederland -b- 8u. station, Aalst, 8.30u.
Grote Markt, Dendermonde -l- J.Maebe -e- 17u.

Nat. Werkgr. Botanie. Inventarisatie KM hok in oude alluviale vallei,
omgeving Harchies -b- 9u. Kerk van Harchies (afrit 27 van E42) -l-
F.Coudron -e- 17u. -m- flora, loep, picknick.

Noord-Limburg. Jeugdactie: natuurbeheer en landschapszorg -b-
8.30u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel Kolon:ie -l-
G.Jannis -e- 12.30u.

Noorderkempen. Planten leren (De Greef) -b- 8.45.u. Wildert-Kerk -l- J. Pinseel -e- 12.u.

15

Aalter. Fietstocht door afdelingsgebied: eerste route: groot-Aalter, tweede route: Knesselare-Ursel -b- 14.u. Kerk Aalter, (eerste route), 14.u. Kerk Ursel (tweede route) -l- J. Pauwels -e- 16.30u.

Antwerpen-Centrum. Fietstocht: zwerven langs kanalen (luisteren naar late zangers en kijken naar late bloeiers) -b- 9.u. Schotenhof te Schoten (nabij lepenbrug) -l- K. Labens -e- 17.u. -m- fietsen kunnen gehuurd worden. 03/324 88 05 melden 3 d. op voorhand.

Antwerpen Zuid. Vogelobservatie op de linkeroever (o.a. Blokkersdijk) -b- 8.30u. Station Oude God, 12.30u. Aansluiting mogelijk: Café "Het Verdrongen Land", Emmadorp -l- R. Vansevenant -e- 11.30u. -m- Info : 03/455 92 79.

Antwerpen Zuid. Natuurwandeling met vogel- en planten-determinatie in verdrongen land van Saefthinge. Inschr. verplicht 03/457 97 51 -b- 12.30u. Café "Het Verdrongen Land", Koninginnestraat 21, Emmadorp -l- R. Vansevenant -e- 16.30u.

Brechtse Heide. Paddenstoelenwandeling in Domein de Renesse : determinatie van de in het gebied voorkomende paddenstoelen -b- 9.40u. Dienstencentrum, Schoolstraat 44, Schilde -l- E. Reynders -e- 16u. -m- Info: F. Kerstens 03/383 19 40.

Denderland. Werkgroep Botanie: inventarisatie van KM hok D4 51 33, Ereboedegem (Duivelsput-Mazits) -b- 8.30u. Parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan, Aalst -l- P. Van den Brecht -e- 12u.

Gent. Namiddagwandeling in de natuurgebieden van St. Martens-Latem: nazomerflora en -fauna en de eerste paddenstoelen -b- 13.30u. St. Pietersplein, Gent -l- H. Evrard -e- 17.30u.

Lier. Beheerswerken in de Hooidonkse Beemden: maaien. Materiaal is ter plaatse -b- 9u. Station Lier -l- Y. Peeters -e- 12

Maasland. Natuurexploratie in de vallei van de Veurs: vogel- en plantendeterminatie in de Voerstreek -b- 9u. Markt Maasmechelen, eigen wagens -l- M. Stevens -e- 16.30u. -m- laarzen en picknick.

Mandelstreek. Studie vegetatie in oude kleiputten -b- 13u. Polenplein te Roeselare -l- P. Desmet -e- 17u.

Mol. BNVR-excursie in reservaat De Ronde Put (voormiddag). BNVR-excursie in reservaat De Maat (namiddag) -b- 9u. Brug 2 (weg Retie-Postel), 14u. Brug Sas 3 (weg Mol-Postel) -l- F. Daemen -e- 12u. en 16.30u.

Nete en Aa. Gezinstocht in reservaat Het Zammelsbroek met oog voor fauna en flora. (Na de tocht pannenkoekenbak voor de kleinsten) -b- 14.u. Kerk Zammel, 14.15u. Ingang Reservaat -l- J. Van Reusel -e- 16.15u. -m- info: J. Van Reusel 014/30 28 94.

Noord-Limburg. Bomenstudie en observatie -b- 14.30u. Den Tip, Kerkhoven -l- E. Wellens -e- 17u.

Schelde - Leie. Natuurwandeling op de oude spoorbedding te Ronse -b- 14u. Station te Ronse -l- F. De Groote -e- 17.30u.

Westland. Roofvogeltrekking: Bossen Zillebeke -b- 14u. Stock Zandberg -l- G. Claeys -e- 17u.

Westland. Roofvogeltrekking: Komense vaart -b- 14u. Station Ieper -l- J. Carpentier -e- 17u.

Westland. Roofvogeltrekking: Huttebossen -b- 14u. Steenbakkerij Ploegsteert -e- 17u.

Westland. Roofvogeltrekking: Spaarbekken Merkem -b- 14u. Ingang Spaarbekken -l- P. Snick -e- 17u.

18

Noord-Limburg. Bloemenexploratie, wateringsystemen en bomeneducatie -b- 14u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel Kolonie -l- M. Geboers -e- 16.30 u

21

Gent. Plantenwerkgroep: inventarisatie in KM hok C3 43 42, Doornzeledries; kennismaking met de plaatselijke flora -b- 14u. Kerk van Doornzele -l- J. Van Den Haute -e- 18u.

Lier. Werkgroep Botanie inventariseert een KM hok te Attenhoven (Buurt Tienen - St. Truiden) -b- 7.30u. Station Lier -l- A. De Jonghe -e- 17u. -m- flora, loep, picknick.

Schelde - Leie. Planteninventarisatie te Roborst in de Zwalmstreek -b- 14u. Kerk Roborst -l- K. De Waele -e- 17u.

22

Antwerpen Zuid. Deelname aan de Nationale Natuurbeschermingsdag -b- 8.45u. Station Oude God -l- K. Matthijs -e- 17.30u.

Denderland. Deelname aan de Nationale Natuurbeschermingsdag Dijlepark -b- 9.30u. Maison de Coullemont, rue des Moulins 10, Archennes (Grez-Doiceau) -e- 17.30u.

Klein-Brabant. Autobustocht naar Beveland, Nederland -b- 6.45u. Puurs, Peleman, 7u. Rijksweg, Bornem Staels-Borco Parking Rijksweg 60 -l- E. De Keersmaecker -e-

Lier. Deelname aan de Nationale Natuurbeschermingsdag in de Dijlevallei -b- 9u. Station Lier -l- W. Goyvaerts -e- 17.30u. -m- kijker, picknick.

Mandelstreek. Wandeling in het natuurreservaat "De Mandelhoek" -b- 9.30u. Ingang reservaat, Kanaal Roeselare-Leie te Ingelmunster -l- G. Hoornaert -e- 12u.

Mandelstreek. Studie van de laatzomerbloeiërs -b- 14.30u. Park Kasteel van Ardoe -l- M. Bossuyt -e- 17.30u.

Mechelen. Trekkingen aan de Oostkust o.l.v. een plaatselijke gids. Namiddag: bezoek aan het Zwin -b- 5u. Station NMBS te Mechelen -l- E. Callebaut -e- 12u. -m- info: E. Callebaut 03/886 52 00.

Voorkepen. Uitstap (eigen wagens) naar Walcheren en Noord-Beveland: bestuderen van steltlopers en andere watervogels -b- 7u. Toverfluit Halle, 7.15u. Gemeentehuis Schilde, 7.30u. oprit autostrade Wommelgem (richting Antw) -l- J. Meeus -e- 17u.

Zwalmvallei. Fietstocht door Zwalmvallei en Scheldevallei en bezoek aan archeologische site te Enname (Oudenaarde) -b- 10u. Egmontkasteel te Zottegem -l- P. De Clercq -e- 18u. -m- picknick.

25

Noord-Limburg. Bloemenexploratie, wateringsystemen en bomeneducatie -b- 14u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel Kolonie -l- M. Geboers -e- 16.30 u

28

Antwerpen-Centrum. Buitenlandse reis naar Terschelling (zie De Wielewaal mei 1991) van 28 september tot 4 oktober.

Nat. Werkgr. Botanie. Inventarisatie van KM hok in de vallei van de Bosbeek -b- 9u. Kerk van Niel bij As -l- L. Allemeersch -e- 17u. -m- flora, loep, picknick.

Westland. Weekend (28 en 29/09) Cap Gris Nez: zeevogel-trekking en strandwandeling (wieren, schelpen) info: Tahon: 056/55 50 41 -l- J. Tahon

Zuid-West-Brabant. Tentoonstelling "Onze vleermuizen" van 28 september tot 6 oktober. Opening 5 oktober te 19.30u. -b- Bosmuseum Hallerbos -l- R. Desmet.

29

Aalter. Paddenstoelenwandeling -b- 9.30u. Kerk Poeke -l- E. Blondia -e- 11.30u.

Antwerpen Zuid. Roofvogeltrek te Kalmthout -b- 8.30u. Station Oude God, 9.15u. Kruispunt Kastanjedreef-Verbindingsstraat -l- L. Van Schoor -e- 17u. -m- picknick, laarzen of wandelschoeisel, vogelgids, schrijfges.

Denderland. Werkgroep botanie: inventarisatie KM hok D3 56 12, Ereboedegem (Sint-Nikolaas van Tollentijn) -b- 8.30u. stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan, Aalst -l- P. Van den Brecht -e- 12u.

Gent. Bustocht naar de Hoge Venen: fauna en flora van één van de grootste natuurgebieden van ons land -b- 7u. Markt, Eeklo, 7.30u. St. Pietersplein, Gent, 7.45u. Station Wetteren -l- W. Galle -e- 20u. -m- Info: E. Van Renterghem 091/30 82 68.

Geraardsbergen. Vogeltrekking te Cap-Griz-Nez: trekvogelstudie, vliegbeelden, determinatie -b- 8u. Markt Geraardsbergen -l- G. Merlevede -e- 15u.

Lier. Natuurwandeling in Postel en omgeving. Voormiddag: Ronde Put, Namiddag: bossen nabij de abdij van Postel -b- 9u. Station Lier -l- Y. Peeters -e- 17u. -m- laarzen, kijker, picknick.

Meetjesland. Bustocht naar de Hoge Venen: studie van paddenstoelen en herfstaspecten -b- 7u. Markt Eeklo -l- W. Galle -e- 17u.

Merebeke - Melle. Educatieve bustocht naar de Hoge Venen -b- 7.30u. St. Pietersplein, recht over Schoolmuseum -l- W. Galle -e- 19u.

Schelde - Leie. Bezoek aan archeologisch museum te Blicquy en bezoek aan park van Beloeil -b- 9u. Station Ronse, 10u. Kasteel Beloeil -l- P.Geeroms -e- 17u.

Scheldeland. Bustocht Hoge Venen in samenwerking met afdelingen Gent, Merelbeke en de Stern. -b- 7.45u. Station Wetteren -l- W.Galle -e- 20u.

OKTOBER

2

Noord-Limburg. Bloemenexploratie, wateringsystemen en bomeneducatie -b- 14u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel Kolonie -l- M.Geboers -e- 16.30 u

5

Gent. Plantenwerkgroep: inventarisatie van KM hok C3 44 31, St.Bavokapel-Mendonk; kennismaking met plaatselijke flora -b- 14u. Brug over de Moervaart op de Kennedylaan te Gent -l- J.Van Den Haute -e- 17u.

Lier. Werkgroep Botanie inventariseert KM hok C4 45 31 te Hemiksem (omgeving Scheldeveer) -b- 8u. Station Lier -l- A.De Jonghe -e- 17.30u. -m- laarzen, flora, loep, picknick.

Nete en Aa. Tocht in de omgeving van de Kleine Nete te Grobben-donk met als doel het determineren van de trekvogels -b- 7.50u. Parking Klein Sas, Herentals, 8u. De Lindekens, Bouwel -l- P.Thielemans -e- 12u. -m- Info : N.Willaert 014/50 11 66.

Noorderkempen. Weekend (5 en 6 oktober) te Cap Gris Nez, Frankrijk : zeevogeltrek -b- Info : F. Broos 03/667 43 52 -l- F. Broos

Scheldeland. Vogelweekend (5 en 6 oktober) op Cap-Gris-Nez: studie van de vogeltrek langs de Franse kust. Verblijf in een Gîte. -b- info: R.Clinckspoor 091/69 94 13 -l- M.Brutsaert

Zwalmvallei. Studiedag "Bosbeleid in de Vlaamse Ardennen". In-schr.vooraf verplicht bij Milieucentrum, Kattestraat 23, Oudenaarde -b- 9.30u. Restaurant De Zalm, Hoogstraat, Oudenaarde -m- Info: Milieucentrum 055/31 80 91.

6

Aalter. Paddenstoelenwandeling in de Drongengoedbossen -b- 9u. Hoeve Drongengoed, Ussel -l- E.Blondia -e- 11.30u.

Antwerpen-Zuid. Mossentocht in Fort 7 -b- 9u. Ingang Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -l- H.De Ceulaer -e- 12u. -m- loep, laarzen.

Denderland. Maandelijks Osbroekwandeling : herfst in het Osbroek -b- 10u. Cafetaria Osbroekstadion, Burg.Blankaertdreef (zijstraat Parklaan), Aalst -l- P.Tolleneer -e- 12u.

Hageland-Zuiderkempen. Paddenstoelentocht in de omgeving van de Abdij Averbode -b- 14u. Abdij Averbode -l- L.Laureys -e- 17u.

Noord-Limburg. Bomen- en plantenexploratie -b- 10u. Wateringen, Bredase Dijk, Lommel Kolonie -l- V.Wijnen -e- 12.30u.

Noord-Limburg. Vogelobservatie en -telling -b- 6.30u. Veewey, Eksel -l- A.Geuens -e- 12u.

Zwalmvallei. Paddenstoelenwandeling -b- 14u. Kerk Beerlegem -l- K.Van Den Berge -e- 17u.

9

Noord-Limburg. Bloemenexploratie, wateringsystemen en bomeneducatie -b- 14u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel Kolonie -l- M.Geboers -e- 16.30 u

11

Midden-Limburg. Fauna en flora van Australië. Diavoordracht door H.Lehaen -b- 20u. C.C.Termolen, Kneuterweg 2, Zonhoven -l- F.Van Brabant -e- 22.30u.

12

Mandelstreke. Tweedaagse uitstap naar Schouwen-Duiveland. Voor 20/09 inschr.bij J.Jacques 051/20 44 89 prijs 2200 F -l- L.Demarez.

Mechelen. Trektellingen van zangvogels op de hoge gronden van Hombeek en Zemst -b- 6.45u. Station NMBS te Mechelen -l- E.Callebaut -e- 10u. -m- Info: E.Callebaut 03/886 52 00.

Nat. Werkgr. Botanie. Inventarisatie van KM hok gesitueerd op industrieterreinen en opgespoten polders -b- 9u. Kerk Dudzele -l- F.Coudron -e- 17u. -m- flora, loep, picknick.

13

Antwerpen-Centrum. Met eigen wagens naar de Oesterdam (NL) en omgeving voor waarneming van najaarstrek -b- 9u. Putte grens -l- L.Vergaelen -e- 17u.

Antwerpen Zuid. Autobustocht naar de Noord-Eifel.Inschr.350 F of 250 F op rek.000-0178083-88 voor 01/10/91, Tel.nummer vermelden -b- 7.30u. Station Oude God (Info: 03/455 92 79) -l- R.Vansevenant -e- 20u. -m- kijker, laarzen of wandelschoenen, picknick, drank en avondeten.

Denderland. Vogels observeren in de omgeving van Kallo-Doel (Antwerpen-linkeroever) -b- 7.30u. Station Aalst -l- R.Sienaert -e- 16u.

Denderland. Werkgroep Botanie: inventarisatie KM hok D3 58 13, Aalst (Oud Zwembad) -b- 8.30u. Parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan, Aalst -l- P.Van den Bremt -e- 12u.

Gent. Paddenstoelenwandeling in het Brakelbos: op zoek naar paddestoelen in dit typische beukenbos in de leemstreek -b- 13.30u. St.Pietersplein te Gent -l- E.Van Renterghem -e- 17u.

Geraardsbergen. Paddenstoelentocht in het Bourengbos te Overboelare: determinatie van en uitleg over paddenstoelen door natuurgids -b- 14.30u. Sanatorium, Buizemont Geraardsbergen -l- W.Boonen -e- 18u.

Klein-Brabant. Paddenstoelentocht o.l.v. een specialist mycologie in het kasteeldomein d'Ursel -b- 14u. Gemeentehuis Hingene -l- M.Van Linthout -e- 17u.

Land van Waas Zuid. Paddenstoelentocht in de bossen van Puyvelde -b- 13.30u. Stadhuis St.-Niklaas, 14u. kerk van Puyvelde -l- W.Van Rompu.-e- 16.30u.

Mandelstreke. Determinatie van zwammen -b- 14.30u. Ingang Kasteel van Rumbeke, Moorsesteenweg, Rumbeke -l- M.Joye -e- 17u.

Mandelstreke. Wandeling in het natuurreservaat "De Mandelhoek" te Ingelmunster -b- 9.30u. Ingang reservaat, Kanaal Roeselare-Leie te Ingelmunster -l- L.De Cooman -e- 12u.

Meetjesland. Paddenstoelentocht in het Leen -b- 9.15u. Parking Het Leen -l- C.Gillis -e- 12u.

Midden-Limburg. Paddenstoelenwandeling in het park van Hengelhof -b- 9u. Parking Hengelhof, Houthalen -l- A.Vandesande -e- 12u.

Noord-Limburg. Watervogeltelling en observatie in Lommelse waterplassen -b- 8u. Kruispunt Lommel Banier -l- A.Geypen -e- 13u.

Noord-Limburg. Vogelobservatie en telling -b- 6.30u. Veewey, Eksel -l- A.Geuens -e- 12u.

Noord-Limburg. Paddenstoeleneducatie -b- 14u. Windmolen Kattenbos -l- J.Henderickx -e- 17.30u.

Schelde - Leie. Myco-orni-safari naar Cap Gris Nez en Forêt de Dièvre -b- Inschr. 091/84 43 82 tot volzet -l- W.Aelvoet

Scheldeland. Bustocht naar het Meerdaalwoud (inlichtingen in het plaatselijk afdelingsblad) -b- info: R.Clinckspoor 091/69 94 13 -l- R.Clinckspoor

Westland. Dagtocht: Komense Vaart -b- 8.15u. Station Ieper (met de trein naar Komen, te voet terug naar Ieper ca.15 km) -l- G.Claeys -e- 17u.-m- Picknick.

16

Noord-Limburg. Bloemenexploratie, wateringsystemen en bomeneducatie -b- 14u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel Kolonie -l- M.Geboers -e- 16.30 u

17

Oostende. Diavoordracht: Van de kust tot de Hoge Venen, de mooiste Belgische natuurgebieden doorheen het jaar -b- 20u. O.L.V.-College, Lijsterbeslaan, 8400 Oostende -l- J. Vanheuver-swyn -e- 23u.

18

Noord-Limburg. Diavoorstelling over vogels in Catalonië, diavoorstelling over vogels in Noorwegen -b- 20u. Palethe, Overpelt -l- A.Mertens, P.Renckon -e- 23.30u.

Aalter. Paddenstoelenwandeling -b- 14.30u. Parking Hooggoed-bossen, Stratem, Aalter -I- E.Blondia -e- 17u.

Antwerpen-Centrum. Excursie naar achterhaven van Zeebrugge voor observatie van eerste wintergasten. Namiddag: zwerven in omgeving v.h.Zwin -b- 8u. Noorse Kerk, Grote Tunnelplaats te Antwerpen -I- C.Paardekam -e- 17u.

Antwerpen-Zuid. Paddenstoelen determineren op Fort 7 -b- 9u. Ingang Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -I- H.De Ceulaer -e- 12u. -m- loep, paddestoelengids en laarzen.

Brechtse Heide. Herfstuitstap (bus). Inschr.voor 10 oktober op rek.000-0148034-12 van Wielewaal Halle-Kempen, 400 F. jeugd 250 F -b- 7.30u. Toverfluit Halle -I- E.De Wachter -e- 17u. -m- Info : P.Poppe 03/383 09 32.

Gent. Dagtocht naar het Meerdaelwoud: najaarsflora en -fauna en paddestoelen in dit gemengde Brabantse bos -b- 8u. St.Pietersplein te Gent -I- E.Van Renterghem -e- 17u.

Lier. Werkgroep Botanica inventariseert KM hok F7 43 13 te Ougrée: Maas-industrieterrein -b- 7.30u. Station Lier -I- A.De Jonghe -e- 17u. -m- laarzen, flora, loep, picknick.

Maasland. Excursie in heuvelachtig heidegebied, dennen- en loofbossen in "de Meynweg", omgeving Roermond -b- 8.30u. Bospoort Maaseik, eigen wagens -I- M.Stevens -e- 13u.

Nete en Aa. Paddenstoelentocht in Kasteelpark De Warande te Noorderwijk -b- 14u. Gemeentehuis Noorderwijk -I- J.Volders -e- 17.30u. -m- Info: N.Willaert 014/50 11 66.

Noord-Limburg. Vogelobservatie en telling -b- 6.30u. Veewey, Eksel -I- A.Geuens -e- 12u.

Schelde - Leie. Herfstwandeling op de Koppenberg -b- 14u. Herberg Den Os te Nukerke langs weg Oudenaarde-Ronse -I- G.De Ghesquière -e- 17u.-m- laarzen.

Zuid-West-Brabant. Paddenstoelenwandeling in Forêt de Mormal -b- 8u. Possorplein, Halle -I- P.Onnockx -e- 18u.

Zwalmvallei. Familiale herfstwandeling in het Levierenbos -b- 14u. Kerk Opbrakel -I- P.Rouchhout -e- 17u.

23

Noord-Limburg. Bloemenexploratie, wateringsystemen en bomeneducatie -b- 14u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel Kolonie -I- M.Geboers -e- 16.30 u

Mandelestreke. Wandeling in het natuurreservaat "De Mandelhoek" te Ingelmunster -b- 9.30u. Ingang reservaat, Kanaal Roeselare-Leie te Ingelmunster -I- G.Bailleul -e- 12u.

Noord-Limburg. Herfstuitstap naar de Ardennen om vogels, bloemen en planten te observeren in de vallei van de Ourthe -b- 7.40u. Kruispunt Hechtel -I- A.Mertens -e- 17u.

Schelde - Leie. Paddenstoelenwandeling in de kasteelparken van Nokere -b- 14u. Kerk Nokere -e- 17u.

Westland. Determinatie van paddestoelen aan de Palingbeek -b- 8.30u. Parking Palingbeek -I- R.Claeys -e- 12u.

30

Noord-Limburg. Bloemenexploratie, wateringsystemen en bomeneducatie -b- 14u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel Kolonie -I- M.Geboers -e- 16.30 u

25

Meetjesland. Diamontage over The Birds of Queensland (Australië) -b- 20.15u. Stedelijk auditorium, Gorenstraat, Eeklo -I- G.Mornie -e- 22.30u.

26

Lier. Vogelobservatie vallei Kleine Nete te Nijlen: vogeltrek in eigen regio noteren. (Fietstocht) -b- 6.45u. Badhuis Emblem Sas. (Brug over Nete, weg Emblem-Kessel) -I- R.Lenaerts -e- 16u.

Mechelen. Diavoorstelling: Ecuador: land en volk -b- 20u. Lokaal De Dijle, Ontvoeringsplein 2, Mechelen -I- K.Casteels -e- 22.30u.

Nat. Werkgr. Botanica. Diavoorstelling, determinatie op herbarium-materiaal, vastleggen programma 1992 -b- 10u. Rolwagenstraat 10, Lier -I- K.De Waele -e- 17u. -m- Picknick.

Noord-Limburg. Vogelobservatie en telling -b- 6.30u. Veewey, Eksel -I- A.Geuens -e- 12u.

Oostende. Driedaagse busreis (26, 27,28/10): Op ontdekking door Drenthe -b- -I- F. Devos -e-

27

Aalter. Vogeltrektelling in het Drongengoed, volgen van trekbewegingen van vogels en tellen van aantallen per soort -b- 7.30u. Kerk Ursel -I- J.Pauwels -e- 10u.

Klein-Brabant. Mossentocht in de kleiputten te Niel o.l.v.een mossenspecialist -b- 13.30u. Parking Staels-Borco, Rijksweg 60, Bornem, 13.45u. Puurs, rijksweg Peleman -I- E.De Keersmaecker -e- 17u.

NIKON VERREKIJKERS GEVEN U EEN BREDERE KIJK OP DE WERELD!

Weidse landschappen, flitsende actie, boeiend theater, een mysterieuze sterrenhemel... De 24 Nikon verrekijkers laten niets aan uw oog ontsnappen.

Nikon heeft de kijker die u zoekt: waterdicht, opvouwbaar, met zoomfunctie, met dak- of Porroprisma, met individuele of centrale scherpstelling.

Info Center Nikon :
Postbus 1, 2000 Antwerpen 7

Nikon

Van Aalscholver tot Zeis

VAKANTIETIJD: GEEN RUSTTIJD

Wie dacht dat de aankoop van natuurterrein de voorbije maanden op een klein pitje stond, onderschat de motivatie van onze afdelingsbesturen. In deze periode werden liefst 28 percelen bos, moeras en hooiland aangekocht met een totale oppervlakte van 11,45 ha, als uitbreiding van bestaande reservaten. Hieronder vindt u een overzicht.

In de Tikkebroeken te Kasterlee

Op woensdag 26 juni deed De Wielewaal een belangrijke aankoop in "De Tikkebroeken". Het betreft 2 percelen landbouwgrond ter plaatse genaamd "De Cluys Heide", gekadastraerd sectie I nummer 247/B, en nummer 250/B, elk groot 1ha 29a 76ca, dus in 't totaal 2ha 59a 52ca.

De akte werd verleden bij notaris Y. Lesseliers.

In deze rubriek vindt u verder méér over deze uitbreiding.

In afdeling Noord-Limburg

1. Op vrijdag 12 juli tekende De Wielewaal bij notaris P. Berben te Neerpelt de akte tot aankoop van 8 percelen, gelegen in de natuurreservaten De Veewei en de Dommelvallei.

De eerste koop omvat volgende percelen gelegen in de gemeente Hechtel-Eksel, 2e afdeling Eksel:

- perceel hooiland ter kadaster bekend als "Maeye", sectie E nr 209, groot 20a 20ca;
- perceel bos ten kadaster bekend als "Maeye Bemden", sectie F nr 237, groot 6a 30ca;
- perceel bos ter zelfder plekke, sectie F nr 238/A, groot 4a 90ca;
- perceel hooiland ter zelfder plekke, sectie F nr 238/B, groot 13a 80ca.

Deze 4 percelen liggen in De Veewei.

- Perceel bos, ten kadaster bekend als "Neer Hoxenter Bemden", sectie B nr 524/B, groot 4a 49ca;
- perceel hooiland, ter zelfder plaatse, sectie B nr 526/B, groot 14a 69ca.

Deze twee percelen liggen in de Dommelvallei.

De tweede koop omvat 2 percelen, gelegen in de gemeente Peer, 4e afdeling Wychmaal:

- perceel moeras ten kadaster bekend als "Mulle-mere Bemden", sectie A nr 265/C, groot 50a 91ca;
- perceel moeras ter zelfder plaatse, sectie A nr 265/E, groot 77ca.

Deze twee percelen liggen eveneens in de Dommelvallei.

2. Eveneens op vrijdag 12 juli tekende De Wielewaal bij notaris Bourgeois-Hendrix te Hechtel-Eksel de akte tot aankoop van een perceel hooiland en moeras in de Dommelvallei te Hechtel-Eksel.

Het stuk grond is gelegen ter plaatse "Neerhoxenter Bemden", ten kadaster gekend sectie B, nrs 470/A, 472/D en 468/C met een totale oppervlakte van 73a 38ca.

3. Tenslotte op donderdag 25 juli tekende De Wielewaal bij notaris Y. Lesseliers te Balen de akte tot aankoop van 3 nieuwe gebieden in Noord-Limburg.

- Het eerste is een perceel hooiland en bos, ter plaatse genaamd "In de Wetering", gekadastraerd sectie B, nummer 36/M4 en met een oppervlakte van 1ha 1a.

- De tweede koop betrof twee percelen moeras.

Het eerste ligt in de gemeente Peer - deelgemeente Wychmaal, ten kadaster bekend als "Bolhesche", gekadastraerd sectie B nummer 1096 en 1097 en groot 57a.

Het tweede ligt in de gemeente Houthalen-Helchteren deelgemeente Helchteren, ter plaatse genaamd "Bolheese", gekadastraerd sectie B, nummers 10, 2/B, 2/C, 5, 6, 9 en 2/L en groot 1ha 63a 30ca.

In de Orchis te Bornem

Op maandag 15 juli tekende De Wielewaal bij notaris Rochtus te Antwerpen de akte tot aankoop van twee nieuwe percelen in het reservaat Orchis te Bornem.

De percelen, ter plaatse genaamd Brugbroek, zijn gekadastraerd wijk E nummers 173 en 176 en zijn samen groot 29a 80ca.

In de Rietbeemd te Twee-Akren

Op maandag 29 juli 1991 tekende De Wielewaal bij notaris J. De Man te Geraardsbergen de akte tot aankoop van 2 percelen in het natuurreservaat De Rietbeemd te Twee-Akren.

De percelen zijn gelegen te Geraardsbergen, 4e afdeling, deelgemeente Overboelare.

Het eerste is gekadastraerd wijk B nr 833/E en heeft een oppervlakte van 2ha 84a 76ca.

Het tweede is gelegen ter plaatse genaamd Sesanders, gekadastraerd wijk B nrs 831/A en 831/B en heeft een oppervlakte van 55a 30ca.

De raad van beheer dankt de respectievelijke afdelingsbesturen en de conservators voor hun niet aflatende ijver voor het verwerven van natuurgebieden.

De raad vestigt er eveneens nogmaals de aandacht op dat al de natuurreservaten gekocht worden met fondsen, door de afdelingen bijeengebracht en dat de nationale Wielewaal hierin geenszins kan tussenkomen. Zo vraagt niet alleen het beheer maar ook de aankoop een zware inspanning van de afdelingen, die aan reservatenwerking doen.

Alle echte natuurliefhebbers kunnen dan ook niet anders dan deze afdelingen hun waardering en steun betonen.

H. Franckx

Een streling voor het oog in de zomer en een belangrijke voedselbron voor onze overwinterende zaadeters.

Door de recente aankoop van een 2,6 ha groot weiland aan de rand van het reservaat "De Tikkebroeken" te Kasterlee werd het mogelijk om opnieuw een stukje oud agrarisch landschap te herstellen. Door tal van moderne ingrepen, die iedereen welbekend zijn, verdween het kleinschalige in de landbouw. De typische cultuurgewassen verdwenen ten voordele van nieuwe soorten. Deze totale ommekeer betekende een sterke verarming voor flora en insectenwereld. Bij de vogels waren vooral de cultuurvolgers van het oude landschap de opvallende verliezers. Ortolaan, Geelgors, Korhoen, Gele kwik, Patrijs kregen zware klappen te verduren of verdwenen intussen voorgoed. Andere soorten zoals Kwartel konden zich enigszins aanpassen aan de nieuw ontstane situatie.

Het aangekochte weiland wordt ingesloten door Wielewaalreservaat en paalt aan heide, loof- en naaldbos en een rij flinke Zomereiken. Het tamelijk reliëfrijke perceel ligt op die manier goed gebufferd.

De hogere zandgronden zijn uitermate geschikt voor akkerbouw. Het nattere gedeelte tegen de beek zal verder beheerd worden als weiland. De aanwezige Pinksterbloemen en Paardebloemsoorten wijzen op een interessante uitgangspositie. Deze weide wordt begraaasd met eigen runderen. In dit gedeelte werd, nadat een bouwvergunning bekomen was, opnieuw een grote veedrinkpoel uitgegraven. Deze poel kwam op dezelfde plaats te liggen waar eertijds een ven door ruilverkavelingsactiviteiten verdween. We hopen hierdoor de amfibieën en libellen maximale levenskansen te bieden. Ook voor trekkende steltlopers kan het tijdelijk een fouragegebied zijn.

Op de twee aangelegde akkers willen we in de toekomst Winterrogge, Zwarte haver, Evie, Raapzaad e.d. verbouwen. Blauwe korenbloemen, hevig rode wikkes en zoveel andere uit het bonte gezelschap van de akkeronkruiden moeten weer kleur brengen in dit landschap. Momenteel werd de Zwarte haver geoogst. De haveropbrengst wordt gebruikt voor de bijvoeding in de wintermaanden van de eigen Shetlandpony's (begravingsproject: De Liereman - Hoge Mierdse Heide). Ook wordt een gedeelte van de haver gebruikt voor de aanleg van voederplaatsen voor vogels in de winter. De ontelbare gele bloemen van het Zomerkoolzaad lokten massa's insecten terwijl verschillende vogelsoorten zich reeds tegoed deden aan het olierijke zaad.

Het ligt in de bedoeling een klein gedeelte koolzaad te oogsten en de rest te laten staan op het veld. Op die manier hopen we trekkende en overwinterende zaadeters meer overlevingskansen te geven. De lange winters zijn voor veel van deze soorten een erg moeilijke tijd. De kafhoop die vroeger bij elke boerderij te vinden was, hielp Geelgorzen en Ringmussen aan een welgekomen voedselbron. Het moderne landschap is echter beangstigend leeg, kil en kaal geworden. De wegbermen leveren nog maar weinig eetbaars in de winter. Zelfs onze reservaten zijn vaak niet erg aantrekkelijk voor soorten uit het cultuurlandschap.

Door de aanleg van onkruidakkers kunnen heel wat zaadetende vogels zich concentreren op plaatsen waar ze minder kans lopen om gevangen te worden. Regelmatig toezicht is in dit land echter geen overbodige luxe. Deze voederplaatsen kunnen de veldwaarnemer spannende uren bezorgen bij het determineren en bestuderen van de

De begrazing van het aangekochte weiland gebeurt door eigen runderen. Zoals op de foto blijkt hebben deze al voor nageslacht gezorgd: het eerste Tikkebroekenkalfje.

Foto: L. Van Gompel

aanwezige soorten. Predatoren als Sperwer, Torenvalk en Blauwe kiekendief zorgen geregeld voor de nodige opschudding zodat men gemakkelijk een beeld krijgt van de vogelconcentraties.

Dat dit echt de moeite loont werd tijdens de voorbije winter bewezen op een verlaten akker die voortaan ecologisch beheerd zal worden door één van onze leden. Vooral Melganzevoet lokte daar honderden vogels aan. Meer dan 110 Rietgorzen, een 30-tal Geelgorzen, Kneus en vele Ringmussen snoepten van het zaad dat bij deze soort lang in de bloeiwijze blijft zitten zodat 's winters nog druk kan gefourageerd worden. Melganzevoet vraagt echter een redelijk rijke grond om mooie planten te krijgen. Jaarlijks moet geploegd worden om deze éénjarige soort te laten ontkiemen en om successie naar andere plantengemeenschappen tegen te gaan.

In de Tikkebroeken willen we via bemesting op één perceel en via inzaai van Raapzaad tot een gelijkaardige situatie komen. Het is echter nog de vraag hoelang de zaadvoorraad van Raapzaad meegaat in de winter.

Het tweede akkerperceel zal geheel anders evolueren omdat hier meer aandacht gaat naar verschralling. Hier zal aanvankelijk niet bemest worden. Door de verschralling

Zicht vanuit het weiland op het akkergedeelte. Links op de foto het perceel met Zomerkoolzaad. Rechts is het pad zichtbaar dat inmiddels van een houtwal werd voorzien en zo de scheiding vormt met de akker met Zwarte haver.

Foto: L. Van Gompel

ling ontstaat een meer open structuur. Door intensieve bemesting en zaaigoed-selectie zijn onze huidige graanvelden immers zeer dicht van structuur. Wellicht hierdoor zijn ze minder interessant geworden door akkeronkruiden en specifieke keversoorten van dynamische akkermilieus. In Polen waar de Ortolaan en vooral de Geelgors zeer algemeen voorkomen, vallen bewoonde territoria op door de veel ijlere en schralere korenvelden. Een vergelijkbare situatie met de vroegere Kempen, vóór het massaal gebruik van kunst- en drijfmest.

Door de JNM werd de voorbije winter reeds een mooie houtwal aangeplant met Zomereik, Vuilboom, berken, wilgen, Hazelaar en vooral bramen. Hierdoor wordt het akkerland in twee gedeeld en ontstaat langs de wegzijde een gevarieerde buffer. Allerlei insecten, zoogdieren en de Grasmus zullen hiervan profiteren.

Door deze aankoop krijgt het moerassige beekdal een nieuw biotoop bij dat een boeiende aanvulling vormt bij de rest van het reservaat. Deze extra voedselbron kan de avifaunistische waarde van het reservaat aangenaam verhogen in een periode dat in reservaten dikwijls weinig voedsel aanwezig is.

Het is dringend noodzakelijk om aan dit aspect van natuurbouw meer aandacht te besteden, willen we sterk afnemende soorten als Geel- en Rietgors, Ringmus, Kneu e.a. beter beschermen.

Onze bijzondere dank gaat uit naar Win Bosmans (medeconservator van "De Tikkebroeken") die enkele jaren geleden, op eigen initiatief, dit terrein aankocht en het op die manier beschermde voor de toekomst. Intussen heeft het Kempen Reservatenfonds van de Wielewaalafdelingen uit het Turnhoutse voldoende fondsen kunnen inzamelen om het gebied over te kopen.

Door deze nieuwe aankoop heeft De Wielewaal thans meer dan 27,5 ha natuurgebied in eigendom in ons allereerste reservaat "De Tikkebroeken".

M. Smets en L. Van Gompel

PROVINCIE LIMBURG GEEFT BEHEERSMATERIEEL IN BRUIKLEEN AAN LIMBURGSE NATUURVERENIGINGEN

Voor de Limburgse natuurverenigingen, provinciaal gestructureerd en actief op het gebied van beheerswerken in heel de provincie, kocht het provinciebestuur voor een miljoen frank beheersmaterieel aan. Dit materieel werd in bruikleen gegeven aan De Wielewaal, Belgische Natuur- en Vogelreservaten, Stichting Limburgs Landschap en Nationale Boomgaardenstichting. Met dit materieel kan elke vereniging haar materialenbank verder uitbouwen.

Na rondvraag bij de verschillende Limburgse Wielewaalafdelingen die natuurgebieden beheren werd volgend materieel ter beschikking gesteld: zes bosmaaiers met driehoeksslagmes, cirkelzaag, grasmes en nylon snijgarnituur, twee motorzagen, tien zeisen en twee kabellieren.

Voor dit jaar werd door het provinciebestuur nogmaals een miljoen frank voorzien voor de verdere aankoop van beheersmaterieel en van dit bedrag werd een motocultuur met een zwadmaaier toegezegd aan De Wielewaal.

Op 27 mei werd in het natuurgebied "De Laembroeken" te Zolder in aanwezigheid van Gedeputeerde voor Milieubeleid de heer S. Stevaert, een gedeelte van het beheersmaterieel officieel overhandigd aan afgevaardigden van de bovenvermelde Limburgse natuurverenigingen. We herkennen o.a. Michel Emmers en Albert Mertens van Wielewaal Noord-Limburg.

CHEQUE VAN HALF MILJOEN VOOR RESERVATENFONDS

Reeds in het vorige nummer berichtten wij u dat onze vereniging 7 ha natuurreservaat rijker werd te Rijkvorsel en dit mede dank zij een belangrijke gift.

Tijdens de persconferentie van 13 juni jl. overhandigde directeur Goor van de firma Mondi Foods Belgium een cheque van een half miljoen frank aan onze nationale voorzitter H. Franckx voor de aankoop van het reservaat "De Bonte Klepper". Directeur Goor hoopte dat de bijdrage van zijn firma — een van de grootste fruitverwerkende bedrijven van het land — een aansporing mocht zijn voor andere bedrijven om het natuurbehoud in de regio te steunen.

De heer Theo van den Oetelaar, Wielewaallid uit Westmalle, was voorheen directeur van Mondi Foods Belgium, en hij heeft de aankoop en de sponsoring op gang gebracht. Als bewijs van dankbaarheid werd hij door de raad van bestuur benoemd tot medeconservator van de Bonte Klepper en tot erelid van De Wielewaal.

R. Vergaelen

Uit het Wetstraatje

Deze rubriek is speciaal bedoeld om nieuwe wetten, besluiten, decreten enz. i.v.m. natuur en milieu, op verschillende niveaus uitgevaardigd, voor te stellen. Zo verscheen in het vorig nummer een toelichting bij het mestdecreet dat begin dit jaar door de Vlaamse Gewestregering aangenomen werd.

De titel vermeldde: "een nieuwe stap naar een ecologisch verantwoorde landbouw". We zijn ons wel bewust dat met het huidige decreet alle problemen nog ver niet van de baan zijn. Daarom richtte onze algemene voorzitter Rik Franckx op 17.7.91 een brief aan dhr. Th. Kelchtermans, Gemeenschapsminister van Leefmilieu, Natuurbehoud en Landinrichting. We geven de voornaamste delen van dit schrijven weer:

"De achteruitgang van flora en fauna in Vlaanderen gaat momenteel zeer snel en is in een aantal gevallen ONOMKEERBAAR. Dit is voor een niet te verwaarlozen deel te wijten aan vermesting. Het probleem van overbemesting vraagt dan ook om een versnelde en gebiedsgerichte aanpak.

Wij verzoeken u om een stimulans te geven aan de volgende twee elementen:

1. Brongerichte aanpak:

Door de inwerkingtreding van het Mestdecreet vervalt de omzendbrief met betrekking tot de behandeling van de exploratievergunningsaanvragen voor varkensfokkerijen en stallen voor runderen en/of mestkalveren (VE 89/2911/DOC/MED. 8). Dit betekent dat er momenteel geen enkele richtlijn meer bestaat voor zowel de administratie (AMINAL) als voor de bestendige deputaties en de gemeenten inzake de advisering en vergunningsverlening van exploitatieaanvragen.

In concreet verzoeken wij u dan ook om de volgende drie stappen:

- a. Een verlenging en een verbetering van deze omzendbrief. Een verbetering houdt het opnemen van mestkuikens- en leghennenbedrijven in.

- b. De instelling van een vestigingsregel, waarbij de produktie gekoppeld wordt aan de tot het bedrijf behorende oppervlakte cultuurgrond.

- c. De mogelijkheid tot de opstelling van een mineralenbalans op bedrijfsniveau.

2. Een gebiedsgerichte aanpak

Het voorliggende uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Executieve houdende oplegging van beperkingen inzake afzet van mestoverschotten is voor de natuur- en milieuverenigingen ONAANVAARDBAAR. Een spreidingsbeleid dat louter gebaseerd is op een vervoer van drijfmest van overschot naar tekortgemeenten zonder rekening te houden met kwetsbare en ecologisch waardevolle gebieden **VERSCHERPT DE MEST-PROBLEMATIEK IN VLAANDEREN.**

Wij verzoeken U dan ook om via een bijsturing van dit uitvoeringsbesluit het vervoer van drijfmest naar kwetsbare en ecologisch waardevolle gebieden te verhinderen".

Wij hopen dat ook deze "volgende stappen" zo vlug mogelijk gezet worden.

Boekbespreking

Keith Thomas

HET VERLANGEN NAAR DE NATUUR

Agon, Amsterdam, 1990

Elke maatschappelijke stroming van enige omvang gaat in de loop van haar ontwikkeling op een bepaald moment op zoek naar haar wortels. Deze behoefte om het heden in te passen in een lange ontwikkelingslijn leeft ook in de natuurbehoudsbeweging.

Veelal geschreven door mensen die zelf actief bij het natuurbehoud betrokken zijn, wordt een terugblik op het verleden niet zelden beschouwd als een uitstekende gelegenheid om de inmiddels bereikte resultaten te evalueren. In het antwoord op vragen als "Waar en hoe begon het allemaal?" en "Welke weg hebben we inmiddels afgelegd?" hoopt men bruikbare elementen te vinden om het programma naar de toekomst toe bij te sturen.

Het is een welhaast heilige traditie om het startpunt van de strijd voor het natuurbehoud in Nederland en België te situeren in respectievelijk 1886 en 1912. In 1886 betreunde F.W. van Eeden in zijn bundel "Onkruid" dat het in 1870-71 volledig gerooide Beekbergerwoud bij Apeldoorn niet was bewaard geworden als "monument van de voormalige natuur". Naar aanleiding van het 50-jarig bestaan van de Société Royale de Botanique de Belgique publiceerde prof. Jean Massart "Pour la Protection de la Nature en Belgique", een overvloedig geïllustreerd pleidooi ten gunste van het natuurbehoud.

1886 en 1912: de twee jaartallen hebben vanzelfsprekend vooral een symbolische betekenis. Er bestaat geen twijfel over dat zowel van Eeden als Massart niet de visie en de ideeën van de toenmalige doorsnee Nederlander of Belg vertolken. Hun publikaties zouden er echter wel toe bijdragen om die ideeën geleidelijk meer ingang te doen vinden bij een gestaag groeiend deel van de bevolking. Maar naast de vraag met betrekking tot de invloed die Van Eeden en Massart gehad hebben op de ontluikende natuurbehoudsgedachte, rijst ook de vraag waarom nu precies in de decennia die de Eerste Wereldoorlog voorafgingen, dergelijke nieuwe standpunten vastere vorm aannamen en verdedigd werden. Anders gesteld: Vanuit welke culturele, economische en sociale achtergrond kwamen mensen als van Eeden en Massart er toe om het natuurbehoud te propageren? Waarom werd precies in de tweede helft van de 19de eeuw in West-Europa en de Verenigde Staten in toenemende mate gepleit voor het afremmen van de uitbuiting van de natuur? Dat factoren als de industriële revolutie, de toenemende bevolkingsdruk en de snelle verandering van het landschap door verstedelijking en grootschalige landbouwontginningen hierin een rol hebben gespeeld, is duidelijk. Veel moeilijker in te schatten is de, sinds de middeleeuwen zeer geleidelijk gegroeide, nieuwe houding van de mens tegenover het landschap en de planten- en dierenwereld.

Precies die laatste vaststelling vormt het onderwerp van het boek "Het verlangen naar de natuur" van Keith Thomas, dat eind 1990 is verschenen. Het boek werd in 1983 oorspronkelijk in het Engels gepubliceerd onder een minder attractieve titel, die in zijn algemeenheid beter de volledige inhoud tot zijn recht laat komen: "Man and the Natural World". Het boek behandelt de

veranderende houding van de Engelse samenleving tegenover planten en dieren tussen 1500 en 1800, een onderwerp dat tot nu toe nauwelijks een serieuze historische behandeling heeft gekregen. Nochtans is de manier waarop de mens in de loop van de geschiedenis zijn dominantie over de planten- en dierenwereld heeft gerationaliseerd én in twijfel getrokken, volgens de auteur een thema dat de volle aandacht verdient van filosofen, theologen, geografen, literatuurcritici én van historici.

In grote lijnen betoogt Thomas dat in het vroegmoderne Engeland een nieuw bewustzijn ontstond ten aanzien van planten en dieren. Hij behandelt het onderwerp in de eerste plaats aan de hand van massa's anecdotes en citaten, die de vroegere gedachtenwereld van (beroeps)-geleerden en van burgers en arbeiders illustreren. Als een rode draad duiken geregeld kort geformuleerde algemene conclusies en verklaringen op, waardoor het boek een mooi evenwicht bereikt tussen analyse en synthese. Lang uitgesponnen filosofische of theoretische beschouwingen hoef je niet te verwachten. Natuurlijk is de werkwijze van Thomas, waarbij massa's anecdotes als "bewijsmateriaal" aangevoerd worden, nogal eens vatbaar voor kritiek. Nu en dan vraagt de kritische lezer zich waarschijnlijk af of Thomas soms niet méér uit bepaalde citaten haalt, dan wat de oorspronkelijke auteur ooit heeft bedoeld te zeggen.

Het boek vangt aan met het welhaast onontkoombare thema van de dominantie van de mens over de rest van de schepping. Het christendom had een hoge scheidsmuur opgetrokken tussen de religieuze en morele mens en de andere levensvormen, een opvatting die fundamenteel overigens in grote lijnen voortborduurt op de ideeën van de klassieke Grieken. Bij elk dier dat God had geschapen, was rekening gehouden met de behoeften van de mens, hoe weinig logisch dit aanvankelijk ook mocht lijken. William Byrd uitte bij voorbeeld nog in 1728 het vermoeden dat horzels waren geschapen opdat de mens zou worden gestimuleerd om zijn vernuft en ijver aan te wenden om zichzelf ertegen te beschermen!

De opkomst van de *natuurlijke historie* en de wetenschappelijke studie van planten en dieren zou de relatie van absolute ondergeschiktheid van de natuur aan menselijke behoeften en wensen steeds luider in vraag stellen. Men ging inzien dat de natuur een eigen leven leidde, los van de mens. Er kwam steeds meer ruimte voor verrukking over het mooie en veelvormige van de wereld. Thomas laat zich niet verleiden tot een overdreven vereenvoudigde voorstelling van die ontwikkeling. Hij beseft maar al te goed dat de vervanging van oude door nieuwe ideeën heel veel vrije tijd vergde, dat oud en nieuw langdurig parallel naast mekaar bleven bestaan. Daarom is het erg moeilijk — of zelfs zinloos — om in dit proces precieze tijdperken af te bakenen.

Genuanceerd behandelt de auteur de rol van het christendom. Hij gaat er van uit dat de joods-christelijke erfenis "fundamenteel tweeslachtig" is. Enerzijds was er een weliswaar zwakke traditie die eiste dat de mens respect zou opbrengen voor Gods schepping. (We verwijzen hier bij voorbeeld naar Augustinus, die onderstreepte dat er twee boeken waren waaruit men God kon leren kennen: de Heilige Schrift én het boek van de natuur). Die traditie botste nogal eens met het

antropocentrische denken, dat gemakkelijk uitmondde in uitbuiting van de overige schepselen, in plaats van rentmeesterschap. Handelend over de oorsprong van de campagne tegen de onnodige wreedheid jegens dieren stelt Thomas vast dat "de antropocentrische traditie door middel van een subtiële dialectiek gestaag (werd) aangepast om de dieren binnen de morele invloedssfeer te brengen. Het debat over dieren levert dus nog een ander voorbeeld van de verschuiving naar een meer wereldlijke denkwijze, die voor een groot deel van het gedachtengoed in de vroege nieuwe tijd zo kenmerkend is. De oorspronkelijke aanzet was niettemin sterk religieus getint. De leringen van de klassieke schrijvers als Plutarchus of Porphyricus waren niet vergeten, maar het gezag van het Oude Testament werd door de voorstanders het meest aangehaald".

In een apart hoofdstuk behandelt Thomas de veranderende houding tegenover bomen en bloemen tussen 1500 en 1800. Bomen en bossen werden in toenemende mate beschermd, en herbebossing werd gepropageerd. Behalve om economische redenen (bestrijden van hout-schaarste) of ten behoeve van de jacht, werden bomen en bossen nu ook louter om hun aangename eigenschappen aangeplant. Op het einde van de 18de eeuw betoogde W. Marshall "dat het uitzicht vanuit het huis open moest zijn, als (en alleen maar dan) al het land tot zover men kon kijken aan de huiseigenaar behoorden, in welk geval het panorama zijn 'liefde voor het bezit' zou behagen. Als echter het land van een ander in de weg lag, moest er een scherm van bomen worden opgetrokken om dat aan het oog te onttrekken;..." Behalve om het esthetisch gevoel of economisch belang, ging het in dit geval ook om het sociale zelfbewustzijn van de aristocratie. Dit heeft in eerste instantie natuurlijk weinig te maken met een ontluikend "verlangen naar de natuur"; aan de bomen wordt hier een louter instrumentele en zeker niet intrinsieke waarde toegekend.

Natuurbeschermingsideeën vindt men anderzijds duidelijk terug in de mening van een Schotse pachtheer die in de tweede helft van de 18de eeuw verklaarde dat "een edele boom tot op zekere hoogte een zaak van algemeen belang is; het mag zijn eigenaar niet worden toegestaan zijn land willekeurig van het fraaiste siersel te ontdoen". Het toenemend non-utilitaristische denken over natuur en landschap ging automatisch gepaard met het in vraag stellen van de plaats van de mens in het grote geheel. De belangstelling voor de studie van de natuur was hier gelijktijdig gevolg én motor. Gevoelsmatig gaf de mens steeds uitdrukkelijker de voorkeur aan het platteland, dat fraaier was dan de stad en waar het leven gezonder was. Terwijl de verstedelijking op gang kwam, groeide het verlangen naar de natuur! De mystificatie en het selectief ontduiken van de realiteit van het platteland leidde tot een ware cultus van het buitenleven.

Traditioneel werd schoonheid gelijkgesteld met de vruchtbaarheid van het cultuurlandschap. (Dit wordt in onze Vlaamse literatuur bij voorbeeld door Stijn Streuvels op treffende wijze verwoord in "De Vlaschaard".) In het Engeland van de 18de eeuw gingen echter stemmen op om sommige woeste gronden toch maar niet te ontginnen. De vruchtbare en produktieve landschappen moesten het bij de gecultiveerde klassen afleggen tegen ongerepte, woeste en romantische landschappen. Parallel daarmee ontwikkelde zich, als reactie tegen de strak ontworpen en gesoigneerde siertuinen, de Engelse landschapstuin.

In zijn beknopt besluit onderstreept Thomas dat, niettegenstaande de afbrokkeling van het antropocentrisme, de meeste mensen in de praktijk toch hun geloof

in het primaat van de menselijke belangen behielden. Hij sluit zich graag aan bij hetgeen de Engelse historicus G.M. Trevelyan in 1929 schreef in "Must England's Beauty Perish?": "Of bomen en dieren 'voor hun eigen belang' beschermd moeten worden is een interessante vraag waarover men verschillend kan denken. Het argument voor het behoud van landschappen en het ongerepte leven van de Engelse flora en fauna kan op motieven worden gegrond die alleen het welzijn van mensen in acht nemen, en het zijn alleen die redenen die ik hier naar voren wil brengen. Het beschermen van het vogelleven van het land is noodzakelijk voor het spirituele belang van het menselijke ras, in het bijzonder voor het Engelse deel daarvan, dat zulk een vreugde vindt in het zien en horen van vogels". Zo ontkomt men niet aan de vaststelling dat in de twintigste eeuw het groeiende conflict tussen nieuwe gevoeligheden en de materiële grondslagen van de menselijke samenleving door compromissen — en dus slechts min of meer voorlopig — is opgelost.

Het boek leest heel vlot, maar toch moeten we opmerken dat de vertaler geregeld een steekje heeft laten vallen bij de vertaling van namen van planten en dieren. Zo heeft hij het over de *Gevlekte* in plaats van de *Grauwe vliegenvanger*, of over *Gageldoorn* in plaats van *Gaspeldoorn*. Het Engelse *crab* werd vertaald als *wildeling*, terwijl *Wilde appel* hier toch duidelijker zou zijn. Als je *lords and ladies* (overigens geheel terecht) vertaalt als *Gevlekte aronskelk*, dan verliest in het Nederlands een uitspraak als "Vele van de hedendaagse fraaie bloemnamen — Gevlekte aronskelk bijvoorbeeld —..." volledig haar betekenis.

Dergelijke tekortkomingen doen echter weinig af van onze gunstige beoordeling van het boek. Door een aantrekkelijke dosering van algemene beschouwingen én talrijke citaten en anecdotes heeft Keith Thomas een waardevol boek geschreven, waarin de lezer de nodige ruimte gelaten wordt om een eigen oordeel te vormen. We kunnen alleen maar hopen dat iemand op de propfen komt met een vergelijkbare studie over de houding van de bewoners van de Nederlanden tegenover de natuur in de eeuwen vóór de komst van F.W. van Eeden, Jac. P. Thijsse, E. Heimans en J. Massart.

Ivan Hoste, Museumstraat 92, 9881 Aalter-Bellem.

DE PARKWACHTER VERTELT

Zoals Rwanda "het land van de duizend heuvels" genoemd kan worden, heeft het Akagerapark recht op de ecologisch waardevolle benaming: "Het park van de duizend biotopen". De rijke schakering van natuurgebieden, te danken aan de verschillen in reliëf, regenval en ondergrond en de aanwezigheid van vele meren en moerassen zorgt voor een buitengewoon grote diversiteit aan fauna en flora.

De Vlaamse auteur en radioman Walter Ganzemans trok er met camera en schrijfpfen naartoe en maakte een boeiend verslag over de geweldige natuur die hij daar te zien kreeg.

Hij doet dit via de vragen van 3 kinderen, die er met een parkwachter verschillende uitstapjes maken. Ze ontdekken de Afrikaanse planten- en dierenwereld. De kinderen staan versteld van de problemen waarmee de parkwachters te kampen hebben: stropers die het park binnendringen en zeldzame dieren doden; boeren die de grond willen bebouwen en de grenzen verleggen; het

evenwicht van de natuur dat voortdurend bedreigd wordt.

Het voortbestaan van het park is echter geen overbodige luxe, maar kan integendeel een instrument tot overleving worden: het toerisme en een duurzame, ecologisch verantwoorde exploitatie van de natuurlijke rijkdommen, kunnen immers een belangrijke bron van inkomsten betekenen, en dit zowel voor de lokale bevolking als voor de staat.

Het boek verscheen bij Casterman, is gebonden en telt 56 pagina's. Het is rijkelijk geïllustreerd met kleurfoto's van de auteur en andere fotografen, waaronder Marc Sloodmaekers.

Een boeiende fotoreportage en leerzame en tegelijk spannende teksten zorgen er voor dat het boek zich laat lezen als een roman.

In de serie: Actief in de natuur, uitgegeven door Casterman zijn eveneens verschenen:

- De boswachter vertelt
- De boer vertelt over de boerderij
- De kustvisser vertelt
- De berggids vertelt
- De natuurgids vertelt
- De vogelkenner vertelt
- De tuinman vertelt
- De veldbioloog vertelt

Prijs: 395 F

H. Franckx

Volkert Kell. - Giftpilze und Pilzgifte. Die neue Brehm-Bücherei 612

"De kennis over giftige planten, maar ook over paddestoelen, is zo oud als de mensheid zelf".

Hiermee begint de auteur de inleiding van zijn boek waarin op een gedetailleerde en vlot leesbare wijze de systematiek, biologie en ecologie van 130 midden-europese giftige paddestoelen worden beschreven.

De verschillende vergiftigingssyndromen met verwijzing naar de diagnostiek, symptomen, chemische samenstelling van de gifstoffen en therapiemaatregelen zijn niet alleen een bron van informatie voor toxicologen en artsen maar ook voor amateur- en beroepsmycologen die vaak geconfronteerd worden met panikerige oproepen door personen die na het eten van paddestoelen misselijk werden of voor advies aan radeloze ouders wiens kinderen van in het wild groeiende paddestoelen gegeten hebben.

Onder de "spectaculaire vergiftigingen" wordt, naast de meest opzienbarende gevallen van vóór en sinds onze tijdrekening, een uitvoerig verslag gegeven over de vrijwillige zelfvergiftigingen met de Groene knolamaniet en de toegepaste therapie van de Franse geneesheer Dr. Bastien (in de jaren 1971, 1974 en 1981).

De statistieken van paddestoelvergiftigingen tonen aan dat er ook nu nog, niettegenstaande de ver gevorderde medische kennis, vergiftigingsgevallen voorkomen, vaak met dodelijke afloop.

De concentratie van zware metalen in paddestoelen is niet alleen een gevolg van milieuverontreiniging doch resulteert vooral uit de mogelijkheid van bepaalde paddestoelensoorten om zware metalen te accumuleren.

Aansluitend op een reeks zware metalen en andere milieuvergiften, wordt het verband gelegd tussen radio-activiteit en paddestoelen, met een toelichting op de gevolgen van de kernramp in Tjernobil.

Verder worden in de korte rubrieken thema's beschreven

zoals Moederkoren (Ergotisme), Mycose, Mycotoxicose, paddestoelvergiftigingen door resorptie van de huid en paddestoelallergieën.

In aansluiting op de beschrijving van de verschillende vergiftigingssyndromen wordt in een tabel een overzicht verstrekt over de therapie bij 10 zulke syndromen en een samenvatting over de eerste symptomen ervan.

Het gastro-intestinale paddestoelensyndroom, dat als meest voorkomende wordt aangeduid, krijgt hier de speciale aandacht.

In 12 regels wordt de lezer duidelijk gemaakt wat hij dient in acht te nemen bij het verzamelen en het bereiden van paddestoelen, en een 60-tal rauw giftige paddestoelen worden vermeld met de waarschuwing dat het rauw eten van paddestoelen in alle omstandigheden wordt afgeraden.

Voor de diagnose van twijfelachtige paddestoelvergiftigingen is in bepaalde gevallen microscopisch onderzoek noodzakelijk.

Van 68 soorten wordt een uitvoerige sporenanalyse gegeven, gevolgd door een toelichting voor het gebruik van chemische reacties en de invloed van het koken op de gesteldheid van de sporen.

Het boek wordt afgesloten met een glossarium en een uitgebreide literatuuropgave.

Het geheel wordt verlucht met 24 kleur- en 59 zwart-wit foto's waarvan 32 met microscopische sporenstructuur.

De voor leken onbegrijpelijke, maar onvermijdelijke chemische formules beletten niet dat het een interessant en goed leesbaar boek is voor wie zich met deze problematiek bezighoudt.

De auteur verdient dan ook alle lof voor het gepresteerde werk.

Opmerking:

Plaat IV/1: de witte Satijnvezelkop *Inocybe geophylla* werd te donker afgebeeld.

Plaat IV/5: deze paddestoel is geen Gezoneerde vlekplaat *Panaeolus subbalteatus*.

Het boek is te verkrijgen bij de Wielewaalcentrale te Turnhout aan de prijs van ongeveer 480 F.

H. De Meulder

51 GOEDE MANIEREN OM DE NATUUR TE ONTDEKKEN

De natuur ontdekken? 'Hoe zo?' zullen sommigen misschien zeggen. 'Alles is toch al ontdekt?'

Anderen zeggen: 'We zijn inderdaad vergeten te genieten van het vele moois en interessants in de natuur'.

Misschien is een van de mooiste dingen wel ons klimaat...! Onze wisselende jaargetijden bieden tal van mogelijkheden om de natuur steeds weer anders te zien. Hoe men vroeger die natuur bekeek, illustreren de vele bestaande weerrijmpjes en gezegden, waarin de onderdelen van de ons omringende natuur een rol spelen.

Enkele daarvan staan in dit boekje, dat een wegwijzer wil zijn om heel gewone dingen weer te ontdekken. Om zo weer veel te zien buiten, om ervan te genieten en om er zorgvuldig mee om te gaan.

De uitgave '51 Goede manieren om de natuur te ontdekken' is de tweede uitgave in de serie 'Goede manieren'. De eerste titel '51 Goede manier om het milieu te redden', verscheen in november 1990.

De boeken in de serie worden geschreven door drie flora- en faunaspecialisten, te weten: Sietzo Dijkhuizen, Pierre Maréchal en Henk Lommers en uitgegeven door Reaal Ecoboek te Lisse (Nederland).

Kostprijs: fl 14,90.

Goed om te weten

EURO BIRD WEEK op Texel (NL)
12 - 18 oktober 1991

Programma avondlezingen **Euro Bird Week**

Het programma voor de engelstalige lezingen die iedere avond (van zaterdag 12 t.e.m. vrijdag 18 oktober 1991) tijdens de Euro Bird Week op Texel (NL) zullen worden gehouden, ziet er (onder voorbehoud) als volgt uit:

zaterdag 12:

Adriaan Dijkse, inleiding over vogelen op Texel
Lasse Laine, Finse 'mystery bird competition'

zondag 13: Paul Lehman over identificatie van Thayers meeuw en aanverwante (onder-)soorten

maandag 14: Algirdas Knystautas over vogel in de USSR

dinsdag 15: Determinatie van oranje-snavelige sterns en determinatie van kruisbekken

woensdag 16: Arnoud B. van den Berg over zijn verblijf in de Golfstaten in het voorjaar van 1991 en het onderzoek naar de effecten van olieplassen en -branden op trekvogels Gunnlaugur Péturson, Nearctische dwaalgasten op IJsland

donderdag 17: Per Alström over interessante phylloscopen, o.a. Bladkoning en Pallas' boszanger

vrijdag 18: Avondvullend programma over vogelen in de Verenigde Staten door o.a. Don Roberson.

Alle avonden beginnen om 20.00 u. en vinden plaats in de conferentiezaal van het NIOZ, nabij haven 't Horntje. Waarschijnlijk zal een kleine entreprijs gevraagd worden. Tegen geringe vergoeding is busvervoer beschikbaar tussen De Cocksdorp en het NIOZ. In het NIOZ zullen 's avonds diverse standjes te bezoeken zijn, die op een of andere wijze met vogelen te maken hebben.

Tijdens de Euro Bird Week zal restaurant 'De Toren', aan de Vuurtorenweg op de noordpunt van het eiland functioneren als 'Euro Birding Centre'. Hier bevindt zich de centrale portofoon en hier komen borden te staan met het laatste vogelnieuws. Men kan hier aanvullende informatie krijgen over de avondlezingen, het busvervoer en andere aspecten van de Euro Bird Week.

HET PROVINCIAAL **NATUURCENTRUM-LIMBURG** **STELT HET BOSPROJECT VOOR** **IN NIEUWENHOVEN**

Het Provinciaal Natuurcentrum werkte een bosproject uit dat de mogelijkheid biedt om zowel bostassen met veldstudiemateriaal als een volledig uitgewerkt lespakket te ontlenu. Op woensdag 5 juni stelde het Natuurcentrum het bosproject voor aan Limburgse leerkrachten biologie in aanwezigheid van gedeputeerde S. Stevaert.

Een lovenswaardig initiatief gezien het leerplan biologie van de 1e graad van het secundair onderwijs een biotoopstudie voorschrijft waarin zowel biotische als abiotische factoren onderzocht worden. Het bosproject komt hier uitstekend aan tegemoet.

Vanaf 1 september 1991 zullen in Limburg vijf uitleendepots functioneren van waaruit leerkrachten zelf, of onder begeleiding, aan de hand van dit project een biotoopstudie rond het bos kunnen doen. Het biedt de mogelijkheid een vergelijking te maken tussen een open terrein en een bos en/of twee of meer bostypes met elkaar te vergelijken. In ieder biotoop kan men daartoe vier opdrachten uitvoeren: beheer, planten, bodem en bodemdieren. Bovendien kan men het microklimaat bestuderen door lichtsterkte, temperatuur, luchtvochtigheid en windsnelheid te meten. Al het nodige materiaal bevindt zich in de bostassen.

Het lespakket daarentegen bevat een gedetailleerde lesbrief met beschrijving van inleiding, probleemstelling, wandeling, terreinwerk en naverwerking. Naast een heleboel praktische tips zijn ook de nodige werkbladen en een syntheseblad voorzien. Op dit laatste kunnen resultaten en besluiten ingevuld worden.

Verder bevat het "bospakket" heel wat didactisch materiaal zoals dia's, transparanten, terreinillustraties, zoekkaarten, informatiebladen en topografische kaarten.

Op volgende vijf plaatsen in Limburg zullen er telkens twee bospakketten beschikbaar zijn: Kinderboerderij "Pietersheim" te Lanaken, Stedelijk Domein Kiewit te Hasselt, Natuurhistorisch Centrum "de Swaen" te 's Gravenvoeren, Werkgroep Isis te Peer en het Heempark te Genk. Elke

uitleendienst kan, indien gewenst, begeleiders voorzien. Ook kunnen er na afspraak lokalen ter beschikking gesteld worden.

De bostassen zijn uitleenbaar per 2 dagen, het lespakket per week.

Telkens dient men daartoe 1.000 F waarborg en 200 F huurgeld te betalen.

Voor meer inlichtingen omtrent dit initiatief kan men tijdens de kantooruren terecht bij het Provinciaal Natuurcentrum, Populierenlaan 30, 3621 Rekem, tel. 011/71 44 44, fax. 011/71 89 12.

HERPETOLOGISCHE **WERKGROEP LIMBURG** **OPGERICHT**

Op 11 mei 1991 werd in vergadering te Bokrijk de "Herpetologische werkgroep Limburg" opgericht. Een dertigtal liefhebbers van amfibieën en reptielen waren aanwezig.

Deze werkgroep kadert in de soortgerichte werking die het Provinciaal Natuurcentrum te Rekem vanaf dit jaar opstart. Op regionaal vlak sluit de werking aan bij de activiteiten en doelstellingen van HYL. De bedoeling van de werkgroep is op Provinciaal niveau een veelzijdige werking rond amfibieën en reptielen te realiseren.

Het werkveld omvat:

onderzoek verrichten, publikaties voorbereiden, vrijwilligerswerk coördineren, beheerswerken ondersteunen (vb. paddenoverzetacties), educatieve projecten uitwerken, juridische instrumenten uitwerken (vb. subsidiëeringsreglementen), ondersteuningsovereenkomsten voorstellen, opleiding verzorgen.

Concreet werd gestart met inventarisatie in het kader van een provinciale verspreidingsatlas en een project rond de Boomkikker en de Kam-salamander.

Om deze ambitieuze doelstellingen waar te maken is de medewerking van heel wat mensen vereist. Wie bij de werkgroep wil aansluiten, contacteert het Provinciaal Natuurcentrum (Populierenlaan 30, te 3621 Rekem, tel. 011/71 44 44, fax. 011/71 89 12) en geef uw naam en adres op.

BOMEN SPAREN DOOR AFVAL TE BENUTTEN

JNM start in september een Kringlooppapier-campagne. Recyclage is de laatste jaren een belangrijk begrip geworden in onze samenleving. De verspilling van grondstoffen en de groeiende afvalberg vragen steeds meer naar duurzame oplossingen. In 1989 bestond ons huisvuil nog voor meer dan 25 % uit papier en karton. Sindsdien is de ophaling van oud papier sterk gestimuleerd. Gemeenten zorgen voor een selectieve ophaling, containerparken of subsidiëren verenigingen die reeds langer oud papier inzamelen.

Hiermee is een eerste en belangrijke stap gezet. Verwonderlijk is echter dat het tweede en derde hoofdstuk van het verhaal zo traag op gang komen.

Het oud papier wordt in België slechts op weinig plaatsen verwerkt en dan nog vooral tot kwalitatief laagwaardig papier, zoals karton, kranten... De afname blijft daardoor gering en door het steeds stijgende aanbod zakt de prijs zienderogen. Toch is de Belgische industrie best in staat om hoogwaardig materiaal te produceren, wat bewezen wordt door de imposante produktie- en exportcijfers voor grafisch papier. Flanders Technology laat zich echter de loef afsteken door Duitsland, dat hier de kringlooppapiermarkt beheerst.

Ook het verbruik van kringlooppapier blijft onder de maat. De belangrijkste bewaren die opduiken bij de potentiële gebruikers zijn: de grijze kleur en de vermoede mindere kwaliteit. De kleur is het gevolg van de inktresten die van het oud papier overblijven. Gebruikt men veel grafisch papier als basis dan is het produkt slechts lichtjes grijs. Ook kleurfoto's kunnen trouwens zonder problemen met prima resultaat worden afgedrukt op dit papier.

De kwaliteit (gladheid, kleurvastheid) is in de loop der jaren ook enorm verbeterd.

Fotocopiëren op kringlooppapier of schrijven met een pen stelt geen problemen meer. Ook de prijs is vergelijkbaar met die van gewone papiersoorten en kan in de toekomst zeker lager worden wegens het stijgende aanbod van oud papier.

Heel in het algemeen wil JNM tijdens deze campagne mensen doen inzien dat kringlooppapier gebruiken voor iedereen haalbaar is en dat het bovendien een zinvolle daad is die bijdraagt tot een beter leefmilieu. Concreet zullen we het verbruik van

kringlooppapier zoveel mogelijk proberen te stimuleren. We zullen ons wenden tot overheidsdiensten en scholen omdat zij in de eerste plaats door gebruik van kringlooppapier een voorbeeld moeten geven. Ook winkels en warenhuizen zullen we trachten te overtuigen om het in hun assortiment op te nemen. De Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming stelt zich bovendien alvast beschikbaar om iedereen praktische informatie te bezorgen over het huidige aanbod, de prijzen en leveranciers. U kan hiervoor terecht bij JNM, Stefaan Claey's, Kortrijksepoortstraat 140, 9000 Gent
tel. 091/23 47 81 fax. 091/23 28 05.

VEE-DRINK-POELEN KRIJGEN WEER AANDACHT

28 september 1991

Jeugdbonders steken de handen uit de mouwen

Wie in het noorden van ons land de grens oversteekt, komt in 'Kikkerland' (ook wel Nederland genoemd) terecht. Je staat vaak verrast van de rijkdom aan poeltjes, vijvertjes en sloten. Vele hiervan worden met steun van de overheid in stand gehouden. De verminderde economische waarde weegt immers niet op tegen de groeiende ecologische betekenis. Poelen zijn in dit opzicht zeker uniek te noemen. In ons land, waar natuurgebieden niet groter zijn dan een zakdoek (en dan nog niet veilig zijn

voor projectontwikkelaars) is het best elk stukje groen te koesteren. Kleine landschapselementen zoals poelen zijn vooral belangrijk als verbindingsgebieden, als tussenschakels die de isolatie van verspreide restjes natuur doorbreken. Ze zijn vaak toevluchtsoorden voor zeldzame amfibieën, waterplanten, libellen, enz... die in de omgeving geen zuiver water meer vinden.

Toch worden poelen nog vaak dichtgegooid, al dan niet met afval, of verdwijnen ze bij ruilverkavelingen. En dat is jammer. De Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming heeft, met jeugdig enthousiasme, de bescherming van onze natuurrijkdom in zijn vaandel geschreven, en is niet van plan het bij woorden te laten.

Wat gaat er gebeuren?

Reeds enkele maanden wordt de ligging en kwaliteit van verschillende poelen bestudeerd. Op 28 september start de landelijke POELENDAG. Op 40 verschillende plaatsen, verspreid over het Vlaamse land worden poelen opgekuist, uitgediept, nieuw gegraven... Met de eigenaar worden beheersovereenkomsten afgesloten. In enkele gebieden worden graafmachines ingezet voor het ruwe werk, maar meestal rekenen we enkel op spierkracht.

Of dat zinvol is?

We denken van wel, 40 of zelfs 100 poelen is natuurlijk veel te weinig, maar we hopen dat de actie overal nieuwe aandacht zal doen groeien voor een natuurelement dat we niet willen laten verloren gaan.

Paddenpoelen

4de Nationale Birdrace

Op 28 september 1991 organiseert Belgian Birding Magazine de 4de Nationale Birdrace. Gedurende 24 uren zullen ploegen bestaande uit minstens 3 en maximum 5 personen in de door hun gekozen categorie trachten zoveel mogelijk vogelsoorten waar te nemen. Deze categoriën zijn nationaal, provinciaal, regionaal en per fiets.

Het reglement wordt u vrijblijvend toegezonden, schrijf naar:

4de Nationale Birdrace, BBM, p/a Bervoetstraat 33, 2000 Antwerpen of bel 03/231 26 04.

2de BBM-vogelweek

Dit jaar organiseert Belgian Birding Magazine opnieuw een vogelweek. Dit evenement zal plaatsgrijpen te Zeebrugge en omstreken, een terrein dat uitermate geschikt is voor het observeren van tal van soorten en grote aantallen trekvogels (voorhaven, Zeebrugge, Zwin Knokke, enz.). Van 28 september t/m 6 oktober 1991 zullen dagelijks vele vogelaars in het gebied gezamenlijk naar vogels kijken. De avonden zullen op aantrekkelijke wijze gevuld worden met diavoorstellingen, lezingen, reisverslagen, enz. u gebracht door sprekers uit binnen- en buitenland. Slaapgelegenheid is tegen zeer voordelige prijzen voorhanden.

Voor meer informatie en boekingen voor overnachting, schrijft naar: BBM-vogelweek, BBM, p/a Bervoetstraat 33, 2000 Antwerpen of bel 03/231 26 04.

GETE EN MELSTERBEEK in de gemeentezaal van Geetbets

Programma :

Vrijdag 27 september 1991

19 uur: Officiële opening van de fototentoonstelling "Vallei van Gete en Melsterbeek" van Georges Charlier.

20 uur: Gespreksavond rond het thema "Waterzuivering".

Sprekers van de volgende organisaties zullen aan bod komen:

- Vlaamse Milieumaatschappij
- Natuur en Landschap
- Bekkencomité
- Schepen van Leefmilieu
- Deskundige i.v.m. kleinschalige waterzuivering.

Zondag 29 september 1991

Vanaf 10 uur: Doorlopend mogelijkheid tot bezichtigen van de fototentoonstelling en tot deelname aan een wandelzoektocht.

14 uur:

— Vertrek van een wandeling doorheen de vallei onder de leiding van een natuurgids.

— Kinderanimatie verzorgd door de scouts met o.a. poppenkast.

17 uur:

— Diareeks rond het thema met een toespraak.

Deelname aan alle activiteiten is gratis.

PANDA TIJDSCHRIFTEN

In ons julinumnummer meldden we u reeds dat voortaan de PANDA-nummers (tijdschriften van WWF-België) op onze centrale kunnen besteld worden.

Hieronder vindt u de lijst van de nog beschikbare nummers. Deze van nr. 1 tot 16 kosten 50 F, vanaf nr. 17 kosten ze 60 F. Het nr. 39 is een herwerking van nr. 3. Vanaf nr. 34 betreffen de even nummers steeds de "PANDA-Press" met talrijke nieuwsflashes uit binnen- en buitenland.

Elk PANDA-nummer biedt ruime informatie rond een concreet thema: het lezen waard.

Onnodig te zeggen dat elk WWF-lid automatisch Panda en Panda Press ontvangt.

1. De Conventie van Washington
2. De panda
3. De roofvogels
4. Je tuin vol wilde bloemen en planten
5. Het tropisch regenwoud
6. Eilanden
7. Onze kleurrijke bermen en houtkanten
8. Olifanten
9. Onze amfibieën en reptielen
10. Wilde planten
11. De zee
12. Onze kleine roofdieren
13. Een natuurwandeling doorheen ons land
14. Zoetwatervissen van bij ons
15. Waterrijke gebieden
16. Het zuidpoolgebied
17. Trekkers zonder grenzen
18. De woestijn
19. 25 jaar WWF
20. Onze bossen en zure neerslag
21. Vleermuizen
22. De otter
23. Er is maar één aarde (natuurbehoud)
24. Natuurbehoud in Rwanda

25. Insekten onder de loep
26. Hand in hand met de primaten
27. Natuurbehoud en landbouw
28. Op de grens van het leven: korstmossen
29. Natuurbehoud in Zaïre
30. Biologische diversiteit
31. Ozon, zonnescherm van de aarde
32. Onze vogels
33. Zoet water
35. Katachtigen
37. Overbevolking
39. Onze dagroofvogels
41. De Noordzee (wordt het augustusnummer, klaar in september)

STUDIEDAG 'POELEN EN AMFIBIEËN'

Orchis Diepenbeek organiseert op zaterdag 12 oktober 1991 een studiedag over "Poelen en amfibieën"

Programma

- 08.45 u. Verwelkoming
- 09.00 u. De educatieve betekenis van poelen voor de natuuropvoeding
- 10.30 u. Koffiepauze
- 10.45 u. Landschapsecologisch schoolproject
WWF: "Ons doel: behoud de poel"
- 12.00 u. Middagpauze
- 13.30 u. Ecologie, herkenning van amfibieën en hun voorkomen in Limburg
- 14.30 u. Inventarisatie; middelen en methoden
- 15.00 u. Beheer van veedrinkpoelen
- 15.30 u. Koffiepauze
- 16.00 u. Paddenoverzetacties en structurele oplossingen.

Doorlopend zijn er tentoonstellingen van HYL A over amfibieën en over veedrinkpoelen.

De sprekers zijn medewerkers van: het Provinciaal Natuurcentrum, het Instituut voor Natuurbehoud, het Wereldnatuurfonds en HYL A.

De studiedag gaat door in het vormingscentrum Rooierheide, Royerheidestraat 88 te Diepenbeek. Voorinschrijven kan door storting van:

- 530 F: ganse dag inclusief middagmaal
 - 150 F: ganse dag zonder middagmaal
 - 100 F: halve dag
- op rek.nr. 035-0780071-38, met vermelding van uw keuze.

Meer inlichtingen op tel. 011/33 20 05.

MILIEUWEEK 1991 - Antwerpen

Van 14 tot en met 20 oktober 1991 openen de Antwerpse milieudiensten hun deuren. Tijdens dit jaarlijks terugkerend initiatief krijgt u de gelegenheid om alleen of in groep een kijkje te nemen achter de schermen van het Antwerps milieubeleid. Een geleid bezoek aan de Hooge Maey of het recyclagecentrum, een rondleiding in het Centrum tegen Lucht- en Waterverontreiniging of een bezoek aan de bomenbank: het kan allemaal. Op linkeroever richten de milieupolitie en de brandweer tentoonstellingen in. Een rondleiding in het waterzuiveringsstation Schijnpoort of het AWW-produktiecentrum in Oelegem behoort ook tot de mogelijkheden. En wie liever de natuur in wil, kan onder leiding van een natuurgids één van de Antwerpse natuurgebieden verkennen.

Alle bezoeken zijn gratis. Voor meer inlichtingen, folders en afspraken kan u terecht bij de Milieucoördinatie-dienst:

Slachthuislaan 68, 2060 Antwerpen (nieuw adres) of op de milieutelefoon 11 60 80.

54e TENTOONSTELLING VAN VERSE PADDESTOELEN IN HET KBIN

De tentoonstellingszalen van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Vautierstraat 29, 1040 Brussel zullen uitzonderlijk open zijn op maandag 7 oktober 1991 ter gelegenheid van de 54ste tentoonstelling van verse paddestoelen.

Organisatie: de Cercle de Mycologie de Bruxelles, de "Naturalistes belges", de Educatieve Dienst van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen en de Nationale Plantentuin van België.

Op deze tentoonstelling vindt de liefhebber de meeste soorten die in de herfst in ons gebied voorkomen. Ze zijn gerangschikt met hun gewone en hun wetenschappelijke benaming. Er vallen interessante ontdekkingen te beleven: grote borden verklaren de eigenschappen van paddestoelen, zodat we ze kunnen herkennen in de natuur.

Om het uur worden in het auditorium films vertoond (150 plaatsen).

Het Antigifcentrum zal er uw vragen beantwoorden.

Op een stand zal u gespecialiseerde boeken over paddestoelen kunnen kopen.

Al de bezoekers van de paddestoelententoonstelling hebben met hun ticket toegang tot het ganse museum van zaterdagmiddag 5/10 tot dinsdag 8/10.

Opening op zaterdag 5 oktober van 13.30 tot 16.45 uur.

Open op zondag, maandag en dinsdag van 9.30 tot 16.45 uur.

Ingang van de tijdelijke tentoonstelling is de ingang van het Museum, Vautierstraat 29 of langs de grote trap, Waversesteenweg 260.

Tel. Museum: 02/648 04 75.

ZESDE BOOMPLANTACTIE VAN STICHTING

OMER WATTEZ vzw IN DE VLAAMSE ARDENNEN

De natuur doet het tegenwoordig nog altijd goed in reclameslogans en politieke campagnes. Toch worden de natuuraanslagen er niet minder om. Nog steeds verdwijnen mooie hagen en houtkanten en vind je hoe langer hoe minder hoogstammige boomgaarden.

Voor de zesde maal stelt de Stichting Omer Wattez een uitgebreid gamma streekeigen bomen en struiken voor. Ook half- en hoogstammige fruit-

bomen kunnen worden besteld tijdens deze boomplantactie.

Zopas verscheen de promotiefolder die over gans het werkingsgebied van de Stichting zal verspreid worden. In deze folder bevindt zich een bestelbon waarmee de bestellingen kunnen doorgegeven worden aan het milieucentrum of aan de plaatselijke werkgroep in de gemeente. Wie graag meer uitleg heeft, kan de PLANTGIDS bestellen door 50 F te storten op reknr. 700-0081236-91 van Stichting Omer Wattez vzw, Kattestraat 23, 9700 Oudenaarde, met vermelding "Plantgids". Bij een latere bestelling wordt deze 50 F afgetrokken van de te betalen som.

De reuzeplantdag gaat door op 16 november 1991. Dit jaar zijn er reeds 15 verdeelpunten, verspreid over het ganse werkingsgebied, waar de bestellingen kunnen afgehaald (lijst op bestelbon). Vanaf het bedrag van 6.000 F wordt de bestelling gratis aan huis geleverd, binnen het werkingsgebied van de Stichting.

Bij grote bestellingen is planthulp verzekerd.

De bestelbon moet ten laatste op 15 oktober 1991 binnen zijn.

Meer inlichtingen bij SOW (055/31 80 91 - kantooruren).

LIMBURGSE KOEPEL VOOR NATUURSTUDIE OPGERICHT (LIKONA)

Naar analogie van het Natuurhistorisch Genootschap in Nederlands-Limburg werd een provinciale koepel voor natuurstudie opgericht. Bedoeling is de werkgroepen die zich toeleggen op de studie van de natuur in Limburg samen te brengen, te coördineren en hun werking te optimaliseren.

In Limburg zijn talrijke mensen actief bezig met flora, fauna en geologie te bestuderen en de gegevens te verzamelen of door te spelen naar hun vereniging. Deze inzet is meestal vrijwillig en steunt op enthousiasme, liefde voor de natuur én deskundigheid. De meeste van deze inventariseerders zijn georganiseerd in werkgroepen: de vogelwerkgroep, planten-, vleermuizen-, ongewervelden-, amfibieënwerkgroep,... Op hun beurt zijn deze groepen een afdeling van een regionaal of nationaal gestructureerde vereniging (bv. Wielewaal, Natuurreservaten, Instituut voor de floristiek,...).

De gegevens die door deze mensen geleverd worden, zijn van cruciaal belang: samengebracht en verwerkt geven ze ons een actueel beeld van de toestand van flora en fauna en van de natuur in het algemeen. Op basis hiervan kan een beschermingsbeleid worden gevoerd, kunnen gebieden beheerd worden, kan de bevolking gesensibiliseerd worden en kan actie worden ondernomen.

Een goede kennis van de natuur, op basis van onderzoek is ongetwijfeld het fundament van de natuurbescherming.

Ondanks de inzet en de goede wil van velen, is er nog veel verbetering mogelijk: de werkgroepen werken dikwijls los van elkaar, men is niet van elkaars plannen op de hoogte; sommige werkgroepen zijn echt onderbemand, anderen soms stilgevalen; heel wat belangrijke organismen ontsnappen aan onze aandacht; er is het probleem van jarenlang opgebouwde terreinervaring die aan jongeren zou moeten doorgegeven worden; het probleem van het verwerken en ter beschikking stellen van gegevens; de problemen om interessante gegevens zo te publiceren dat ze de nodige uitstraling krijgen enz...

Om één en ander te bespreken wordt een overkoepelend overleg tussen de werkgroepen georganiseerd.

Dit overleg wordt zo gestructureerd dat in Limburg een georganiseerd

geheel van werkgroepen en medewerkers groeit. De nieuwe koepel zal alle werkgroepen bundelen die flora, fauna of geologie in Limburg bestuderen. Werkgroepen die rond biotopen (bv. beken, hoogstamboomgaarden) of milieu (milieuverenigingen) werken vallen buiten dit kader.

Op dit ogenblik maken volgende werkgroepen deel uit van de koepel: planten (contactpersoon: R. Berten), vogels (J. Gabriëls), amfibieën (J. Stevens), ongewervelden (L. Crèvecoeur), vleermuizen (J. Dahlen), onderaardse kalksteengroeven (P. Olefs), vissen (A. De Vocht), geologie (L. Allemeersch).

Ook de Jeugdbond voor Natuurstudie (E. Schotsmans) is bij de werking betrokken.

Uiteindelijke bedoeling is de werkgroepen optimaal te laten functioneren, hiaten op te vullen en het onderzoek naar flora, fauna en geologie in Limburg te stimuleren. Uiteraard behoudt iedere groep haar eigen identiteit en eigen kanalen naar nationale verenigingen.

Coördinatie en ondersteuning gebeurt door het PNC.

De doelstellingen van de LIKONA zijn de volgende:

1. Coördinatie van de werkgroepen
2. Gegevens over flora, fauna en geologie verzamelen, verwerken en ter beschikking stellen
3. Publicatie-mogelijkheden scheppen voor inventariseerders: o.a. een jaarboek en atlassen
4. Algemene vorming van de leden; aantrekken - opleiden van jongeren
5. Het beschermen van soorten ondersteunen (o.a. via de ondersteuningsovereenkomsten van het Provinciebestuur)
6. Grensoverschrijdende samenwerking met het Natuurhistorisch Genootschap (Nederlands-Limburg).

Op 18 januari 1992 zal in het LUC een provinciale contactdag voor inventariseerders gehouden worden.

Voor informatie:
Provinciaal Natuurcentrum,
Populierenlaan 30 te 3621 Rekem
tel. 011/71 44 44, fax. 011/71 89 12.

STUDIEDAG 'BOSBELEID IN DE VLAAMSE ARDENNEN'

In ons julinumnummer berichtten we reeds over bovenstaande studiedag op zaterdag 5 oktober 1991. Volgend programma werd vastgelegd:

Moderator en dagvoorzitter: Karel De Waele, voorzitter Wielewaalafdeling Schelde-Leie.

- 09.30 u. Onthaal en koffie
- 09.55 u. Inleiding door de dagvoorzitter
- 10.00 u. Dr. M. Hermy: Natuurwaarden van bossen in de Vlaamse Ardennen
- 10.25 u. Dhr. G. Tack en Lic. P. Vandenbrempt: Historische aspecten van bossen in de Vlaamse Ardennen
- 11.00 u. Dr. Ir. V. Dua: Algemeen bosbeleid in openbare en particuliere bossen
- 11.25 u. Ir. V. Van den Bil: Natuurontwikkeling en plaats van het bos in het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen
- 11.50 u. Lic. L. Kinds: Bosrecreatie in de Vlaamse Ardennen
- 12.15 u. Middagpauze
- 13.45 u. Inleiding op het namiddagprogramma
- 14.00 u. Ir. E. Peyskens: Bosbouwkundige aspecten van het bosbeheer in de Vlaamse Ardennen
- 14.25 u. Lic. K. Van den Berghe: Standpunten van de Bossenwerkgroep t.o.v. bosbeleid in de Vlaamse Ardennen
- 14.50 u. Koffiepauze
- 15.15 u. Vraagstelling en panelgesprek
- 16.00 u. Overheidsstandpunt betreffende algemeen bosbeleid door kabinet van Min. Kelchtermans
- 16.20 u. Slotwoord door Paul Van Ceunebroeck, voorzitter Stichting Omer Watzet.

Deze studiedag heeft plaats in Restaurant De Zalm, Hoogstraat 4 in Oudenaarde (vlakbij de Markt). De deelnameprijs bedraagt 200 F (syllabus inbegrepen). Het middagmaal kost 500 F.

Inschrijven vooraf is verplicht bij: Milieucentrum, Kattestraat 23, 9700 Oudenaarde, tel. 055/31 80 91 (tijdens de kantooruren, behalve op dinsdagvoormiddag).

DE NOORDZEE, EEN ZEE VAN MOGELIJKHEDEN

Onder die titel loopt nog tot 3 november e.k. een tentoonstelling in de Duinenabdij te Koksijde, in samenwerking met het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen van Brussel.

In een eerste zaaltje komen enkele historische aspecten aan bod:

- de vroegere directeurs en vroegere onderzoeksprojecten van het KBIN, in verband met de zee (ook in de tropen);
- een overzicht wordt gegeven van de belangrijke data voor de Belgische oceanografie;
- een aantal oude toestellen voor zee-onderzoek staan er ten toon gesteld.

Dan volgt in een tweede zaal een toelichting bij het wetenschappelijk onderzoek dat actueel verricht wordt i.v.m. zeewater, zeebodem en hydrodynamica. Dit onderzoek, in samenwerking met 40 universiteiten uit verschillende landen, wordt door

mensen van het KBIN uitgevoerd aan boord van de "Belgica" en dit niet alleen in Westerschelde en Noordzee, maar ook in de Ierse Zee, voor de Noorse kust en in de Golf van Biskaje.

We mogen, met zekere fierheid, wel zeggen dat ons land hier "baarbekend" werk verricht.

Voorts komen ook noordzeefauna en visserij, scheepvaart en zeepollutie aan bod.

Een en ander over het werk van de Belgica kan men ook bekijken op een videofilm (duur 22 minuten).

Op dezelfde verdieping bevindt zich ook de speciale stand over de Potvis,

die in de Duinenabdij werd ingericht sinds de stranding van "Valentijn van Sint-André" in februari 1990.

Tot slot herinneren we er even aan dat de Duinenabdij niet alleen een schat aan historisch en archeologisch materiaal ten toon stelt, maar dat er eveneens afdelingen zijn met diorama's (strand, duinen) een mooie verzameling schelpen en andere ongewervelden van onze kust, een stand met informatie over de verschillende kwallen die men op het strand kan aantreffen enz.

Kortom de Duinenabdij heeft altijd wel iets te bieden. Ga er gerust eens langs.

zondag 3 november 1991
v a n a f 14 H

HET KONINKLIJK BELGISCH VERBOND VOOR DE BESCHERMING VAN
DE VOGELS (KBVBV) HEEFT HET GENOEGEN U UIT TE NODIGEN OP

PROGRAMMA

🎵 Tentoonstelling van het oeuvre van de belangrijkste dieren schilders, alsook van de mooiste foto's van de Bond Verantwoorde Natuur-Fotografie (BVNF).

🎵 Boekhandel, natuurwinkel, stands.

🎵 Aanwezigheid van dé grote namen uit de wereld van de natuurbescherming en -studie.

🎵 Om 15 U : Vertoning van "Het Territorium van de Anderen", een film van F. Bel, G. Vienne, M. Fano, G. Lecompte en J.P. Thobie.

🎵 Om 17.30 U : Vertoning van Bernard Cribbins' film "Het Roodborstje" ons uitzonderlijk uitgeleend door The Royal Society for the Protection of Birds (RSPB).

🎵 Om 19 U : Cocktail aangeboden door het KBVBV.

DE DAG VAN HET ROODBORSTJE

Adres van de dag :
Congrescentrum te St-Pieters-Woluwe,
Charles Thielemanslaan, 93
1150 BRUSSEL (parking voorzien).

Bespreek nu reeds uw plaatsen, door per persoon 150 fr (+ 14 fr verzendingskosten) te storten op het rekeningnummer van "De Dag van het Roodborstje", 001-2534374-34, te 1150 Brussel, met duidelijke vermelding van uw naam, adres en het aantal plaatsen. Opgelet, het aantal inschrijvingen is beperkt !

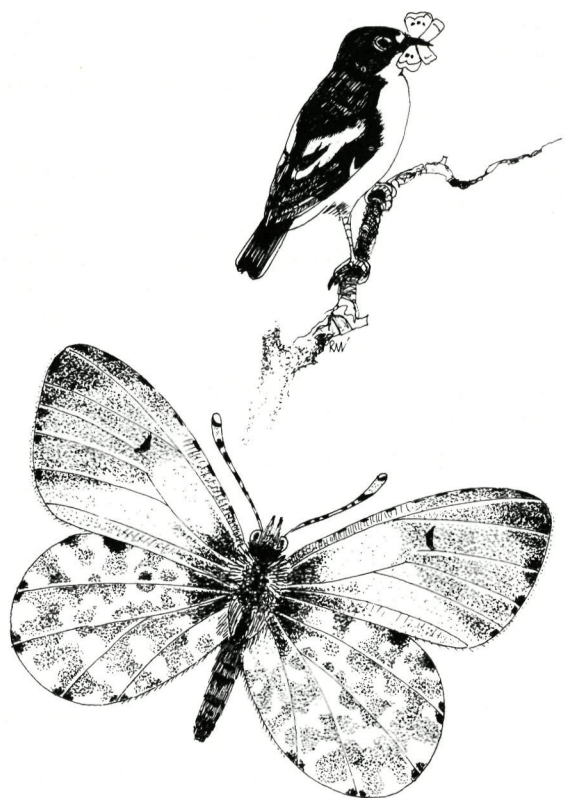
PRIMUS
HAACHT

Vitakraft

LE MONITEUR
de l'environnement

ULTEAM

Vijf voor twaalf

Een bedreiging voor de natuurwaarden
in de Grote Netevallei

HET BIJZONDER WATERBEHEERSINGSPLAN (BWP)

Hieronder vindt u de tekst die werd gebruikt op de persconferentie te Hallaar op 15 mei 1991.

Verschillende VMPA-afdelingen, Wielewaalafdelingen, Natuurreservaten en Wielewaal-nationaal onderschrijven deze tekst.

Wat vooraf ging: **HET SIGMAPLAN**

Het Sigmapijan startte met nobele bedoelingen: het beveiligen van de bewoning tegen de overstromingen van getijderivieren.

Aanleiding hiertoe was de overstroming van Ruisbroek in 1976. Een wet van 28 juli 1978 geeft de Minister, bevoegd voor bevaarbare waterlopen, verregaande bevoegdheden om alle werken uit te voeren tot verhoging, versterking en bouw van dijken en tot de aanleg van gecontroleerde overstromingsgebieden.

De planning en uitvoering van het Sigmapijan gebeurde echter grotendeels in een periode dat natuurwaarden niet veel gewicht in de schaal wierpen. Er werd gekozen voor de meest voor de hand liggende en technische oplossing, jammer genoeg nefast voor natuurwaarden... De waterlopen werden tot ver stroomopwaarts in een keurslijf van dijken gedwongen. Ook de Grote Nete ontsnapte hieraan niet...

Uit Nederlandse voorbeelden weten we ondertussen dat, mits de nodige zorg, beveiliging van bewoning tegen overstromingen én versterking van natuurwaarden in de valleien, perfect kunnen samengaan.

De gevolgen van de uitvoering van het Sigmapijan voor de Nete en de Netevallei.

Door de aanleg en de verhoging van de dijken langs de Nete wordt het water tussen de dijken bedwongen. De

De Nete in betere dagen

Foto: L. Geens

gebieden aan de benedenloop van de Nete die vroeger als vloeibeemden dienst deden, verliezen deze functie. De getijdewerking laat zich nu veel verder stroomopwaarts voelen: er treden overstromingen landinwaarts op waar men ze vroeger nooit gekend heeft.

De natuurlijke vloeibeemden vormden vroeger een enorm waterreservoir (een spons!) waar een massa water tijdelijk werd opgehouden en geleidelijk terug zijn weg naar de rivier vond. Tijdens hevige regenbuien werd zo enorm veel water in de vloeibeemden gestockeerd (boezemfunctie).

Door de aanleg en de verhoging van de dijken zijn de natuurlijke vloeibeemden afgesloten van de rivier. Het water wordt versneld afgevoerd, de Nete kan de aangezwollen watermassa niet verwerken en de zijlopen kunnen hun water niet meer kwijt... Overstromingen van de Nete in het 'stroomopwaarts' gedeelte en de zijlopen zijn het gevolg... Het Sigmapijan creëert zo zelf

de problemen die het wou vermijden. De overstromingen verschuiven zich stroomopwaarts!

Wat de natuur al lijden kan...

Door de versnelde afvoer van het water en de plaatselijke verdiepingen (doorbreken van de harde zandsteenlaag) van de Nete vallen de natuurlijke moerasgebieden langs de Nete droog. De vastgestelde verdroging in het Zammelsbroek is één van de schrijnende voorbeelden van een zeer lange reeks. De daling van de grondwater-tafel veroorzaakt niet alleen een direct effect van watertekort (afsterven of niet optimale ontwikkeling van aan grondwater gebonden plantesoorten) maar vooral een aantal indirecte effecten met zeer grote gevolgen. Zo zorgt verdroging voor een versnelde mineralisatie van het organisch bodemmateriaal. Er komen hierbij grote hoeveelheden voedingsstoffen vrij (vooral fosfaten en nitraten) die een grote invloed hebben op de concurrentieverhoudingen tussen de soorten: enkele snelle en grote plantesoorten (grassen, ruigtekruiden) gaan domineren. Verder zorgt verdroging voor een versterking van de verzuring doordat de verhouding tussen oppervlakte-, grond- en regenwater verandert. Het zure regenwater krijgt meer invloed. Last but not least zijn er nog extra indirecte effecten zoals de wijziging van teelt (omscha-

keling van weiland naar akker - verhoogde nitraatuitspoeling) en de vaststelling dat in de praktijk op ontwatering bijna altijd een hogere bemesting volgt. Verdroging is dus een vrij ingewikkeld, doch zeer groot probleem.

Door de aanleg en verhoging van de dijken wordt het natuurlijk waterregime grondig verstoord. Dit heeft een directe weerslag op de natuurwaarden. Zo treden er wijzigingen op in de waterkwaliteitsregimes. Normalerweise is de bovenloop van een beek- of riviervallei voedselarm, de middenloop matig voedselarm tot voedselrijk en de benedenloop voedselrijk.

Wat aan de orde is : HET BIJZONDER WATERBEHEERSINGSPLAN (BWP)

In oktober 1984 werd, in de schoot van de Vlaamse Gemeenschap, een ambtenarenwerkgroep 'BWP Grote Nete' samengesteld met als taken:

1. een inventaris samenstellen van alle gegevens, studies en randvoorwaarden die betrekking hebben op het waterbeheer in het stroomgebied van de Grote Nete;
2. maatregelen voorstellen om deze problemen op te vangen en te voorkomen, rekening houdend met de noden en de problemen die in het gebied vanuit de verschillende sectoren worden ervaren.

Door uitdroging bedreigd!

Foto: L. Geens

Deze werkgroep kadert in feite in een taak waarmee dienst Landbouw van AMINAL (het vroegere AROL) is belast, nl. het opstellen van een waterbeheersingsprogramma voor het Vlaamse Gewest.

Twee fasen van de procedure van het BWP werden reeds doorlopen. Een derde fase werd aangesneden. Het resultaat is tot nog toe:

- verschillende wachtbekkens zijn voorzien op de zijlopen van de Grote Nete (o.a. Wimp, Goorloop, Laak,...);
- pompstations zijn gepland om water van andere zijlopen over te pompen in de Grote Nete;
- dijkverhoging van de zijlopen is voorzien;
- de mogelijkheid van hermeandering van de Grote Nete over een beperkte lengte wordt in overweging genomen.

Dreigt de natuur weer de dupe te worden?

Het BWP wordt niet alleen ontwikkeld voor de onbevaarbare waterlopen, d.w.z. middenloop, bovenloop en zijlopen van de Grote Nete. De benedenloop wordt niet in beschouwing genomen. Hier is een grote kans gemist om het bekken van de Grote Nete in totaliteit te bekijken. Van de noodzakelijke 'integrale' waterbeheersing is geen sprake. Het Sigmaplan wordt als harde randvoorwaarde aangenomen. Het BWP dreigt zo een oplapmiddel te worden voor een falend Sigmaplan.

De wachtbekkens op de zijlopen van de Grote Nete zijn voorzien op de plaatsen van moerassen of laag gelegen waardevolle natuurgebieden. In deze wachtbekkens zal op het moment van een overstroming een waterschok-effect optreden. Een niveauverschil van drie meter op korte tijd kan hierbij optreden: broedvogels, insecten, reptielen, amfibieën,... zijn er de dupe van...

Door aanleg van geasfalteerde dijken, mogelijkheid voor watersport,... zal de recreatiedruk in het valleigebied toenemen. Intensieve recreatie kent op haar beurt een aantal negatieve invloeden op de natuurwaarden. We denken hierbij aan het ruimtebeslag, een verdere verkleining van de leefruimtes van een aantal soorten, betreding, bijkomende vervuiling en een niet te verwaarlozen verstoring.

Door de verlaging van het grondwaterpeil in de gebieden langs de Nete en de versnelde afvoer van het water, zal een intensivering van de landbouw mogelijk worden in de nu voor de landbouw zeer marginale valleigebieden. In de landbouw-economische studie die het BWP vergezelt, wordt trouwens geen kosten-batenanalyse opgenomen die de dure infrastructuurwerken zet naast de baten van het in productie houden van de marginale landbouwgronden. De extra kosten voor de maatschappij (landbouwbeleid op Europees vlak, inherente milieuproblemen,...) die de uitvoering van dit landbouwscenario meebrengt, worden sowieso niet in rekening gebracht.

In het BWP is een te geringe afstemming tussen waterkwantiteitsbeheer en beheersing van waterkwaliteit.

Het kan ook anders...

Alternatief voorstel van de actiegroep Grote Netevallei

1. Vooraleer enige vorm van BWP tot uitvoering wordt gebracht, moet eerst ernstig werk worden gemaakt van een degelijke waterzuivering zodat de terug te overstromen natuurzones niet vergiftigd worden door het rivierwater. Via het riviertje de Laak worden — zoals algemeen bekend — de afvalwaters van de Tessenderlose

industrie afgevoerd. Een onderlinge afstemming van het BWP en de Algemene Waterzuiveringsprogramma's is noodzakelijk;

2. voor het Netebekken dient een totaal waterbeheersingsplan te worden uitgewerkt, van bovenloop tot benedenloop...;

3. het BWP dient bij te dragen tot de realisatie van de doelstellingen van het Natuurontwikkelingsplan en de Groene Hoofdstructuur voor de vallei van de Grote Nete;

4. in het BWP moet gestreefd worden naar het gebruik van de oorspronkelijke winterbedding met uiteraard respectering van de beveiligingsoverwegingen voor bebouwing... De illegale weekendverblijven moeten als onbestaand worden beschouwd in de uitbouw van de plannen. In de winterbedding van de rivier liggen voor landbouw marginale gronden die men, met een deel van de fondsen voorzien voor het BWP, kan verwerven of waarvoor men beheersovereenkomsten kan afsluiten. Deze gronden kunnen dan worden gebruikt als natuurlijk overstromingsgebied. Hiervoor moet men niet noodzakelijk alle dijklichamen die reeds aangelegd zijn, verwijderen. Het kan volstaan om het klepsysteem op de buizen die door de dijken steken, te verwijderen;

5. daar men door de vroegere werken een daling van de grondwatertafel heeft gecreëerd, is het noodzakelijk op bepaalde plaatsen op zeer korte termijn (als overgangsmaatregel) het waterpeil in de rivier en op de zijlopen kunstmatig te verhogen. Dit kan door middel van (visvriendelijke) stuwen. Als oplossing voor de verdroging van Zammelsbroek werd door Gemeenschapsminister Kelchtermans trouwens het BWP gesuggereerd. Wel dient ervoor zorg gedragen te worden dat de verdroging niet te lijf wordt gegaan met de inlaat van (verontreinigd) oppervlaktewater (gebiedsvreemd water).

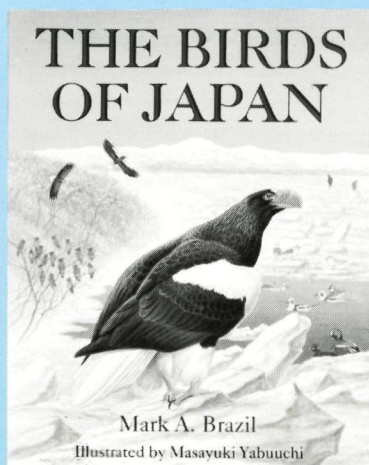
Door dit alles zullen de natuurlijke overstromingsgebieden weer frequenter en geleidelijk overstromen. De vallei krijgt zijn bergingsvermogen van vroeger terug. Het voorstel geeft dus een oplossing voor de problemen van wateroverlast ten aanzien van bewoning en schept unieke kansen voor natuurontwikkeling en natuurbouw in de Netevallei. Het zou bovendien een oplossing geven voor de problematiek van verdroging in de Netevallei die op dit moment een enorme kwalitatieve achteruitgang van de natuurwaarden meebrengt.

De vallei van de Grote Nete dient als één van de testcases van het Vlaams milieu- en natuurbeleid door te gaan. Het betreft hier immers een relatief uitgestrekt en nog vrij gaaf gebied met alle ingrediënten van een **volledig riviersysteem**: vennen, stuifzanden, te Hechtel-Eksel (brongebied), overstromingsgebieden, zoetwaterschorren in de benedenloop. We willen hierbij verwijzen naar de prioriteitennota 'aankoop natuurgebieden in het Vlaamse Gewest' waar we in het hoofdstuk over natuurbehoud in het Kempens District het volgende lezen: "Het belangrijkste project hierbij is het voorgestelde natuurpark 'Grote en Molse Nete', van Mol tot Westmeerbeek". Méér dan ooit is de tijd aangebroken dat het beleid start met een herwaardering van de vallei van de Grote Nete.

Tenslotte hopen we op een constructieve samenspraak met en de luisterbereidheid van de bevoegde Minister en zijn diensten.

Marc Vermeylen, Vogelzangstraat 21, 2560 Nijlen.

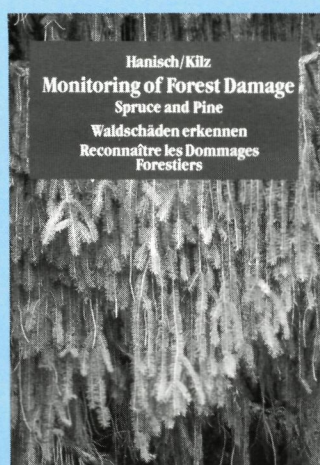
UIT ONZE BOEKHANDEL

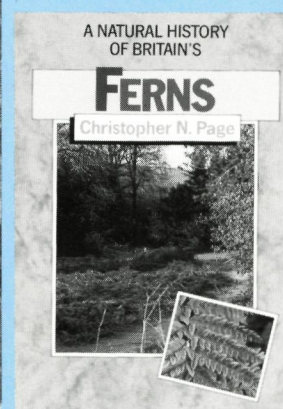
583 soorten, met verspreidingskaarten.
466 blz. 2490 F

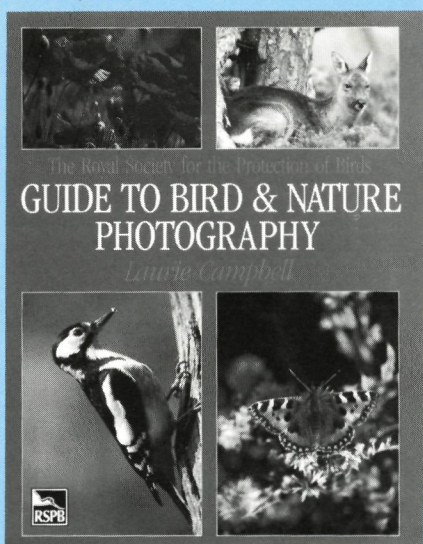
Plant en dier op
spoorwegbermen. Uitg. KNNV
980 F

Drietallig, 225 kleurill., met nauw-
keurige begripsomschrijvingen. 1790 F

Uitgebreide beschrijving,
indeling volgens
landschapstype. 430 blz.
669 F

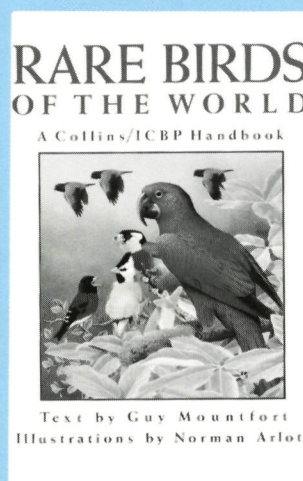

Een handleiding voor de natuurfotograaf,
met prachtige voorbeelden. 1095 F

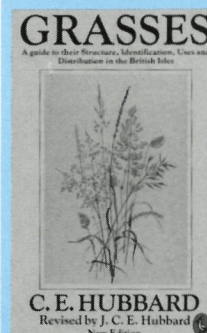

In 2 banden.

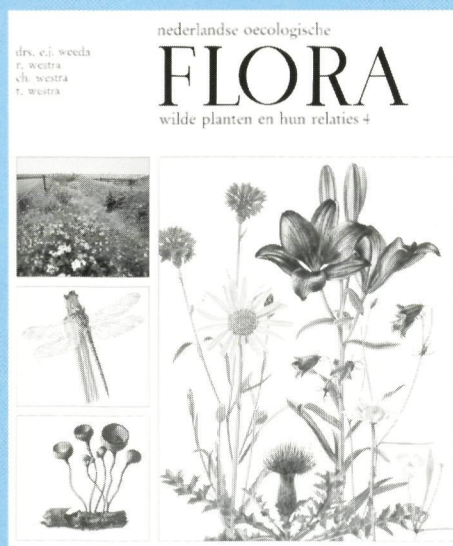
7245 F

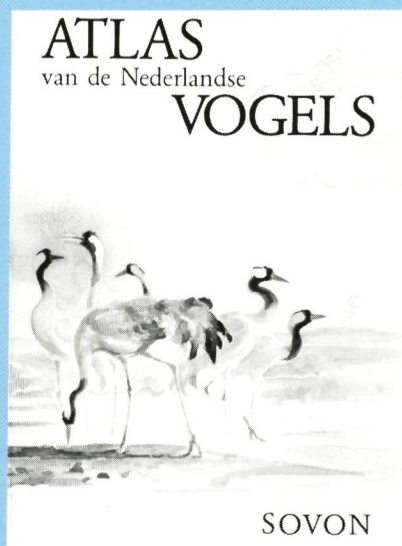
1000 bedreigde soorten, geo-
grafisch ingedeeld. 256 blz.
895 F

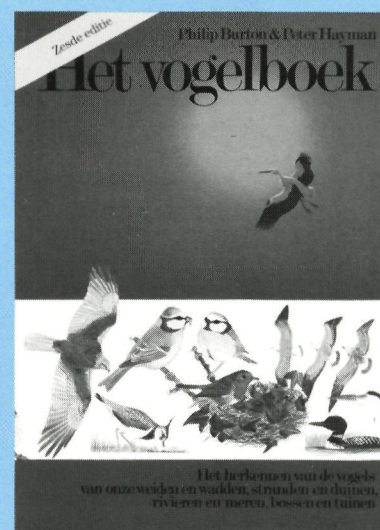
Derde uitgave.
759 F.

Deel 4 uit de reeks van 5. Eenzaadlobbigen.
1590 F

Nu in aanbieding. 895 F

Zesde uitgave 1991.
Prachtig geïllustreerd. 695 F

- 10% korting voor alle Wielewaalleden, vrachtkosten worden aangerekend.
- Voor alle inlichtingen: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout, 014/41 22 52

48ste WIELEWAALCONGRES

Zondag 17 november 1991

Organisatie Afdelingen Brechtse Heide en Voorkempen.

Thema : Natuur in de Voorkempen

Programma

- 09.00 uur ontvangst met koffie
- 10.00 uur verwelkoming door algemeen voorzitter H. Franckx
- 10.15 uur Theo Arts : "Mossen in Kempische biotopen"
- 11.00 uur pauze
- 11.15 uur Marcel Verbruggen : "Zuiver water meer dan ooit een probleem"
- 12.00 uur middagpauze
- 14.00 uur Luc Van Schoor : "Broedvogels en vegetatietypen in Vrieselhof"
- 14.45 uur pauze
- 15.00 uur Jos Cox en Marcel Couwels : "Vogelbestand in de Voorkempen vroeger en nu"
- 16.00 uur toemaatje en slot

Praktische inlichtingen

Plaats van gebeuren : Dienstencentrum, Schoolstraat 44, 2970 Schilde

Schildes is gemakkelijk te bereiken langs de E313/E34, zowel vanuit richting Hasselt als Antwerpen.

U verlaat de snelweg bij uitrit 18 te Wommelgem, richting Wijnegem (R11) om nadien de N12 te volgen richting Turnhout tot in Schilde. In Schilde staan aanduidingen "Wielewaal".

Voor hen die met openbaar vervoer komen is er een bushalte vlak bij de Schoolstraat.

Inschrijven voor het middagmaal kan door storting van 500 F op P.R. 000-0148034-12 bij Wielewaal Afdeling Voorkempen, Pannenhuisstraat 7, 2980 Halle (Zoersel) vóór 1 november 1991.

Het middagmaal wordt opgediend in Salons Ten Dorpe, in de Schoolstraat.

Het menu omvat : Andalousische roomsoep, rumsteak bearnaise met frietjes, een glas rode of witte wijn, sabayon glacé, kop koffie.

In het Dienstencentrum zelf is er gelegenheid om de meegebrachte boterhammen op te eten.

Voor meer inlichtingen kan u altijd terecht bij P. Poppe, tel. 03/383 09 32.